

Nicolae Dabija

DRUMUL SPRE BISERICĂ
rânduri și gânduri creștine

**Ediție îngrijită de
preotul Octavian Moșin**

Tipografia "Europress"
Chișinău, 2013

Redactor: Ludmila Pădureț

Grafică: Nicolae Dabija

Coperta 1: icoana Sf. Ioan Teologul de la mănăstirea Zloți

Coperta 4: portretul lui Nicolae Dabija, autor Leonid Popescu

Dabija, Nicolae.

Drumul spre Biserică. Rânduri și gânduri creștine: [nuvele, versuri, fragm. din roman, trad., meditații: către aniversarea a 65-a de la nașterea poetului] / Nicolae Dabija; alcăt. și pref. de Octavian Moșin; graf. de aut. – Chișinău: S. n., 2013 (Tipogr. "Europres"). – 312 p.: des., foto.

1000 ex.

ISBN 978-9975-4446-0-6.

821.135.1(478)-9

D 11

ÎN LOC DE INTRODUCERE

Nu știu cine este Nicolae Dabija în ochii celor din jur. Eu am descoperit un om cu suflet ales. Lumea zice că este un mare poet, colegii de breaslă ar spune – de succes. Nu scrie de dragul scrisului, dar pentru și de la suflet la suflet.

Ca să ajung la opera dabijiană am pornit de la omul Nicolae Dabija. Vorba străbună nu în zadar spune „A fi domn i-o întâmplare, a fi om e lucru mare”, iar slovele lui Miron Costin „Nasc și la Moldova oameni” se adevăresc și astăzi, când îl avem contemporan pe acest vrednic fiu al neamului, care seamănă cuvântul credinței străbune.

Are rădăcini sănătoase, fiind dintr-o viță de slujitori destoinici.

Credința și scrisul nu sunt o întâmplare în viața fratelui Nicolae, căci așa obișnuim să-l numim în biserică. Iar acolo stă retras undeva în partea dreaptă, cuvenită bărbaților în orice sfânt lăcaș. La prima vedere nu-l deosebești de restul lumii, dar iese în evidență printr-o cuminenție și liniște lăuntrică, fiind atent la tot ce se întâmplă în timpul slujbelor.

Am intitulat prezenta culegere de scrieri

creștine *Drumul spre Biserică*, pentru că toate cuvintele adunate sunt trecute prin inima creștinului Dabija, care vrea să fie împăcat cu Cel de Sus. „Nu poți scrie ceva destoinic, dacă nu trăiești ce scrii și dacă îți este rușine să privești spre Cer”, ne spune N. Dabija.

Aceasta e adevărata trăire: să fii în armonia dragostei cu Dumnezeu și cu cei din jur. Or, Dabija a înțeles acest lucru și trăiește acceptându-i pe oameni așa cum sunt. Cu toate acestea nu se poate împăca cu neadevărul, adesea repetând cuvintele din popor ”urăște păcatul, dar iubește-l pe păcătos”.

Credem că scriitorul și publicistul nostru va trăi încă mult timp, căci ”vii sunt numai cei care-și prefac ideile în fapte, dau realitate cuvintelor rostite, trec pe plan existențial conceptele și visările planului ideativ.” (Nicolae Steinhardt).

Nu putem trece cu vederea acest popas aniversar – **65 de ani de la naștere** – la care a ajuns Nicolae Dabija, și-i dorim sănătate, vlagă creativă și bucurii lăuntrice.

*Preot Octavian MOȘIN,
15 iunie 2013, ziua nașterii
în altă viață a lui Eminescu*

DRUMUL CREDINȚEI

S-a născut într-o bibliotecă, dar nu una obișnuită, ci una plină de icoane și cărți bisericești. Era biblioteca părintelui Serafim Dabija, moșul scriitorului pe linia mamei. Părintele a fost stareț la mănăstirea Zloți și, când sfântul așezământ a fost închis, iar Serafim Dabija – deportat departe de casă, o parte din bunurile bisericești au ajuns în satul Codreni, Cimișlia.

Tocmai în această localitate face primii pași în viață, dar și în credință, Nicolae Dabija. A fost un an greu, de încercare, punându-l și pe micuțul Nicolăeș în lista ”copiilor foamei”. Tatăl abia venise de pe front, pentru ca restul vieții să se necăjească fără de un picior. Mama, plină de griji cu gospodăria și cu cei trei copii, înghițea câte un nod de răbdare, iar bunica Ana vorbea cu Dumnezeu în fața icoanei de parcă-i era un vecin, vărsându-și necazurile și împărtășindu-și bucuriile.

La câteva săptămâni micuțul a fost încreștinat chiar la mănăstire de prietenul părintelui Serafim, de dragul părinte Iosif Gargalâc. Astfel, a intrat într-o nouă viață, creștină, fiind în rând cu ceilalți membri ai familiei.

Celor mici le era frică să facă prea multe șotii, căci sfinții și îngerii din casă îi urmăreau la fiecare pas. Ziua pornea cu rugăciune, cu ea și sfârșea, zilele se scurgeau și foamea se depărta.

Nicolăeș, cel căruia ochii i s-au ascuns în cap, prefera să citească și să-i tragă de haine pe cei din jur. Avea tot felul de întrebări, care se rezumau la una: de ce? Probabil de atunci pune această întrebare, fără răspuns, de ce s-a născut în clipe grele, de încercare și de ce acest pământ rămâne a fi hărțuit într-o parte și-n alta.

Dacă nu s-ar fi născut atunci și aici, poate nu devenea acel DABIJA pe care îl cunoaște o lume întreagă. A ajuns poet din voia Domnului, cel puțin așa ne-o spune însuși poetul. Pe când era elev, i s-au arătat în vis Iisus Hristos cu Maica Domnului deasupra satului natal, cuprinzând ca o lumină tot cerul. „A doua zi am plecat cu mama la prășit și i-am povestit visul, iar mama m-a încurajat că este un vis bun și poate o dată în viață ți se întâmplă astfel de lucruri. Seara, când am revenit acasă, am găsit o scrisoare în care eram anunțat că poezia *Stele* a câștigat concursul și va fi publicată în ziarul *Tinerimea Moldovei*. Acest vis mi-a deschis cariera mea de scriitor”. Era anul 1965.

Unii spun că te naști poet, scriitor..., alții - că devii. Eroul nostru ne spune că viața este o poezie, iar îngerul păzitor scrie în cartea fiecă-

ruia faptele bune, de la prima până la ultima suflare. Pe când învăța rugăciunea „Îngerașul”, a înțeles că toate se fac întru proslăvirea Domnului, iar noi suntem mici și doar Cel de Sus e Mare cu adevărat. Tot de atunci scriitorul știe că primul poet e chiar Dumnezeu, Cel care revărsă șiraguri de binecuvântare și ne îndeamnă să rostim psalmii inspirați, pentru a crește în credință, nădejde și dragoste.

Frumos o spunea Fericitul Augustin: „Iubește și fă ce vrei!”. Nicolae Dabija își iubește pământul, neamul, limba, dar, în primul rând, îl iubește pe Creator. „Doar credința și dragostea întru Hristos m-au înțeleptit și înarmat cu răbdare în timpurile în care mi-a fost dat să trăiesc”, ne spune astăzi publicistul.

Apoi își amintește de anii când era student la Litere. A intrat într-o duminică în biserica Ciuflea, pe atunci catedrală mitropolitană. Aici și-a întâlnit un fost coleg de clasă de la școala din Cimișlia, student la medicină, viitorul părinte Anatolie Jelihovschi. Cum vremurile erau tulburi, tinerii s-au prefăcut că au venit pentru a admira pictura, nu pentru rugăciune, dar duminica următoare s-au reîntâlnit în același loc. În scurt timp îi vedem exmatriculați, iar Nicolae era îndemnat să meargă cu colegul său la seminar. „Poate oi fi bun pentru popie, nu și pentru harul preoției. Am simțit că nu

pot fi vrednic decât slujindu-I cu penița. Părintele Serafim mă binecuvânta, dar această binecuvântare a fost pentru altă chemare...” își amintește poetul.

A trebuit să scoțoască prin arhive și biblioteci sovietice pentru a-și găsi astâmpăr, descoperindu-i pe primii noștri scriitori, care din vetre monahale scriau și trăiau Cuvântul Evangheliei. A existat deci lume și până la Lenin, și până la Stalin... E convins că Cel de Sus i-a purtat de grijă în cei mai cumpliți ani, când credea că poate schimba din temelii lumea.

Probabil ar fi fost strivit și nici n-am fi știut de astfel de nume ca Dabija, dacă nu era cu Domnul. De-a dreptul te minunezi de faptul că ce este cu neputință la oameni, este posibil cu ajutorul Domnului.

Aici, la Chișinău, stătea în casa părintelui Serafim. O casă la fel de neobișnuită ca cea din satul natal. Mai bine zis era o biserică în casă, unde venea lumea pentru a se boteza, cununa, spovedi, pentru a se închina numeroaselor moaște și icoane. „Dacă mai multă lume ar fi «aruncată» în biserică, n-am fi martorii atâtor lacune din educație. Greșeli care produc haos, ură, invidie, lăcomie, nonvalori. Pentru că atunci când crești în biserică, conștientizezi relativitatea celor pământești și încerci să te ridici deasupra. Doar credința trăită dă verti-

calitate umanității și omul începe a se transforma într-un animal îndumnezeit. Mulți însă preferă să stea în tină, până la o vreme chiar le place și se laudă celor din jur cât de mult au degradat. Dar toate-s până la o vreme, când te ajung păcatele, patimile la os și abia atunci strigi disperat: Doamne, ajută-mă! Dragii mei, să nu fie prea târziu!!!”, le spunea Dabija unor tineri la Serile duhovnicești din capela Universității de Stat din Moldova.

Zilele acestea discutam cu un avocat, bărbat destul de înțelept și puternic ca personalitate, care mi-a mărturisit că dacă era fără credință de mult ar fi făcut vreo gafă de care sigur ar fi regretat. Însă ceva îl ține și nu-i permite să treacă de niște limite, acest ceva este frica de Dumnezeu. Văd și la poetul nostru o frică izvorâtă din dragoste pentru cele sfinte, care vine de atunci, din copilărie și tinerețe, și astăzi iată că se coace. Spre regret, înțelepciunea nu vine la fiecare, căci este „un fruct rar și târzielnic, iar cine îl culege nu-i poate împărtăși gustul prin scris”, afirma Mircea Eliade. Oricum, porunca divină „Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este.” (Matei 5, 48) rămâne valabilă pentru toți.

Nicolae Dabija n-a acceptat constrângerea, a căutat libertatea exprimării, dar n-a uitat, după cum adesea afirmă, „că-i păcat să-ți ieși

din balamale”. Astfel, în viață a suferit pentru felul cum gândea și cum vedea lucrurile. Adesea mergea pe la puținele biserici și mănăstiri ce supraviețuiau în acel imperiu ateu pentru a găsi sensul, liniștea, alinarea. Și o afla. Așa o face și astăzi.

Acum câțiva ani Dabija poate spune că a „reînviat”. În anul 2007 s-a întâlnit cu moartea. La mănăstirea Țipova a lunecat, căzând de la o înălțime de nouă metri. A rămas conștient și atunci a înțeles că în astfel de clipe poți muri doar de durere. A stat câteva luni ținut la pat, după care a învățat să meargă din nou, dar și alte lucruri. A învățat că viața e frumoasă când ești în deplină sănătate, când ai alături oameni dragi, când sfinții îți duc rugăciunile spre cer, când ești gata de Marea Întâlnire cu DUMNEZEU!

Cel care reușea să se deplaseze doar câțiva pași, acum un an ne-a însoțit în pelerinajul tinerilor, parcurgând peste 20 de km pe jos din capitală spre mănăstirea Sireți.

Acestea sunt mici porțiuni din drumul credinței al celui care merge și nu se oprește – poetul, publicistul, creștinul Nicolae Dabija, căci viața e un mers spre veșnicie.

AȘCHII DE CER *

1. Viața oricărui om este un roman.

Viața Mariei Petre ar fi câteva romane: „Război și pace”, amestecat cu „Don Quijote” și „Cei trei mușchetari”.

Destinul ei se supune doar regulilor ficțiunii.

E revenită de curând din Siberia. Stă mereu lângă foc, nopțile doarme îmbrăcată, cu câteva pături groase trase peste ea, și nu se poate încălzi. A intrat frigul în ea ca o boală. Când a ajuns acolo, au coborât-o din tren desculță pe zăpadă, cu capul gol, cu o hăinuță subțire pe ea. În câteva ierni cu -50°, n-o putuse lua frigul. Apoi – s-a lăsat învinsă. Acum nu știe cum să-l scoată din ea. A rămas în urma viscolelor care-i bântuiseră sufletul un pic bâlbăită. Confundă noțiunile.

– Abia când mă sui pe o plită încinsă, îmi mai trece din frică, spune dânsa.

Pentru ea, frica și frigul e unul și același lucru, chiar dacă n-a tremurat niciodată de frică, ci numai de frig.

*Fragmente din ciclul de meditații „Așchii de cer” sunt selectate din săptămânalul *Literatura și Arta* din 21 aprilie 2011, 28 aprilie 2011, 15 septembrie 2011, 12 ianuarie 2012, 8 martie 2012, 19 aprilie 2012, 12 iulie 2012, 4 octombrie 2012, 29 noiembrie 2012, 10 ianuarie 2013, 2 mai 2013, 9 mai 2013.

Doamna Maria, baba Maria, cum îi zice tot satul, e uscată ca un vreasc, dar, când prinde a vorbi, seamănă cu un vreasc care se acoperă de frunze și pe care parcă le auzi cum le mișcă vântul...

Ține pe pervaz o icoană, pe care a purtat-o cu ea prin toată Siberia.

„L-am luat și pe Dumnezeu cu mine, îmi zice ea. Dacă m-aș fi dus de una singură, n-aș mai fi găsit drumul înapoi”.

Iat-o, Basarabia Profundă, cea care se vede mereu din Cerul lui Dumnezeu, ca să nu ne trimită cutremure, alunecări de pământ și alte dezastre prea des.

2. Demnitatea umană a credinciosului e manifestată prin umilință; înălțarea – prin căderea în genunchi; mândria – prin lipsa de orgolie; cunoașterea – prin faptul că nu raportează toate lucrurile la sine, ci la Dumnezeu; perfecțiunea – prin armonia dintre gând, vorbă și faptă.

3. Nu cred că există extraterestri, nici viață pe alte planete.

Din numărul nesfârșit de planete, Dumnezeu a ales una pentru casa Sa, pe care a amenajat-o, a populat-o și a făcut-o bună pentru trai – Pământul.

Celelalte planete nu sunt bune pentru viață, fiindcă sunt fără Dumnezeu.

4. Voltaire, care s-a aflat toată viața în război cu Cel de Sus, cu câteva ore înainte de moarte a spus: „Îl implor pe Dumnezeu, din toată inima, să mă ierte”.

Tot el afirmase: „Universul mă tulbură și nu pot crede că acest ceasornic nu are și un ceasornicar”.

Universul are ticăit de ceasornic pornit, iar ceasornicarul îl ține doar în bună funcțiune și, arar, tot mai rar, îi rectifică ora.

5. Cel mai mare rău, de cel mai multe ori, poate veni nu din afara noastră, ci dinlăuntrul nostru.

6. Când a mușcat din fructul oprit, Dumnezeu l-a întrebat pe Adam, care stătea în fața lui: „*Unde ești, Adame?*” Acesta se afla sub ochii Săi, dar Dumnezeu întreba unde este.

O dovadă că, atunci când păcătuim, Dumnezeu (Binele, Adevărul) nu ne vede, nu ne mai vede. Tatăl ne recunoaște (sau – se recunoaște în noi) doar în faptele noastre bune. Omul păcătos cade din vederea Lui: dispare, se face nevăzut, El îl caută – de cele

mai multe ori ca să-l ajute – și nu-l mai găsește...

7. Păcătuim, cu gândul: Dumnezeu, care e atoațiertător, ne va iubi și așa.

8. Mincinoșii pretind că au mereu de ales între răul care aduce folos și binele care dăunează.

9. Îi zic în șoaptă cuiva:

– Nu fi obraznic...

– De ce strigi la mine?! mă apostrofează acesta.

Altuia îi strig:

– Ce lucru frumos faci!

– Ce-ai spus? se preface el că n-a auzit, ca să mai repet lauda.

10. Pentru frumusețe trebuie să ai ochi. Nu toți o văd, chiar dacă stau cu ochii pe ea. Și pentru Adevăr îți trebuie o altă vedere. Iisus ne vorbește despre un fel de a vedea și un fel de a auzi, altele decât cele care ar avea legături cu organul văzului sau cel auditiv. E vorba despre Adevăr, care se confundă pentru El cu realitatea în dimensiunile ei largi, cosmice, necuprinse în totalitate de ochii din frunte și de auzul fizic: a auzi cuvintele

și a nu auzi Adevărul care le conține, a vedea Adevărul și a nu-l recunoaște sunt câteva dintre dramele omului.

Vom putea schimba lumea („o vom birui”, cum ar zice Mântuitorul) doar în măsura în care o vom cunoaște și – lucrul cel mai important – înțelege!

11. Când lui Saul din Tars (Sfântul Pavel de mai târziu) i s-a arătat Iisus pe drumul Damascului, și cel care era pe atunci prigonitorul creștinilor a fost întrebat: „*De ce mă prigonești, Saule?!*”, acesta a răspuns: „*Nu pe Tine te prigonesc, Doamne, ci pe apostolii Tăi*”.

Dar apostolii erau El.

12. Atunci când păgânii îl contraziceau, Apostolul Pavel zicea: „*Aveți dreptate, dar...*”

După această conjuncție adversativă, el își construia toată pledoaria, iar faptul că inițial acceptase “dreptatea” lor îl făcea convingător: “El nu ne contrazice, el completează lucrurile știute de noi cu lucrurile știute de el”, ziceau corintenii și-i dădeau dreptatea de care avea nevoie ca să le schimbe convingerile.

„*Dar...*” e conjuncția cu ajutorul căreia Sfântul Pavel a putut creștina cel mai vast imperiu al vremii sale.

13. Adevărul și iubirea conduc universul:
Adevărul e Tatăl, Iubirea e Iisus.

14. Credinciosul are verticalitate și când
stă în genunchi.

15. Nu totdeauna un drum este și o cale.

16. Și totuși, scriitorii, oamenii artelor,
trăiesc cu iluzia că scrisul, artele profesate de
aceștia îi vor ajuta să se mântuie. Ca și cum
cele pe care le fac ei (în majoritatea lor menite
să-l facă pe om mai bun, nu?!) ar fi mai aproa-
pe de înțelegerea Celui de Sus, care a făcut lu-
mea ca pe o creație și care dintr-o solidaritate
mai degrabă de breaslă i-ar înțelege și ierta.

Un scriitor speră să se salveze și cu cărțile
sale. Ca și cum faptele bune ale eroilor săi, care
i-au convins și pe alții să fie mai buni, ar trebui
să se adauge, la Judecata de Apoi, la faptele lui
omenești. Ca și cum și ele vor trage la cântar,
atunci când îi vor fi puse alături faptele bune
și faptele rele. Ca și cum o carte bună te poate
scoate din Infern. Ca o altă Margareta, care l-a
smuls pe Faust dintre flăcările Iadului.

17. Numai copiii pot vorbi cu Dumnezeu
de la egal la egal.

18. Paradisul există, de vreme ce mi-l amintesc; doar că nu sunt sigur dacă imaginile care mi s-au reținut vin dinainte de nașterea mea sau din copilăria mea, când amintirea edenului era atât de vie, încât mi se părea că mai locuiesc în el.

19. Caracterul e relația noastră cu Dumnezeu.

20. Când l-au prins pe Iisus, preoții sinedriului l-au reproșat: „*Ai vorbit la mii de oameni. N-au înțeles nimic*”.

Ca și cum în lumea aceasta ar avea sens doar ceea ce înțeleg cei care nu înțeleg nimic.

Preoții se refereau la fraze de felul: „*Eu voi strica Templul acesta și în trei zile voi ridica altul*” ș.a.

Slujitorii lăcașului ascultaseră acea amenințare ca pe un fragment de basm, din cele care, bănuim, își spuneau și evreii acum două mii de ani.

Or, templul acela fusese ridicat de oameni vreme de câteva sute de ani.

Dar Iisus se referea la o altă stare și la o altă dimensiune de Templu.

La trei zile după moartea Sa omenească de pe cruce, El a înviat, Învierea fiind reperul cel mai important al religiei creștine.

21. Când Pilat a întrebat mulțimea: „*Pe care dintre cei doi vreți să vi-l eliberez: pe Iisus sau pe Baraba?!*”, cei mulți au scandat atunci, precum astăzi un stadion la meci: „*Pe Ba-ra-ba! Pe Ba-ra-ba!*” Baraba era un “întemnițat vestit”, spune evanghelia lui Matei. Pilat a zis: „*Dar ce să fac cu Iisus?*” Și stadionul a scandat din nou: „*Răstignește-l Răs-tig-neș-te-l!*” Atunci Pilat a mai întrebat: „*Dar ce rău a făcut?*” Iar răspunsul mulțimii a fost: „*Răs-tig-neș-te-l!*”

Aceasta a fost unica lui vină.

Pentru o gloată dorința ei – „*Răstignește-l!*” – e chiar vina celui condamnat.

Acesta a fost și motivul pentru care Mântuitorul a fost suit pe cruce și răstignit ca un fur.

(Este primul referendum atestat în istorie, care vine și ca o avertizare pentru cei care intenționează să supună unor referendumuri denumirea limbii, a poporului, a naționalității basarabenilor.

Îi spuneam unui medic: dacă întrebi poporul cum să-ți taie apendicele, el ți-l taie cu tot cu stomac).

22. După ce Dumnezeu a făcut neamurile, tare multe necazuri au tot dat peste români. Și atunci, ca să le mai ia din necaz, Cel de Sus le-a dăruit întru mângâiere lacrima. „Plângeți și-o să mai treacă din durere, le-a zis Cel

de Sus, adăugând îngăduitor: „Și lacrimile voastre se vor aduna într-un iaz mic...”

...Și așa a apărut Marea Neagră.

23. Irina Covaci, soția scriitorului Boris Covaci (cu bunic împușcat la Ivdel și bunică decedată în Siberia), pe când era mică, aflase în Taiga de la părinți că cea mai mare sărbătoare a anului este Paștile, și-atunci a întrebat-o pe bunica ei:

- Când va fi Paștile?

- Mâine, i-a răspuns aceea.

A doua zi copila s-a sculat cu noaptea-n cap și i-a spus fratelui ei mai mic:

- Scoală, Vasile, că azi e mâine.

24. Îmi povestește un domn (așa-și zicea, „eu sunt domn, domnilor”) pre numele lui Constantin Constantin:

- Când am venit din închisoare, băiatul meu avea 19 ani, stătea în poartă și, când i-am dat „Bună ziua”, nerecunoscându-mă, în loc să-mi răspundă la binețe, m-a întrebat: „Dumneata pe cine cauți, tovarășe?” Iată ce făcuseră antihriștii din tată și fiu, doi „tovarăși”. Și abia când am început să plâng, m-a recunoscut: „Plângeai ca bunelul, când i se făcea dor de tine”, mi-a zis mai târziu. În loc să se bucure, se speriasse. Se temuse să mă invite în casă, m-a ținut în prag până

a ajuns maică-sa, adică nevastă-mea, de nu știu unde, și mi-a spus să intru în casa pe care o ridicasem cu mâinile mele, dar care între timp mă uitase și ea.

25. În Noul Testament Satan citează din Biblie (“*Este scris...* etc.”). El cunoaște Sfințele Scripturi, pe care le-a citit și din care scoate pasaje rupte de contextul lor.

Ba mai mult, el poate să-l imite pe Dumnezeu.

Satan poate să-l copieze în asprimea, în severitatea, în intransigența Lui, dar nicio dată n-o să-l poată imita în bunătatea Lui. Asprimii, severității, intransigenței Celui Rău îi va lipsi mereu bunătatea, blândețea, bunețea, proprii asprimii, severității, intransigenței divine.

26. Țarul Ivan cel Groaznic, mare-cneaz al Moscovei (1533-1547), apoi – primul țar al Rusiei (1547-1584), pentru merite mari în crearea unui stat feudal unic, el unind pământurile rusești după ce le-a trecut prin foc și sabie, și pentru că a extins enorm domeniile Bisericii Ortodoxe Ruse, deși a asasinat zeci de mii de supuși nevinovați, acum zece ani a fost propus pentru a fi declarat sfânt de către Biserica Rusă.

Fostul Patriarh Aleksii al II-lea a respins propunerea, invocând următorul argument: „Dacă-l canonizăm pe Ivan cel Groaznic, atunci va trebui să-l de-canonizăm pe Sfântul Filip, mitropolit al Rusiei pe vremea lui Ivan cel Groaznic, pe care acesta l-a omorât”.

Logica patriarhului a fost că nu se puteau regăsi în același calendar și cel mucenicit, dar și călăul său.

Zilele trecute televiziunile rusești au transmis reportaje din câteva biserici ale Federației Ruse, care conțin în ele „icoana Sfântului Stalin”, cel care a persecutat preoții și Biserica Ortodoxă, fețe bisericești, cerând ca acest satrap să fie canonizat.

Atunci am putea spune și noi, parafrazându-l pe Patriarhul Aleksii al II-lea: odată cu canonizarea lui Iosif Stalin ar trebui de-canonizați toți cei circa 120 000 000 de reprezentanți ai popoarelor URSS (de care vorbește ziarul „Izvestia”), arestați, deportați, executați de către acest călău, iar calendarul cu sfinți să fie înlocuit cu un alt calendar, care ar avea un singur sfânt: Iosif cel Stalin, apostolul lui Satan pe pământ.

27. Fericitul Augustin afirmă: „*Iubește, și fă ce vrei*”.

Libertatea de acțiune, ca o condiție a iubirii.

În contextul iubirii de Iisus, totul îți este permis. Dar asta după ce vei ști să alegi între Bine și Rău.

Iubirea este cea care l-a smuls pe om dintre animale și l-a așezat între sfinți.

28. Toate revoluțiile au venit să-și îndemne concetățenii: “Nu vă temeți de Dumnezeu!”

29. Când iubește, omul e gata să-i ierte celui drag și crimele.

Când nu-l mai iubește, nu-i poate ierta nici binele pe care celălalt i l-a făcut.

30. Mătușa Agafia zâmbește tot timpul. Cui? Probabil, propriilor amintiri, când era cea mai frumoasă. „La ce te gândești?”, o zădărnă când o surprind absentă la cele care se întâmplă în preajma ei. „La nimic”, zice. „De ce zâmbești?”, „Ca să mi se descrețească ridurile”. „Care?” „Cele de pe suflet”.

La toate întrebările care i se pun, de la o vreme bătrâna răspunde cu un zâmbet.

– De ce taci? o întrebi.

Ea zâmbește.

– De ce vorbești?

Ea zâmbește.

Mătușa Agafia zâmbește și când rămâne de una singură. De ce?

– Nu vreau să mă vadă Dumnezeu tristă.

31. Nu departe de Nistru, în satul Cobâlea, se află o biserică “zidită de Ștefan cel Mare” (așa se spune acolo, ca și cum marele voievod ar fi fost un alt meșter Manole, constructor de biserici).

Ea e dosită de umbra unui stejar uriaș, numit și el în pliantele turistice “Stejarul lui Ștefan cel Mare”.

În anii de după război, când i s-a spus că bisericuța va fi închisă, preotul a adunat credincioșii și împreună cu ei a ascuns icoanele mai vechi, prapuriile lăsați de voievod, odoarele sfinte, cărțile bisericii donate de diferiți domnitori, în scorbura stejarului, peste care a turnat un strat protector de mortar.

În anii următori au venit din Chișinău și din centrele raionale mai multe expediții științifice, însoțite de diverși comisari cu epoleți cusuți pe partea dinăuntru a umerilor hainei, în căutarea unor “vestigii istorice”, legate de numele domnitorului Moldovei, pe care le-ar depune într-un muzeu, dar nimeni nu știa unde se află acestea.

Abia după 1990, când bisericuța de sub stejar a fost deschisă, preotul, în prezența întregului sat, a dat la o parte cu o daltă mai mare și un ciocan cimentul pietrificat și a scos din ascunziș sfintele odoare, icoanele și cărțile, care se păstrasera intacte în scorbura stejarului cărunt.

„Nu știa nimeni de taina stejarului?” l-am întrebat pe scriitorul Arhip Cibotaru, originar din acea localitate.

„Ba da, știa tot satul, dar sub amenințări cumplite, de mici copii, părinții ne preveneau să nu spunem nimănui, dacă nu vrem să ajungem în iad”.

Păstrarea unei taine de către o întreagă comunitate, cu mic, cu mare, face parte, fără îndoială, din Basarabia Profundă, parte a României Profunde, ca și acea biserică micuță, care a încăput în scorbura unui stejar, în așteptare de vremuri mai bune.

32. Întunericul nu există. El e absența luminii.

33. La Academia Domnească de la Suceava, care a activat în timpul lui Alexandru cel Bun, dar și al altor voievozi, feciorii de domn și de mari boieri învățau să vorbească în diferite limbi: valahă, latină, slavonă, grecească ș.a.

După absolvirea ei, foștii învățăcei – de regulă, tineri gălăgioși și arțăgoși – erau trimiși obligatoriu la mănăstiri ascunse în munți sau în codri, unde timp de un an de zile aceștia urmau să învețe să tacă.

Una dintre ele, bănuim, fusese și Căpriana, numită în hrisoavele lui Alexandru cel

Bun mănăstirea Vișnoveț.

Și acum aici înveți tăcerea, ca pe un text nescris de evanghelie.

Pe călugării nevorbăreți, pe care-i crezi, după o jumătate de zi de tăcere, că ar fi muți din naștere, îi descoperi că nu-s străini graiului, abia când îi auzi cântând în corul mănăstirii sau când îi asculți citind la vecernie aceleași texte pe care alți călugări din alte veacuri le-au citit, întru a-i învăța știința grea a ascultării, feciorilor de domn sau de mari boieri.

E și tăcerea o artă care trebuie învățată. Ca și modestia sau resemnarea.

La Căpriana, asculți enoria de aici rugându-se și descoperi că nu totdeauna psalmii, ca să se facă auziți, au nevoie de cuvinte.

34. Să-ți faci încă din zilele tale bune rezerve de fericire (de sănătate, de bunătate, de rugăciune, de prietenii, de un anume confort...) pentru zilele mai puțin vesele sau lipsite de griji: precum exploratorii în drumul lor către Polul Nord, care lasă în urmă rezerve de hrană și combustibil, pentru traseul pe care vor reveni, care să le ajute să supraviețuiască victoriei (!) sau decepției, când forțele de orice fel s-ar putea să fie pe sfârșite.

35. Un călugăr, Mihail, de la mănăstirea Saharna: pe jumătate – sfânt, pe jumătate – caricatură. Noaptea dormea într-o chilie de sub pământ, cu apă de izvor pe jos, iar ziua, după ce scutura broscuțele care i se aciuau pe pătură, stătea mai mult pe dealurile de piatră de deasupra mănăstirii, ca să se încălzească.

Când vorbea, mai mult tăcea, și când tăcea, mai mult vorbea.

Murdar pe dinafară și curat pe dinăuntru.

Ținea postul tot anul, dar mânca lăcuste, ca Sfântul Ioan Botezătorul, și diferite găze, pe care le introducea de vii în gură, după ce mai întâi își cerea iertare de la ele.

Când copiii îl zădărau cu:

- Bună-i carnea de lăcustă?!,

zicea:

- Ia și-o gustă!

36. Numai Dumnezeu știe ce gândim; Diavolul – ghicește.

37. Poetul care ar primi onorarii pentru poemele sale seamănă cu preotul care ar primi bani pe motiv că ar crede în Dumnezeu.

38. M. e profesor de teologie. Discutăm despre suflet și credința că acesta ar fi fără de moarte.

- Vom muri și vom vedea! pune punct

discuției interlocutorul meu plin de optimism.

39. Într-o zi de început de ianuarie am avut impresia – și din cauza vântului care se șiria pe sub streșini – că Icoana făcătoare de minuni a Sfântului Ioan Teologul de la mănăstirea Zloți, pe care călugării de acolo, de când au descoperit că plânge cu lacrimi, au ascuns-o speriați în altar, plânge cu suspine; așteptam de la o clipă la alta să bocească și cu cuvinte.

40. Citesc într-o carte veche despre o inundație: la 29 martie 1808 puhoaietele revărsându-se au smuls de la locul ei, luând-o cu ele la vale pe Nistru, bisericuța de lemn din Camenca, cu tot cu icoane, prapuri, odoare, liturghiere, sfeșnice aprinse, și, în timp ce se apleca ba într-o parte, ba în alta pe crestele valurilor învolburate, clopotele din tinda ei băteau subțire trezind satele de pe ambele maluri până la intrarea râului în Marea cea mare de la Cetatea Albă...

41. Omul își spune rugăciuni în gând, sperând că Cel de Sus o să-l audă, și imediat își spune prostii în gând, sperând că Cel de Sus n-o să-l audă.

42. Un îndemn din cărțile sfinte: fiecare să-și spună rugăciunea în limba în care s-a născut. Limba în care s-a născut, materna, e cea mai importantă pentru un om, ea, și nu cea însușită sau care l-a adoptat (furat): în ea te va recunoaște cel mai lesne Tatăl care ți-a dat viață. A pune între tine și Cel de Sus un alt grai, decât cel pe care ți l-a dat la nașterea ta, înseamnă a vorbi cu El prin intermediari.

43. În viață, dacă ești umilit nemeritat, Dumnezeu îți trimite aproape întotdeauna o aripă, ca să te ajute să te ridici.

44. Omul știe cum să se apere când e denigrat, dar nu știe cum să se apere când e lăudat. De multe ori dușmanii, ca să-l distrugă pe cineva, îl laudă. Sau procedează ca Iuda: îl sărută. Simbolul iubirii devenind astfel un simbol al urii, al trădării, al morții.

45. Un om în vârstă îmi spune:

– Sunt atât de bătrân, încât nu-mi permit luxul să mă cert cu nimeni, pentru că s-ar putea să nu mai am timpul necesar ca să mă împac.

46. Despre faptul că Biblia conține toate timpurile: e ca și cum Cel de Sus a scris-o

de la capătul celălalt al timpului – dinspre viitor (timpul netrăit încă de omenire) către trecutul primordial, care abia urmează să se întâmple. Scopul Cărții Sale nefiind acela de a anticipa, ci de a preveni.

47. O samarineancă, atunci când trecea prin preajmă Mântuitorul cu discipolii săi, i-a strigat Acestuia:

„Miluiește-mă, Doamne, pe mine, că fiica mea rău se îndrăcește.”

Adică: dacă Te vei milui de fiica mea, pe mine mă miluiești.

48. Fiecare clădire are, ca să dureze, un fundament.

Bisericile sunt case care-și au fundamentul în cer.

49. Rugăciunea face legătura dintre pământ și cer.

Dragostea face legătura dintre cer și pământ.

Rugăciunea e dragoste.

Dragostea e rugăciune.

Acolo unde se întâlnesc acestea două – locuiește Dumnezeu.

50. Se știe că Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa.

Dar Cel de Sus este descris în cărțile sfin-
te ca având aripi (Psalmul 16, 8: „*Păzește-
mă, Doamne, ca pe lumina ochilor; cu acoperă-
mântul aripilor Tale acoperă-mă*”, Psalmul
35, 7: „*Că ai înmulțit mila ta, Dumnezeule,
iar fiii oamenilor în umbra aripilor Tale vor
nădăjdui.*” ș.a.).

Au avut Adam și Eva aripi?

Iar dacă oamenii dintâi au avut aripi, în
care moment al evoluției sale – sau mai exact
al involuției – omul a fost privat de aripi?

Oare metafora cu construcția Turnului
Babel, când oamenii au vrut să ajungă în
Cerul lui Dumnezeu ca să-l stăpânească, nu
este o altă metaforă a asaltului Bolților de
către oamenii cu aripi, cu intenția oarbă de
a se apropia de locul unde trona Cel de Sus
și a-l cuceri?

E mai mult o ipoteză, dar... săpăturile
arheologice continuă: n-a mai rămas mult,
cred, până vor fi descoperite și schelete ale
unor oameni de demult care au avut aripi.

51. Orice femeie cu un prunc în brațe
seamănă cu Maica Domnului.

52. Îmi povestește un moldovean din
Transnistria.

Când era copil, părinții îi așezau, pe el și
pe frații lui în fața unei icoane, ca să se roage

de pâine, de note bune la școală, de pace.

Și icoana îi ajuta.

Dar într-o zi în localitatea lor a intrat o brigadă de activiști numită „Bezbojniki” („Oameni fără de Dumnezeu”), care după 1940 a activat și în Basarabia, și a adunat toate icoanele din sat, pe care le-a ars puse grămadă la o margine a localității.

Obișnuită să se adune în rugăciune, acea familie de credincioși continua să îngenuncheze dimineața și seara în fața peretelui rămas gol și să se roage împreună la cuiul de care atârname odinioară icoana.

„Și, îmi spune interlocutorul, cuiul ne ajuta. În lipsa icoanei ne rugam lui, și el ne trimitea ploaie, ne da pâine, ne ajuta să luăm note bune la școală și – amâna pe cât putea ziua în care urma să înceapă războiul...”

Câteodată, în lipsa unei icoane, și un cui rămas de la icoana furată, poate fi pentru un neam loc de închinare și altar de nădejde în vremuri vitrege.

De multe ori am impresia că Basarabia întreagă se mai roagă la piroanele în care au atârnat altădată icoane, care n-au fost repuse încă la locul lor.

53. Actorul Victor Ciutac a făcut un film despre rudele sale din satul Sirăuți (în regia lui Vitalie Țapeș).

După vizionarea de la Casa de Cultură, o bătrânică, rudă cu actorul, i-a reproșat cu blândețe:

– Măi Victoraș, i-ai pus pe toți în film – și pe Cutare, și pe Cutăroi, și pe Cutărică (numindu-i pe fiecare în parte), da' pe Dumnezeu nu l-ai pus.

Dacă lipsea Acesta, i-a dat de înțeles bătrânică, din film lipseau și toți ceilalți.

54. Nu am încredere în oamenii care iau totul în zeflema, inclusiv numele lui Dumnezeu.

55. Un bătrân de aproape o sută de ani îmi spune cu regret: „Am trăit, dar n-am știut.”

Există pe lumea asta un alt lucru mai trist?!

56. La Simpozionul „Cucuteni 5000” interpretul Marcel Zgherea cântă *Rugă pentru părinți*, pe versurile lui Adrian Păunescu.

La un moment dat, toți cei prezenți se ridică în picioare și se roagă fiecare în parte pentru părinții săi.

Iată, îmi spun, că și un cântec poate deveni liturghie.

57. Bunica Ana Dabija avea o bibliotecă enormă, din care citise toată viața și din care îi rămăsese ceva de citit și pe lumea cealaltă; biblioteca ei fără de margini era alcătuită dintr-o singură carte și ea se numea: Biblia.

58. Biserica din Căușeni: umezeala din interior le așază îngerilor lacrimi în ochi. Mucegaiul de pe pereți îl face pe Dumnezeu să pară încătușat. Frigul parcă îi ține și pe cei câțiva elevi, care i-au pășit pragul, în cătușe: aceștia își scot la intrare mâinile din buzunare ca să-și facă semnul crucii și le introduc imediat înapoi „la căldură”. Picturile ca și cum ar reprezenta imagini de sfinți care au vrut să treacă prin zid și au fost opriți la jumătate; aurele le cad de pe frunte ca o pălărie prea mare și aripile se dezlipesc de ger ca să încerce să zboare singure. Stau înmărmurit în fața măiestriei cu care le sunt zugrăvite suferințele.

- Ce faci? mă întreabă Valeriu Ostaș.

- Plâng în gând.

59. Sunt convins că Paradisul lui Adam, în lipsa Evei, nu era unul complet. Omul nu poate fi fericit de unul singur, chiar locuind într-o grădină a Raiului.

60. Întunericul, ca și lumina, poate căpăta în anumite condiții materialitate. În Ieșirea 10, 21 se spune: „*Atunci a zis Domnul către Moise : Întinde mâna ta către cer și se va face întuneric în pământul Egiptului, încât să-l pipăi cu mâna*”.

Poți fi orb, iar întunericul sau lumina să le simți la pipăit, cu buricele degetelor, ele având consistență diferită, ne dă de înțeles Biblia, această Carte a Cărților.

Mai întâi, Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa, ca mai apoi omul să-l creeze pe Diavol – după chipul și asemănarea sa.

61. Limba stă la fundamentul unei culturi, așa cum credința stă la fundamentul unui sanctuar.

62. „*Colinde, colinde...*”

Una dintre cele mai frumoase sărbători ale anului este Crăciunul. În satul Codreni era și cea mai așteptată.

În acest an ea a trecut fără colindele lui badea Petrea Dabija. În 2012, badea Petrea s-a mutat la vârsta sa de 84 de ani trăiți pe pământ în cimitirul satului, să colinde morții de sub țărână.

Cât a fost viu, fratele mamei umblase

cu colinda la fiecare Crăciun. Se pregătea din timp, aduna mărunțiș de ruble sau lei, își amintea colindele, numele consătenilor pe care intenționa să-i colinde, iar mătușa Agafia, soția lui, îi cocea de fiecare dată un cuptor de prăjiței, un fel de prăjituri de casă, cu care el își umplea traista. Mai punea în ea și o garafă de vin de-al său. Și se pornea prin sat cu colindatul.

Intra în casa gospodarului, zicea colinda, una lungă cu „*Adam și Eva lui stau la poarta raiului...*”, pe care o spusese și noi când eram copii, și, după ce o încheia, își împărțea generos copturile celor din casă, iar copiilor le dăruia de fiecare dată și bănuți. Pe urmă scotea garafa cu vin și un pahar din care îi cinstea pe gospodari, felicitându-i cu ocazia Nașterii Domnului. Apoi se ducea la altă casă. Când i se terminau prăjițele și vinul, se întorcea acasă să-și umple traista și garafa și continua colindatul.

Bucuria cea mare era a lui: el colinda și tot el – în loc să aștepte daruri – făcea daruri.

Probabil, unchiul meu moștenise de la primii creștini gestul acestora de a-i sprijini pe cei în nevoie, iar mai apoi, pentru bucuria de a-i fi putut ajuta, să le strecoare discret, ca să nu vadă Dumnezeu, și câte un bănuț în palmă.

63. Dacă a crede înseamnă a putea să muți munții din loc, o astfel de credință este aproape imposibilă unui om muritor. El mai degrabă vrea să creadă decât crede, omul se află mai curând în preajma credinței decât în miezul ei; Dumnezeu cu care ar trebui să se confunde credinciosul în credința sa îi este inaccesibil acestuia din urmă, doar Iisus îi deschide porțița către cele veșnice prin calitatea sa de om și de Dumnezeu.

64. Când mă pornisem la Chișinău, mama mă îndemnase să intru în câte-un locaș și să aprind lumânări pentru ca sfinții lui Dumnezeu să mă ajute la examene.

Îmi vorbise chiar de icoana Sfântului Pantelimon din biserica cu același hram, care o ajutase odată, când intrase cu părinții săi, elevă fiind, să ia note bune la școală.

La sfârșitul anilor '60, când a sosit la Chișinău, mama a insistat să mergem la Biserica Sfântul Pantelimon de pe strada numită atunci Kiev.

Am aflat-o ușor, întrebând de trecători.

Dar, culmea!, în interior am găsit – în loc de icoane – mii de sticle cu vin, pe locul unde fusese altădată altarul era cocoțată o butie mare din care mușterii beau direct de la robinet. În loc de preot, ne-a ieșit înaintea

un degustător beat cu un pahar murdar în mână și ne-a îndemnat să ne „împărtășim” din vinurile Moldovei.

Mama și-a făcut cruce speriată și a ieșit.

Biserica, transformată în sală de degustare a vinurilor, răsuna în urma noastră de voci vesele ale câtorva bețivani, amestecate cu țipătul mut al sfinților ascunși sub stratul gros de var așezat peste ei.

O biserică transformată în bodegă – asta însemnase multă vreme după aceea orașul pentru mama și n-am mai auzit-o de atunci să mă îndemne să intru înainte de examenele grele de la facultate în câte-o biserică să mă rog de ajutor și de teama să nu dau în ele de vreun raft plin cu sticle și să zăbovesc în fața acelor „icoane” mai mult decât trebuie.

65. Nichita Smochină, născut la Mălăiești în Transnistria, a fost membru de Onoare al Academiei Române.

Pentru că și-a ajutat consângenii, care trecuseră cu zecile de mii apa Nistrului în Basarabia, ca să scape de „raiul bolșevic”, după 1944 a fost condamnat în contumacie la ani grei de închisoare.

L-au căutat, l-au găsit și l-au întemnițat. Abia după ce și-a ispășit pedeapsa și a ieșit din închisoare, s-a descoperit că cel slobozit nu e Nichita Smochină, ci Alexandru, fiul acestuia.

„De ce n-ai recunoscut că te-am fi eliberat”, i-au spus temnicerii.

„Tatăl meu era prea bolnav și prea bătrân și n-ar fi rezistat, ar fi murit în închisoare. Dar eu, slavă Domnului, iată, am ieșit viu...”, și-a argumentat Alexandru mobilul faptei sale.

E un exemplu de dragoste de fiu egală cu sfințenia, când fiul e gata să se urce pentru părintele său pe cruce.

Oare nu la fel a procedat și Iisus, atunci când arhieriei cărturari și sinedriul cu martori mincinoși l-au condamnat la moarte pe Dumnezeu-Tatăl?!

66. Dintr-o emisiune de la 7 decembrie 2012, ora 21.00, realizată de prezentatorul Victor Pravdiuk, postul rusesc de televiziune TV 365 vorbește de faptul că după așa-zisa revoluție din noiembrie 1917, prin toată Rusia i-au fost ridicate zeci de monumente lui... Iuda, numit de bolșevici „*primul revoluționar al lumii*”. În centrele unor orașe precum Brest-Litovsk, Sankt Petersburg ș.a. cei care luptaseră contra propriului popor (Lenin sosise în Rusia ca spion neamț, plătit cu sute de milioane de mărci germane, pentru a face tot posibilul ca patria sa, Rusia, să piardă războiul), bolșevicii, se recunoscuseră

în Iuda și-l idolatrizau. Pentru ei nu Iisus, ci trădătorii trebuiau sanctificați, în jurul lor urmând să se constituie o nouă religie, ce a durat în această parte a lumii mai bine de șapte decenii.

Pentru aceasta cei patru „apostoli” ai lui Iuda – Lenin, Stalin, Troțki și Sverdlov (între ei – nici un rus) – au dărâmat bisericile, au ars icoanele și au îngropat adevărul. Acesta din urmă a fost ascuns adânc în pământ. Cu tot cu oameni. Cu cei care l-au cunoscut și au vorbit despre el.

Acei martiri au murit. Dar adevărul – nu. Acum adevărul îi ajută pe ei, purtătorii lui prin timpuri nefaste, să învie.

67. Adevărul, ca și comorile ascunse în pământ, îl găsesc doar cei care-l caută.

68. Îmi povestește părintele Iustin Pârvu de la mănăstirea Petru-Vodă:

- Un tânăr sărman s-a dus la biserică să se plângă Celui de Sus că nu are cu ce se încălța. Dar în poarta mănăstirii a văzut un om care nu avea picioare. Atunci tânărului i s-a făcut rușine și i-a mulțumit lui Dumnezeu pentru picioarele lui desculțe, dar sănătoase.

Și eu îi sunt dator Celui de Sus cu mai multe mulțumiri. Vreau să cred că sunt un

privilegiat al sortii. De multe ori am impresia că eu mi-am ales locul în care să mă nasc. Că eu mi-am ales părinții. Și neamul. Și limba care să fie a mea.

După aproape o viață de om m-am convins că nu există Neam mai frumos pe lume ca Neamul Românesc, pentru care merită să trăiești, să muncești și să te sacrifici.

69. Despre cei care l-au răstignit, scriiturile spun că Iisus *„nu i-a urât pe ei, ci răul din ei”*.

70. Ion Ungureanu, pe când era ministru al Culturii și Cultelor, îi examina pe pictorii de biserici, punându-i să spună Tatăl Nostru.

„Mâna care nu știe să-și facă cruce, afirmă el, să nu încerce să picteze biserici.”

71. A iubi este egal cu a înțelege. A înțelege vine din latinescul *intus-legere*, ce înseamnă a vedea în întuneric.

72. O lucrare îți reușește în măsura în care rezervi în ea și partea lui Dumnezeu.

73. Honore de Balzac credea că *„numai oamenilor cu suflet bun le place singurătatea”*.

În singurătatea Pustiei, Iisus a ajuns la

Religia Iubirii. Omul, în singurătate, poate comunica mai lesne cu Dumnezeu, care arareori s-a arătat mulțimilor și ceva mai des – profeților sau patriarhilor în orele lor de singurătate desăvârșită.

74. Într-o vară, un gospodar dintr-un sat a cosit iarbă în pădure. În una din zile, atunci când fânul era deja uscat, s-a dus cu fiul lui – un copil de vreo 10-12 ani – să-l aducă acasă. Au încărcat împreună haraba-ua, dar aceasta nu se umpluse de tot. Atunci omul nostru s-a uitat la dreapta, s-a uitat la stânga, s-a uitat înainte, s-a uitat înapoi, a văzut că nu era nimeni prin preajmă, a luat mai multe porcane de fân de ale vecinilor și și-a umplut cu ele carul.

Pe drumul către casă, băiatul l-a întrebat pe părintele său:

– Tată, am văzut că te-ai uitat la dreapta și te-ai uitat la stânga, apoi te-ai uitat înainte și te-ai uitat înapoi – dar în sus te-ai uitat?!

Această parabolă, auzită în copilăria mea, conține, de fapt, esența credinței: privirea în sus. Ea ne sugerează că mereu este cineva cu noi, care ne veghează și care ne ocrotește. Dacă nu simte privirea ce vine din înalt sau nu și-ar arunca-o și pe a sa din când în când către cer, omul, capabil de o mulțime de pă-

cate gata să le săvârșească pe cont propriu, prin ce s-ar mai deosebi oare de dobitoacele care merg cu capul în pământ, ca să vadă doar dacă iarba pe care o calcă e bună de păscut?!

75. În Evanghelia de la Luca se spune că, atunci când Iisus își purta crucea îngrelată de ploi ca să fie răstignit pe Dealul Căpățâniilor, și cum nu o mai putea duce, poticnindu-se mereu și ridicându-se cu greu de la pământ, ostașii „*au pus mâna pe un oarecare Simon Cireneul, care venea de la țarină, și i-au pus crucea, ca s-o ducă-n urma lui Iisus*” (Luca, 23, 26).

Acela era un țăran care muncise toată ziua în câmp și se nimerise întâmplător în calea procesiunii, fiind, de fapt, prins ca un prizonier și pus cu sila să ducă crucea grea pe care urma să fie răstignit Iisus.

De multe ori, dacă citești filele Istoriei, descoperi că poporul nostru a fost ca acel Simon Cireneul: de atâtea ori i s-a pus în spate și a purtat Crucea cea grea, pe care după aceea a fost bătut în cuie Mântuitorul.

76. Omul rezistă în singurătate, el – cu sine, dar nu rezistă în singurătatea cu mulți.

77. Se știe că Iisus a vorbit aramaica, o variantă a limbii ebraice, greaca și latina.

Latina vorbită de el era latina populară, cea care a evoluat în limba română de azi.

Savantul Míceál Ledwith, fost consilier al Papei Ioan Paul al II-lea, care a avut acces la arhivele secrete ale Vaticanului, face la începutul anului 2013 următoarele afirmații referitoare la limba română: *„Chiar dacă se știe că latina este limba oficială a Bisericii Catolice, precum și limba în care a vorbit tot Imperiul Roman, iar limba română este o limbă latină, mai puțină lume cunoaște că limba română, sau precursora sa, vine din locul din care se trage limba latină și nu invers. Cu alte cuvinte, nu limba română este o limbă latină, ci mai degrabă limba latină este o limbă românească. Așadar, vreau să-i salut pe oamenii din Munții Bucegi, din Brașov sau din București: voi sunteți cei care ați oferit un vehicul minunat lumii occidentale – limba latină”*.

Cărturarul susține că limba noastră este cu mult mai veche decât latina, că de la limba vorbită de strămoșii noștri daci provine latina.

De aici – și concluzia care se impune: Iisus Hristos a vorbit limba română, iar prin faptul că acum două mii de ani Mântuitorul a rostit cuvintele ei, ea este o limbă sacră.

78. Primul creștin din istoria omenirii se numește Dismas. Acesta e tâlharul care l-a recunoscut pe Mântuitor, când sângera, prins și el în cuie, lângă El.

Numele celui alt tâlhar, nemântuit, e Gestas, care, răstignit de alții, a prins să-l certe pe Iisus: „*Nu ești tu Hristosul?; Mântuiește-te pe tine și pe noi!...*” (Luca 23, 40). Numitul Gestas se resemnase în așteptarea stearpă, în durerea și în încăpățânarea sa, devenite, în acest context, alte sinonime ale necredinței. Primul a murit sperând, al doilea a murit deznădăduind.

Nădejdea (speranța, încrederea) și deznădejdea (disperarea, neîncrederea) devin, astfel, cele două ipostaze ale mântuirii și ale păcatului.

79. Aș vrea să fiu tâlharul de pe cruce, căruia Mântuitorul să-i deschidă ușa către Paradis.

Aceluia, primului dintre oameni, Iisus i-a deschis ușa raiului pentru o singură faptă bună pe care a făcut-o la viața sa: a crezut.

80. O poezie pe care am visat-o în 1971:

Paștile

Sus –

Iisus.

Jos –

Hristos.

E una dintre puținele poeme pe care le-am visat.

Am crezut mult timp că a fost sugerat mai mult de cele două rime. Dar la Sf. Ioan Gură de Aur am citit recent un îndemn: „*Să nu doresc nimic de sus și nimic de jos, ci numai pe Tine, Doamne! – Aceasta este dragostea cea adevărată și înflăcărată!*” Sfântul identifică sus-ul și jos-ul cu „...*precum în cer, așa și pe pământ*”, cele două dimensiuni ale spațiului și ale credinței – Cerul lui Dumnezeu și pământul muritorilor – fiind unite de Fiul Celui de Sus și de Fiul omului de pe pământ într-un Tot întreg.

81. Despre găgăuzi se afirmă că ar fi turci. Eu cred că aceștia sunt mai degrabă valahi de-ai noștri, sau aromâni, bulgari ș. a. turci-zați. De ce afirm acest lucru? Găgăuzii sunt de credință ortodoxă. În alte secole când au venit peste ei otomanii, strămoșii celor menționați mai sus s-au dezis de limbă, dar nu și de credința lor ortodoxă: ei au continuat să se roage aceluiași Dumnezeu în limba profetului Mahomed, fără să renunțe la Iisus Hristos și la calendarele cu sfinți, care propovăduiră și-n limba potrivnicilor lor, dar – nicidecum credința acestora.

82. Sfinții, atunci când mor, scapă de dracul. Păcătoșii, atunci când mor, dau de dracul.

83. Înnebunesc, de regulă, marii gânditori (Eminescu, Nietzsche, Hölderlin, Ezra Pound ș.a.), care se apropie prea mult de gândirea lui Dumnezeu. Ca un avertisment că mai departe drumul e interzis. Avertisment nerostit, dar care e asemănător celui adresat lui Adam și Evei: să nu se atingă de mărul cunoașterii, identificat cu păcatul dintâi, cel care l-a scos pe om din eden.

84. Adam și Eva sunt unicii oameni din istoria lumii care nu au avut copilărie. Ei s-au născut maturi.

Grijile mari au apărut odată cu izgonirea lor din paradis. Viața le-a devenit un chin.

Și-atunci, ca o compensare, Dumnezeu le-a dăruit urmașilor acestora copilăria: ca ea să le amintească de raiul pierdut.

85. În copilăria noastră, mama Cristina umbla pe la biserici.

Dar într-o zi i-a fost arestat fratele, arhimandritul Serafim Dabija, iar mănăstirea Zloți, al cărei stareț era, situată în pădurea satului nostru, n-a mai funcționat. Apoi a fost zăvorâtă și biserica din Satul Nou, localitate vecină, unde era preot Nicodim Onu,

verișorul ei. Pe urmă, s-a închis biserica din Săhăidac, chiar dacă oamenii au ieșit cu topoarele s-o apere...

Ne-a mai dus o vreme de mânuță la slujbele din Cărbuna din partea cealaltă a pădurii noastre, dar și asta în curând a fost transformată într-un depozit pentru chimicale...

Unica biserică în care se mai oficia era cea din centrul raional, dar până să ajungă acolo cu trenul, slujba se încheia.

Iată însă că într-o zi părinții mei s-au întors din Cimișlia cu un aparat de radio „Rodina” cu baterii.

Bucurie mare pe capul nostru! Ne jucam la el, mai ales când dam de graiuri necunoscute pe care le imitam prăpădindu-ne de răs.

Într-o zi de duminică, în timp ce căuta să găsească vreun post cu muzică românească, mama a dat de rugăciunea „Tatăl nostru”, pe care o rostea cineva în limba română.

Era o slujbă bisericească, cu preoți, cu cor, cu clopoței... I se păruse la un moment dat că recunoscuse vocea părintelui Serafim, care făcea pe atunci închisoare la Inta, lângă Polul Nord... Și tot satul aflase de la mama că părintele Serafim Dabija face slujbă în fiecare duminică la radio...

De atunci, din acea zi, casa noastră se transformase într-o biserică: mama ne aduna în fiecare duminică, începând cu ora 8.00, în

jurul ei, după ce așeza mai întâi în fața noastră pe podeaua de lut, aparatul de radio.

Abia mai târziu am aflat că acel serviciu divin în limba română era transmis de postul de radio al Vaticanului și că slujba era catolică. Și azi cunosc câteva rugăciuni catolice, care mi s-au reținut involuntar și pe care le cântau corurile Vaticanului:

Ave Maria,

gratia plena,

Dominus tecum...

Benedictus fructus ventris tui, Iesus...

Când veneau Floriile sau Duminica Mare, mama nu uita să împodobească acel aparat „Rodina” cu crenguțe de salcie și flori de corovatic, ca pe o bisericuță, iar pe noi ne îndemna să fim cuviincioși în preajma lui...

După a doua, sau după a treia slujbă, cum mai stăteam în jurul ei și al acelui aparat de radio, într-o altă duminică mama ne-a spus: „Iar acum am să vă citesc o carte”.

Și ne-a citit „Capra cu trei iezi” de Ion Creangă.

După ce a terminat să citească povestea și lupul a căzut în groapa cu jărat, iar iedul și capra dansaseră bucuroși că au scăpat de lup, noi, crezând că e vorba de-o rugăciune, ne-am făcut cruce și am bătut fiecare câte o mătanie...

De atunci, din acea duminică din copilărie, pentru mine, dar și pentru frații mei, cartea, ca noțiune, este sacră, ca și cum aceasta face parte dintr-o liturghie divină. Și ori de câte ori îndrăznesc să îngenunchez la biserică, am impresia că îngenunchez în fața Cărților. Cele care cuprind cuvintele Celui de Sus. Dar și-n fața celorlalte cărți. Care conțin lumea. Văzută și nevăzută. Așa cum ne-a lăsat-o Dumnezeu, unicul ce dă sens cuvintelor din cărți și din afara lor.

86. Când se vorbește de curiozitate ca ispită, mi-i și imaginez pe sfinți, cei cu rămășițe de omenesc în ei, care – mai înainte de a privi lumea – își scot aurele pe de creștet, punându-le de-o parte sau atârându-le în vreun cui, ca acestea să nu-i împiedice să vadă în toată dimensiunea lui păcatul.

87. O scriere egipteană, apărută în limba coptă și descoperită recent, vorbește de faptul că Iisus Hristos putea să-și schimbe înfățișarea.

Citim și la Matei (17, 1-3):

„Și după șase zile, Iisus i-a luat pe Petru și pe Iacob și pe Ioan, fratele acestuia, și i-a dus pe un munte înalt, ei între ei. Și S-a schimbat la față înaintea lor...”

Găsim la Luca (9, 30):

„Și a fost că pe când Se ruga, înfățișarea feței sale a devenit alta...”

Și Marcu scrie (9, 2-3):

„...și s-a schimbat la față înaintea lor.”

În textul copt însă se vorbește de faptul că iudeii știau că Iisus își poate schimba înfățișarea, pe care doar Iuda o putea ghici: *„Atunci iudeii i-au zis lui Iuda: cum îl vom aresta pe El (Iisus), pentru că El nu are o singură înfățișare, El și-o schimbă. Uneori El este rumen, uneori este alb, uneori este roșu, uneori are culoarea grâului, uneori este palid ca asceții, uneori este tânăr, uneori este bătrân”.*

E un Iisus cu mii de chipuri. El devenise ceilalți.

De aici și presupunerea că de aproape două mii de ani, cu chip schimbat, Iisus se află printre oameni.

Iar înfățișarea Lui nu e totdeauna cea din icoană, ca să fie ușor recunoscută: El poate avea chipul unui olog de la un colț de stradă, al unui copil flămând cu ochii plini de lacrimi, al unei bătrâne neajutorate, dar – și al fiecăruia dintre noi: El poate împrumuta milioane de chipuri.

Poate că atunci când un rătăcit ne bate la poartă, când un nenorocit strigă de ajutor sau un înfometat întinde mâna, însuși Iisus, Cel viețuind printre oameni, ne pune la încercare milostenia și sinceritatea dragostei pe care I-o jurăm în cuvinte multe și în fapte puține...

88. Ce înseamnă mănăstirea?

O rugăciune continuă.

89. Când Mântuitorul se afla pe Muntele Măslinilor cu ucenicii săi, o gloată trimisă de arhiereul Caiafa a venit să-l aresteze. Acel buluc de oameni sosea însoțită de Iuda, care urma să-L sărute, pentru ca ostașii să știe pe cine să aresteze. Din dorința de a-L apăra, Petru a scos sabia și l-a atacat pe Malhus, una dintre slugile arhiereului, tăindu-i o ureche. În acea învălmășeală, Iisus ar fi putut lesne să dispară în livada de măslini scufundată în întuneric. Dar în loc să se salveze, El s-a reținut, ca să se apropie de cel cu urechea sângerândă și să i-o vindece pe loc. Condiția de Mântuitor a fost pusă deasupra celei de om. Dacă ar lipsit Iuda cu sărutul pierzaniei, Iisus ar fi putut fi recunoscut după binele pe care i l-a făcut celui care venise să-l rețină, ca să-l omoare în detrimentul salvării Sale ca ființă omenească. În loc să se izbăvească pe Sine, El i-a izbăvit pe alții.

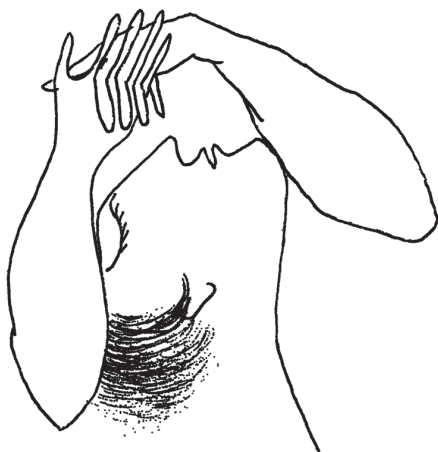
Iată semnul prin care a mai putut fi recunoscut Hristosul coborât printre oameni: Dumnezeu care se sacrifică ca să salveze niște muritori, chiar păcătoși.

POEZII CREȘTINE

Tema creștină a fost prezentă în opera lui Nicolae Dabija de-a lungul întregii sale creații, începând cu volumul de debut „Ochiul al treilea” (1975), unde se referea pe larg la „peisajele sufletului” și continuând cu toate cărțile ulterioare.

Poemele creștine sunt selectate din volumul „Nicolae Dabija. Poeme pentru totdeauna. Opera poetică”, apărută în prestigioasa colecție „Ediții critice” în 2011, la editura „Princeps Edit” din Iași, care are ca cheie de boltă cunoscutul distih al lui Nicolae Dabija:

*Doru-mi-i de Dumneavoastră
Ca unui zid de o fereastră.*

PSALM

Sunt, Doamne, atât de trist și singur:
precum un rug în care ninge,
ce ba învie, ba se stinge...

Sunt, Doamne, -atât de trist și singur...

Precum de rouă – niște crânguri,
mi-s zilele de lacrimi pline.

Se vede, Doamne, de la Tine
cât sunt de trist,
cât sunt de singur?!

De orice rază ce m-atinge
mă simt rănit până la sânge...

Sunt, Doamne, atât de trist, și singur:
precum un rug în care ninge.

22 iulie 2007,

Spitalul Republican de Urgență

PSALM

Nu am, Doamne, nimic, și-s bogat.
Sunt, Doamne, cel mai bogat, că te am.
Cu fiecă mugur ce iese din ram – Te-am aflat,
cu cerul ce-mi intră în casă prin geam!

Nu Te supăra, Doamne, că port roua-n gene,
că cel mai fericit am fost, fără să știu:
când sfâșiat eram de fiare în arene
Tu mă strângeai la pieptu -Ți, ca pe-un fiu...

Și ce ușoare-s lanțurile grele
și piatra de sub cap mi-e pernă moale –
în locul unde lacrimile mele
se întâlnesc cu râurile Tale!

DUMNEZEU

Ades, pe bunul Dumnezeu
Îl simt murind în locul meu.

Când gata sunt să cad, în drum
pornit spre-un iluzoriu țel,
simt de pe umeri crucea cum
mi-o ia, să o mai ducă El.

Și parcă Îl aud, din greu
oftând, din cerul Lui enorm:
ce greu e să fi Dumnezeu,
dar și mai greu e să fi om.

Când pentr-un pom ce moare, sufăr,
sau pentru roiul de albine,
sau pentru floarea cea de nufăr —
și Domnul suferă cu mine.

Și, de-un țăruș legat, când zbor,
ori sunt rănit de-un brebenel...
Cu fiecare muritor
eu simt cum sângeră și El.

... Ades, pe bunul Dumnezeu
Îl simt murind în locul meu.

HOȚII

Doamne, totu-i mahala
Doamne, totu-i mahala
Doamne, totu-i mahala
Doamne, totu-i mahala

Hoții-s în grădina Ta
Hoții-s în grădina Ta
Hoții-s în grădina Ta
Hoții-s în grădina Ta

Cum nu știu ce-ar mai fura –
fură scăpărări de stea.
Doamne, totu-i mahala:
hoții-s în grădina Ta.

PARACLISER ÎN MUNȚI

Sunt paracliser într-o biserică veche
zidită de-un sulger
care aprind lumânările
de la fulger,
mă agăț, ades, de nori
ca să trec peste hău
și strig: Iată-mă, Doamne!
Uită-te, Doamne! —
acesta sunt eu!

Când pârâie cerul de trăsnete grele
îngenunchez pe pragul
chinoviei mele
și mă rog (eu, o biată furnică):
Iată-mă, Doamne!
Iartă-mă, Doamne,
că nu mi-i frică.

În biserica mea zidită pe-o buză
de hău
nu mă rog decât eu,
aprind câte-o mie de lumânări
la icoana lui Christ
și zic: Iată-mă, Doamne!
Vezi-mă, Doamne!
cât sunt de trist.

Mă simt aici în biserica zidită
de sulger
ca un arbore-n care
locuiește un fulger;
și-ntre stânci —
din câlți de ceață — fac punți
când ning singurătăți de sus,
peste munți.

Visez, în sihăstria mea,
de multe ori
cum păcatele mele mă trag către nori
iar eu strig, prin viscol și ger:
Iartă-mă, Doamne!
Iată-mă, Doamne! —
eu sunt ninsoarea
ce cade în cer...

Schitul Sihăstria

PRICEASNĂ

„... *Privește, ascultă și taci*”

În timp ce-alegi din vorba celor mulți
Cuvântul Unic, ziditor de temple –
Învață cum să taci. Și cum să-ascuți.
Învață să înțelegeți. Și să contemplați.

Când Domnul îți surâde din aguzi
Învață să te rogi. Dar și să crezi.
Învață să ascuți. Dar și să-ai.
Învață să privești. Dar și să vezi.

Învață să fii bun. Și să nu uiți:
Să fii frumos și tânăr – tot se-nvață.
Învață să fii tare de la munți
Și de la arbori – să îți Ceru-n braț.

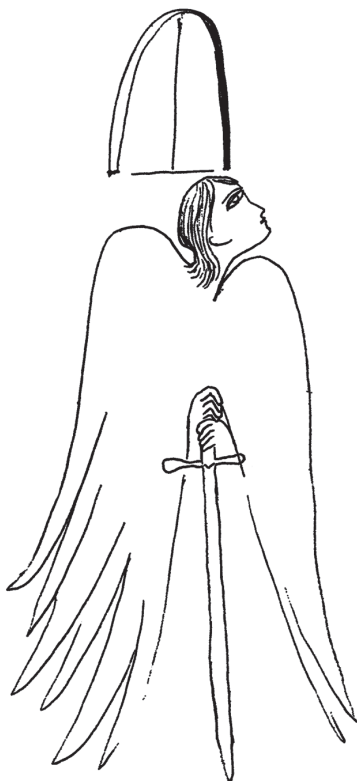
În vreme, ca-ntr-un râu, când te scufunzi
Și poeziile te-aleg pe tine
Învață să te-ntrebi și să-ți răspunzi.
Și-n râu învață să găsești vreun bine.

Învață să învingi. Învață și să pierzi.
S-ai tăcerea. Și să vezi idei.
Te bucură cât codrii mai sunt verzi,
Cât timp omătul nu s-a pus pe ei.

Alege vorba moartă de cea vie
Și-ai să descoperi că, -n fatala joacă,
Se poate să câștigi o bătălie
Și fără să scoți sabia din teacă.

Mereu învață. Fii elev la toate.
Crescând în piatră sus, de la arbust
Să-nveți că nu există *Nu se poate!*
Cât viața fierbe-n muguri, ca un must.

25 iunie 2011

RUGĂCIUNEA

Călugării tăiați în rugăciune
tresar acum în stratul de cărbune,
se răsucesc în vorbele străbune,
parcă ar vrea, prin noi, să se răzbune
călugării tăiați în rugăciune.

Și-acea neterminată rugăciune
parcă nu noi, ci ea pe noi ne spune;
o îngânăm: și prinde-n cer să tune
și miezul să se adauge-n alune.
...Acea neterminată rugăciune.

Și iată că se-ntâmplă o minune:
niște cuvinte pot să ne adune —
pe-acei de-aici, pe-acei plecați în lume —
ca să ne dea la toți un singur nume:

o țară spune-aceeași rugăciune...

MATEEVICI ALEXEI

*La Căinari, peste pădurea de lângă satul unde
am copilărit, s-a născut Alexei Mateevici.*

*Copil fiind, venisem în câteva rânduri,
singur sau cu colegii de clasă, la Căinari, cu in
explicabila dorință să-l găsim acasă...*

Din satul meu – pân'la Căinari, sfios,
prin codrii de miresme grei,
adesea am făcut drumul pe jos,
ca să te văd, părinte Alexei.

Ca la o spovedanie curată
veneam, dinspre pădurile de tei –
nu te găseam acasă niciodată...
Unde erai, părinte Alexei?!

Vreun moș bătrân, din drum îmi vorovea,
și ochii lui împrăștiau scânteii:
„Copile, doar în cărți de-i mai afla
unde-i acum părintele-Alexei...”

...De cum suiam cel deal în vâlvătaie,
sufletul meu, de plinul frumuseții,
se desfăcea cum se desface o păstaie
atinsă de o rază-a dimineții.

Vedeam în vale satul cu castani
pe lângă care, lunecând gonașe,

trec trenurile pline cu țărani
ca să-i deșerte-n marile orașe.

Și casa Ta intra-n pământ mai mult,
cum ceru-o apăsa, în dimineți;
și când băteau din aripi fluturi, mut,
varul cădea, întreg, de pe pereți...

Preot al istui grai împovărat
de doruri, de cântări și de litanii –
în pragul casei Tale, luminat,
și vremile au foșnet de cazanii...

Când desfăceam sub arbori Cartea Ta –
se desfăcea, lin, bolta peste mine:
parcă un zvon de coase se-auzea,
parcă un zumzet, tainic, de albine...

În Carte suferința-i din belșug
și totu-i așteptare milenară:
sămânța ierbii așteptând sub rug –
cum se va stinge el – ea să răsară!

Țărani cu pielea friptă sub suman,
țărance semănând cu Maica noastră,
plângeau de veacuri, fără de alean,
doar s-a deschide-n ceruri o fereastră.
Și graiul era rupt din veșnicie,
așa smerit și plin de umilință:

eram bogați de-atâta sărăcie
și luminați de-atâta suferință!

Azi cântul tău lucrează peste țară
și mierea o adaugă-n știubei,
și grâul îl ajută să răsară
de sub zăpezi, părinte Alexei!

Pentru pădurea care-n miez de toamnă
aduce cu o casă devastată,
și pentru graba asta ce ne-nseamnă,
mai poți să ne iubești precum odată?!

Pentru cuvântul ce-i rostit pripit,
și pentru floarea ce îngheață-n tei,
pentru c-ades cu ură ne-am iubit –
poți să ne ierți, părinte Alexei?!

...Ca la o spovedanie curată
mai vin dinspre pădurile de tei –
nu te găsesc acasă niciodată...
Pe unde ești, părinte Alexei?!

martie, 1978

RUGĂ

Rugă de pasăre, sus peste țară,
care se odihnește numai când zboară.

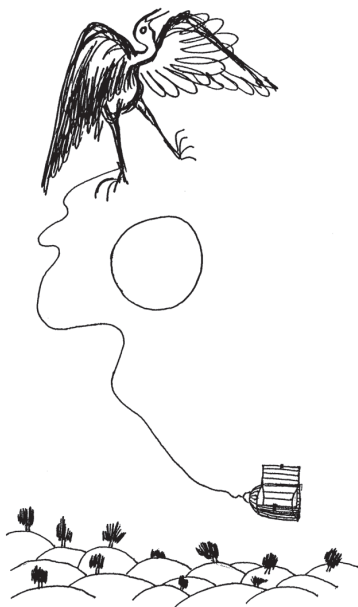
Rugă de pasăre, care
numai cât cântă nu moare.

Rugă de iarbă abia răsărită:
cerul de peste dânsa să dea în floare.

Rugă de piatră – să fie zidită
în zid de templu, nu de-nchisoare.

Rugă-cântec, rugă-plânset, rugă-blestem
(naivă, credulă, nebună)

de aed care speră cu un poem
c-ar putea face lumea mai bună.

„BIBLICE”

I. IERUȘALEM

Acolo, șezum și plânsem.

La Zidul Plângerii.

Martori mi-s sticleții și îngerii.

Din Ieruşalem.*

Acolo. Cu fruntea pe pietre.

Pe Domnu-l rugam, pe tăcute:

păcatele cele nefăcute

să mi le ierte.

Doamne!, ziceam. Doamne.

Mi-am trăit anii, ca pe niște păreri,

fără primăveri,

fără veri,

numai toamne.

Doamne.

Sub acest pom de omăt

cu ramuri de fum,

închid ochii acum

să Te văd.

9 octombrie 1990, Ierusalim

*Ieruşalem – cetatea păcii. Denumire veche pentru Ierusalim

2. FEMEIA LUI LOT

Mi-a spus Dumnezeu să nu mă uit îndărăt,
către orașul în care a căzut luna arzând
și-o bucată de soare,
către orașul în care au rămas urmele mele
de pruncă, urmele tale de făt,
prima mea dragoste, ultima ta disperare.
Acolo, sub bolțile lui, am fost roaba ta
impărată
când m-ai sărutat la Marea Moartă,
lângă apă;
acum va trebui de toate să mă despart
de parcă n-au fost vreodată,
de parcă viața mea abia ar trebui
să înceapă.
Acolo în Sodoma, cea pedepsită cu foc
de profet,
au rămas toate amintirile mele, dulci și
amare,
în care, Dumnezeul meu, precum în Tine,
eu cred
chiar cu riscul de-a fi prefăcută-ntr-o
stană de sare.
Mi-a spus Dumnezeu să nu mă uit
îndărăt.

Marea Moartă, octombrie 1990

3. SULAMITA

Aceleași capre

 aceeași iarbă pasc
pe dealurile din Damasc
și picură de sânge luna
de două mii de ani întruna.
Și Solomon, cu voce slabă
de împărat robit de-o sclavă,
încearcă, înconjurat de harpe,
ca să-mblânzească un pui de șarpe.
Când Sulamita trece prin cetate
femeile se-ascund înspăimântate,
soarele-asfinte

 să răsară ea.

Cine cu dânsa s-ar asemăna?!

Când ea schițează un surâs pe buze
cad vrăbiile-n praf

 ca niște frunze

și leii cei din piatră, de pe zid,
încep să mârâie,

 timid...

Nu rana cea de la războaie-l doare,
o sută de regine are,

s-ar compara cu Sulamita una?!

Stelele-s pale când

 apare luna.

Iubirea când de inimă îl mușcă
se zbate ca un leu în cușcă;

cum ar schimba – și sceptru și
 coroană –

cu mâna ei trecându-i peste rană!
Iar Sulamita trece mai departe –
ea-i dincolo de viață și de moarte –
spre cărțile ce le scriau pe-atuncea moșii
ca să se roage la surâsu-i
păcătoșii...

Ierusalim, 1990

4. DANS

Atâta de frumos dansai
că iadul meu mi-a părut rai,
și-aproape că nu m-au durut
cuiile-n care-am fost bătut.

Și cei ce-n suliți mă purtau
și-mi dau cucuta să mi-o beau
vedeau

că nu vedeam

decât

cât de frumos dansai: atât!

Și capul când pe trunchi mi-au pus,
rostogolindu-se

de sus

mai urmărea,

cum – precum vântul –

dansai

și

n-atingeai

pă-

mân-

tul...

5. GRĂDINA GHETSIMANI

În grădina Ghetsimani

roure sunau

ca banii...

Eli, Eli! –*

mușcau cuvintele din buzele mele.

Se făcea ziuă și se însera

cu da și nu, cu nu și da.

Eli, Eli! mă rugam printre suspine.

Doamne! Doamne, scrie cu mine!

Cum eram om, cu datul sorții,

mă bâlbâiam în fața morții.

Eli, Eli!

Lacrimile-mi umpleau ulcele.

Pe-atunci – profețiile nu aveau profeți,

nici templele n-aveau pereți...

Trist, se scurgea țărâna-n stele.

Eli, Eli!

Eli, Eli!

*Eli, Eli (ebr.) „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu...”. Pe cruce Mântuitorul a rostit: „Eli, Eli, Lama Sabactani!..” („Dumnezeul meu, Dumnezeul Meu, pentru ce m-ai părăsit?”). (Matei 27, 46).

6. CÂND STEAUA...

Când Steaua către zări se duce,
parcă ar merge înapoi –
Iisus coboară de pe cruce
și se ascunde printre noi.

Se mută pomii în văzduh.
Devine lacrima privire.
Se umplu pietrele de duh
și, iată-le, prind să respire.

Cel Înviat e printre noi,
dacă aud cum, blând, tresare
sub pași, sămânța de trifoi
și încolțește în cărare.

Cum raza Stelei din înalt
vestind se-aude mai departe:
– Iisus cel Sfânt a înviat!
Iar cine-nvie n-are moarte!

Ierusalim, 1990

7. CIREȘI

Când începe al florii prăpăd
și albinele trec prin ferești –
îchid ochii atunci să Te văd:
E Ș T I!

E plină de metafizică aici fiecă
floare.

Citești fraze din Ecleeziast
pe nori
și
izvoare.

Și te vezi, te crezi, te simți
într-un colț de zăvoi
ca un soldat uitat de război.

Te bucuri: de-o floare,
de-un murmur,
de-un cireș amărui –
parcă ai fi dat de urmele Lui...

...Pădurea din jurul satului meu –
prin ea s-a plimbat Dumnezeu.

DESPRE CONSTRUCȚIA POEMULUI...

Poemul ar trebui să fie ca o rugăciune
Care, ca și cum, nu tu pe ea, ci – ea pe tine
te-a spus:

Nici un cuvânt lipsă,
Nici un cuvânt în plus.

BISERICA DIN CĂUȘENI

Schitu-ntre vii și morți
stă ca un legământ.
Pe jumătate-n cer. Pe jumătate-n pământ.

1982

A DOUA VENIRE

Iisus a venit.
Dar fără interviuri,
fără microfoane,
fără reflectoare,
a mai urcat o dată pe cruce.
Așteptam să-l vedem la „Buletinul de știri”
murind
și înviind,
fără cascadorii credinței
în preajmă...
Și mai așteptam să vină somnul
ca să ne trezim.

SCHIT

Arborii-și unesc coroanele
deasupra cupolelor,
parcă ocrotindu-le de ploaie și ger.
Sângeră prin acele brazilor
rugile trecând către cer.

10 august 2000, mănăstirea Zloți

PSALM

*„Am ajuns deci vrăjmașul vostru,
pentru că v-am vorbit adevărul.”*

(Galateni 4, 16)

Oare atunci, când ți-a fost cel mai greu,
nu m-am lăsat, de bunăvoie, răstignit,
n-am sângerat pe cruce, -n locul tău,
poporul meu, de ce m-ai părăsit?!

Când holda ți se risipea pe vânt,
și lumânări se aprindeau ca de la sine
și graiu-ți renăștea dintr-un cuvânt
eram, să-ți spun că: „Domnul e cu tine!”

Și-acum, când cerurile toate scapăr
și pomii îți sunt smulși din rădăcine,
iar eu încerc de moarte să te apăr,
de ce te-ntorci cu fața de la mine?!

De ce n-ai crede și cuvântul meu
ci – doar pe cei cu duhul migrator,
care afirmă c-au vorbit cu Dumnezeu
și țara ta le-a hărăzit-o lor?!

De ce când scos ești parcă din strâmtoare
dar ți-i sărată, -ncă, de lacrimi pita
chiar tu ești cel ce-ai vrea să-mi cer iertare
de la acei ce te-njugau ca vita?!

Cu tine mi-a fost cald și-ntre nămeți,
cu harul tău mai plin de haruri îs;
dar mi-ai respins iubirea cu dispreț
și mi-ai răspuns, la jertfă, c-un surâs...

Au nu am fost și nu-s feciorul tău
care – mai mult ca viața – te-a iubit,
acuma, când te lași sorbit de hău,
poporul meu, de ce m-ai părăsit?!

VORONEȚ

Noapte în noapte. Cer în cer.
Adeveresc: visul e o bucată de adevăr!
Plouă pe mări și mările nu cresc.
Ninge pe oase, dar ele nu se mai albesc.

Ca un râu pe care-l auzi de departe –
curge viața, amestecată cu moarte:
sosește prin ploaie omătul.

Aici

Dumnezeu

și-a făcut

autoportretul.

PSALM

„... Vrăjmașii m-au împins și mai mult spre
Tine, în brațele Tale, mai mult decât prietenii...”

(din „Rugăciune pentru vrăjmași” a marelui
Mitropolit sârb Nicolae Velimirovici)

Binecuvântează, Doamne, pe vrăjmașii mei.
Și eu îi binecuvântează. Și nu-i blestem.
Ei au făcut să-nvăț – ca să m-auzi! –
cum să Te chem.
Și cum să zbor, cu glezna prinsă în butucii
grei.

Ei au făcut să cred în Bunătate, ca în Tine
mai mult ca cei care îmi laudau izbânda;
să spun ca Iov: că rău-i tot un bine
și ca pe o binecuvântare să-mi suport
osânda.

Nu de la buni am învățat, tot de la răi:
de Tine, nu de moarte, să mă tem.
Binecuvântează, Doamne, pe vrăjmașii mei.
Și eu îi binecuvântează. Și nu-i blestem.

În tineri ani, când mă mândream cu mine
și zădăram cu vreo metaforă vecia,
ei mă făceau să-mi amintesc de Tine
și să Te rog să-mi ierți nimicnicia.

Și viața cum se deapănă precum un ghem –
să simt, călcând pe lacrimi, pașii Tăi...
Binecuvântează, Doamne, pe vrăjmașii mei.
Și eu îi binecuvântezez. Și nu-i blestem.

INSCRIȚIE

pe o filă arsă de manuscris

În timp ce scriu de Dumnezeu —
pătrund barbarii în cetate:
răstoarnă totu-n jurul meu,
eu tac, și copii mai departe.
Stând aplecat pe file, scriu:
privindu-i fără de cuvânt
învăț, ce-aș fi putut să fiu
de n-aș fi fost ceea ce sânt.
Cu tot cu hronic mă așază
pe rug apoi: să ard de viu;
și-n timp ce flacăra dansează
eu, Doamne, tot de Tine scriu...
Tot cu cuvintele-mi sărace,
mai scriu de Tine, Doamne, până
brațul cenușă mi se face,
și ei îmi smulg cartea din (...)

LEGENDĂ HAGIOGRAFICĂ DIN SECOLUL XX

Prin satul nostru a trecut Iisus,
era ca într-un tren, vorbea pe românește;
i-a ajutat unei bătrâne la-nșirat tutun,
văzând că-i una și nu reușește.

Băbuța are fii într-un oraș
plecați „să facă bani”, n-au mai venit,
nici nu-i trimit scrisori de mai mulți ani,
poate crezând că baba a murit.

O zi a stat cu dânsa sub șopron
și-a înșirat la foi, fără-a se duce,
doar palmele-i mai sângerau, tăcut
de parcă-acum fugise de pe cruce.

Și la chindie a prânzit cu El,
pâinea și ceapa puse pe-un ștergar,
și apă au băut cu-aceeași cană,
din vasu-nfipt, la umbră, sub un par.

Și i-a vorbit că pensia i-i mică,
dar pâinea regulat din târg se-aduce,
că au rămas în sat mai mult bătrânii –
și, cui rămâne brazda, când s-or duce?!

Că e bătrână, și abia se mișcă,
dar a rugat-o „șeful”, și-i om bun –

cum veșnic nu-i ajung brațe de lucru –
să ia și ea o normă de tutun.

Și cum putea, măicuța, să-l refuze?! –
când peste sat trecu gerul cel mare –
i-a scris și ei oleacă de cărbuni
și paie i-a adus de pe fățare...

N-a zis nimic; numai s-a uitat
în ochii celei mici, precum un ghem.
Spre seară întrebă când vine trenul
din Chișinău, să plece-n Betleem.

Și-a vrut să-L cheme în căscioara ei,
să-L omenească, cu ce Domnu-a dat,
îi era rușine, doamne-doamne,
că dimineața nu a măturat.

Și seara doar, când sfântul s-a suit
în autobuzul ce-o luă spre gară,
ea mai zări – prin geamu-ntredeschis –
cum aura-I ieși, pe-un sfert, afară.

RĂZBOI

În biserică la Brad:
un Iisus neterminat.

Când ieșea din nouri steaua,
tocmai s-a sfârșit vopseaua,
când ieșea luna cea nouă,
pensula s-a frânt în două.

În biserică la Brad:
un Iisus neterminat.

Of, când înflorea trifoilul –
atunci a-nceput războiul.
Mâna ce-a scris cu lumină
învăță arma să țină...

În biserică la Brad:
un Iisus neterminat.

În biserică la Brad
ședea un zugrav soldat,
fără-o mână și-un picior
ca Iisusul din pridvor,
fără ochi, fără sprânceană
ca Iisusul din icoană...

În biserică la Brad –
un Iisus înlăcrimat.

s. Vărativ, 1980

ÎN SEARA DINAINTE DE PAȘTE...

În seara dinainte de Paște
verdele are mii de culori;
cerul e plin de rădaște
zbârnâind printre flori.

În seara dinainte de Paște
se-oprește Iisus unde-s teii;
și nimeni nu-L recunoaște,
decât copiii și mieii.

În seara dinainte de Paște
grădina e plină de fluturi;
și-aud, sub tălpi, cum se naște
izvorul cel dintre luturi.

18 aprilie 2009

MĂNĂSTIREA

La mănăstirea oglindită în ape
Dumnezeu e mai aproape.

Pe Iisus îl simți sub o rază,
când ți-i rău
sau ți-i bine
în genunchi cum se-așază
să se roage cu tine.

Și când te ridici împăcat
simți, și la-ndoială nu pui,
căldura genunchilor Lui
care a fost și-a plecat.

La mănăstire, Cerul cel Sfânt
stă așternut pe pământ...

13 martie 2009

FILE DE ROMAN:
„TEMA PENTRU ACASĂ”

„Părintele Ioan” este un capitol din romanul „Tema pentru acasă”. Cartea a ajuns la a patra ediție și, conform datelor furnizate de Asociația Bibliotecarilor din republică, aceasta „a fost împrumutată de biblioteci de peste 100 000 de ori, fiind cea mai citită carte de beletristică națională din ultimii zece ani.”

Este o narațiune despre intelectualitatea basarabeană de după 1940, în care este inclusă și preoțimea, un roman despre dragoste și despre deportări.

Stela Popa, unul dintre recenzenți, afirmă despre carte: „Relația lui Nicolae Dabija cu Dumnezeu este una puternică, iar asta se desprinde clar din paginile cărții. Autorul știe convingător cum să pună personajele sale să realizeze adevărate meditații pe marginea acestui subiect – credința în Cel de Sus. Aceste pagini sunt memorabile și unele care dau romanului *Tema pentru acasă* o semnificație spirituală unică.”

Fragmentul este luat din cartea „Tema pentru acasă” (Chișinău: Editura pentru Literatură și Artă, 2012, p. 266-286).

PĂRINTELE IOAN

„Dintre toate ființele cea mai nefericită este diavolul, pentru că nu știe să iubească.”

Maica Thereza

Părintele Ioan ieșea din carceră, de fiecare dată, plin de energie și voioșie, iar chipul lui emana o lumină odihnitoare, parcă ar fi fost atins de un inexplicabil proces de întinerire.

– Cum se face, părinte?! Se pare că izolatorul îți prieste?

– Acolo îmi încarc bateriile, zicea dânsul. La carceră mă simt ca într-o chilie. În ea parcă nici n-aș mai fi deținut, ci schimnic. Spațiul îngust și singurătatea sunt cele mai prielnice rugăciunii. De multe ori în acea cămăruță rece și umeză am simțit cum Iisus Hristos a coborât ca să se roage cu mine. I-am auzit adesea respirația lângă umărul meu. Acolo și întunericul, și frigul, și tăcerea, și foamea te ocrotesc, te ajută să comunici mai bine cu cerurile. De multe ori am zis: binecuvântată să fii, închisoare! Pentru că tu m-ai ajutat să găsesc drumul cel mai scurt către Atotțiitorul. Pentru că tu m-ai învățat să-mi fie frică de Dumnezeu, și nu de oameni, care cel mult mă pot omorî. După zile de post, orice fărâmitură de pâine are gust de anafură și orice gât

de apă are putere de agheasmă. Ghiuleaua grea pe care simțeam că o port din urma mea atunci când eram în libertate, n-o mai simt de când mă aflu aici.

Părintele Ioan Florenski a trecut timp de 25 de ani prin mai multe închisori. Prima a fost Bezbojenka, deschisă special pentru cei care cred în Dumnezeu. Acolo li s-a spus: „Pe cine-l prindem că se roagă, îl punem la carceră”. Iar el se ruga tot timpul. De cum ieșea din carceră, intra înapoi în carceră. Și tot așa, până s-a lichidat Bezbojenka și cei de acolo au fost trecuți în alte închisori.

Avea o statură de brad și o barbă albă, care-i acoperea tot pieptul și din care nu i se vedeau decât ochii albaștri ca cerul.

Cei de la deparazitare au încercat de câteva ori să-i scurteze barba, dar el a mușcat și zgâriat, încât au considerat că e nebun și, până la urmă, l-au lăsat în pace.

De câte ori era lovit de vreun gardian, el zicea:

- Îți mulțumesc, Doamne!
- De ce-i mulțumești Celui de Sus pentru loviturile pe care le încasezi de la noi?
- Nu orice păcătos are prilejul să fie bătut în cuie pe crucea de pe care a fost coborât Fiul Preamilostivului.
- Stai de vorbă cu noi, părinte, l-a îndem-

nat într-o zi Mihai. Mai lasă-l pe Dumnezeu să se odihnească.

El se apropie de „grupul de filozofi” și ridică brațul a binecuvântare.

– De ce ești cu noi aici, avva, și nu în amvon? îl întrebă Mendelstam.

– Unde e poporul, acolo e și preotul, a zis acesta.

Așa aflară că fusese condamnat la 50 de ani de temniță pentru că a protestat când auzise că mai-marii Bisericii intenționau să-l sanctifice pe V. I. Lenin. Pe atunci marele pictor Nikolai Konstantinovici Roerich îi și pictase icoana, avându-l ca model pe Sfântul Gheorghe, pe care-l zugrăvisese în mai multe biserici, numai că sfântul proletarilor i se arată în stilul marilor descătușări revoluționare – nu călare pe cal și cu sulița în mână străpungând balaurul, ci cu mitraliera fumegând la gât și călare pe un tanc, sub ale cărui șenile purificatoare se zbăteau mulțime de păcătoși: țărani deschiaburiți, călugări cârtitori, cărturari ruți de popor ș.a. Când meșterul află că partidul, în semn de înaltă apreciere, decise să-i înalțe o statuie în fața blocului unde ocupa un apartament comunal, pe care și-ar ciopli-o chiar el, de fericire autorul icoanei suprarealiste, cum o numise entuziasmat Kazimir Malevi-

ci, care se arătase încântat de aura întunecată a noului sfânt ce emana întuneric, exact ca și celebrul său „Pătrat negru”, organizează chiar în aceeași noapte o expediție științifică, compusă din întreaga sa familie, în munții Himalaya pe partea dinspre India a acestora. Ulterior savantul-pictor a fost atât de absorbit de cercetările sale, încât nu-l găsi niciunul dintre cele trei Premii de Stat „I. V. Stalin”, acordate de către guvernul sovietic celui mai talentat iconar socialist, care, deranjat de celebritatea sa, prinse să poarte acolo haine aspre de păstor de iaci și o glugă trasă mereu peste ochi, el zicându-și, plin de modestie, atunci când bătea, înghețat și flămând, la porțile vreunui locaș budist așezat între zăpezile persistente de pe Chomolungma, Maharishi Ni-Ko-Lai.

Toate acestea părintele Ioan le află de la un preot lama cu care făcură schimb de cuvinte și de tăceri într-o temniță de lângă Pol.

Iar părintelui Ioan i se adăugară alți ani și pentru faptul că botezase în Ceremuș niște activiști de partid – atunci când circulau legende despre puterea predicilor sale –, care răciră după aceea și muriră de pneumonii divine.

– Părinte, îl mai întrebă poetul, de ce să ne omoare niște indivizi doar pentru că nu

suntem ca ei?! Mai răi sau mai buni, mai deștepți sau mai proști, dar suntem și noi oameni, avem și noi ca și dânșii ochi, urechi, inimă, mâini, picioare, doruri, gânduri, speranțe, disperări.

– Eu nu-mi pun niciodată decât întrebări la care cunosc dinainte răspunsul. Celelalte sunt ispite.

Și imediat adăuga, având în vedere probabil experiența sa din carceră:

– Când ești singur și n-ai pe cineva în preajmă, căruia să-i spui niște cuvinte, nu singurătatea cuvintelor doare, ci singurătatea înțeleșurilor.

Tot Sfînția Sa vorbea de închisoare ca de o binefacere:

– Doar aici rugămințile se prefac în rugăciuni. Știu că, dacă l-aș ruga pe Tatăl să mă scoată de aici, m-ar scoate imediat și dacă i-aș spune să-mi dea o roabă nouă, mi-ar da două – de aceea mă tem să le spun. Ca să nu-l ispitesc pe Domnul. Iar eu, vai de păcatele mele, l-am rugat de ceva odată, pe când mă aflam la Ciornâi Potok, după ce se lichidase Bezbojenka.

Cum?! N-ați auzit de Bezbojenka?!

I. RUGĂCIUNEA

*„Omul care-și face seara rugăciunea
e un căpitan care pune santinele.”*

Charles Baudelaire

Bezbojenka era un penitenciar special creat pentru mitropoliți, episcopi, cardinali, rabini, muftii, preoți budiști, pastori, șamani ș.a., strânși din toată țara. Erau aproape o mie de „rătăciți”, cum îi numea șeful lagărului, Mâșin. De ce au fost adunați cu toții la un loc?! Cei care au avut ideea creării unei astfel de închisori cu subtext educativ, urmând un gând al comisarului Lunacearski, așteptau ca aceștia să se încaiere, să se “toarne”, unii de-o confesiune – pe alții de altă confesiune, să se stranguleze ca infractorii de drept comun prin somn, dar, în primul rând, să fie convinși unul de celălalt că Dumnezeuul în care cred, de vreme ce mai există atâția alți dumnezei, nu este adevărat.

Dar decepția inițiatorilor a fost mare: deținuții ortodocși, catolici, musulmani, ebraici ș.a.m.d. nu numai că nu se certau „24 de ore din 24”, cum se sperase, nu numai că se ajutau reciproc să-și împlinească normele și să se protejeze, nu numai că nu-și făceau unul altuia viața amară, nu numai că tră-

iau în pace, dar se și rugau împreună. Când descoperi asta, Mâșin ordonă gardienilor să-i împrăștie, să-i trateze pe toți delaolaltă cu pumni, răcnete, bătăi cu patul armelor, cu insulte, înjurături, suplicii. Dar ei răbdau și se rugau mai departe.

– Ce-i cu voi, dobitoacelor?! țipa acesta cu spume la gură. Vă lăsați bătăuți pentru un Dumnezeu care nu este. Cine dracu' să vă înțeleagă?!

Odată, când a văzut că munca educativă s-a dus aproape toată pe apa sâmbetei, l-a descusut pe părintele Ioan Florenski:

– Cum vă rugați delaolaltă cu brahmanii și șamanii, cu muftiii?... Nu e oare acesta, părinte, cel mai mare păcat?!

Preotul l-a privit de sub sprâncenele cărunte și i-a spus:

– Suntem cu toții credincioși, suntem cu toții oameni.

Apoi, ca să-și bată joc de el, așa a calificat acest gest Mâșin, preotul Ioan a adăugat:

– Noi am observat: reușim cu toții mai mult când ne rugăm împreună.

Cei mai mulți dintre deținuți nu știau aproape niciodată când e duminică. Exista, e drept, în săptămână o zi de odihnă. Nimeni însă nu era sigur dacă acea zi era de duminică sau de sâmbătă, de vineri sau de luni...

Într-o dimineată se transmisese din gură în gură că peste câteva zile va fi duminică, dar nu una ca toate celelalte, ci Duminica Învierii.

Pe urmă, în ajun, pe când lucrau la un obiectiv, s-a mai zis că s-ar putea ca cei peste o mie de deținuți să fie duși și în ziua de Paști la muncă.

Și, cu adevărat, în acea dimineată, ei au fost scoși și aliniați în curtea închisorii.

A început numărătoarea. Aceeași. De fiecare zi. Obositoare. Și lungă. Apoi, când aceasta s-a încheiat, Mâșin a prins să le vorbească:

– Bă! Cât de tâmpiți ar trebui să fiți ca să vă închipuiți că Dumnezeu sau Buda, sau Mahomed, sau Sakia-Muni există. Dacă existau, de mult vă scoteau de aici. Și atunci la ce vă mai rugați, dacă nu vă ajută, blegilor?!

Aici Mâșin a tușit, și a trecut la obiect:

– Azi vom serba Paștile vostru prin muncă. Așa am decis eu.

Pe urmă a devenit mai liric:

– Păcat, bă, că acest Iisus al vostru n-a căzut pe mâinile mele. Dacă Iisus ar reveni pe pământ, aici la Bezbojenka, eu aș ști cum să-l răstignesc din nou, astfel încât să nu mai învie niciodată. Închipuiți-vă un Iisus electrocutat sau agățat de picioare în întunericul fântânii cu capac din curte. Sau împușcat în ceafă. Sau strangulat cu propri-

ile lui brațe. Sau înfundat în carceră, în sacul nostru de beton, unde ar fi fost devorat de șobolani. Cine ar fi aflat sau ar mai afla vreodată de el?! Și, poate, cine știe?! acesta a și trecut deja prin mâinile mele, și nu o dată? Ce lipsă de imaginație la cei care l-au bătut în cuie, dându-i și dreptul de a vorbi de pe cruce în fața unei mulțimi de martori. Eu aș fi găsit cum să-lucid profesionist, cu o moarte rapidă, fără agonie, încât niciun evanghelist dintre voi n-ar mai fi avut ce să scrie decât: „A fost, nu mai este”. Atât.

(Altădată, tot el le spusese:

– Pentru pedepsele pe care le-am gândit eu, Satan, dacă există, ar trebui să mă invidieze. Lui, cu siguranță nu i-au trecut prin minte chinuri și pedepse pe care le-am inventat eu pentru dușmanii poporului: indivizi puși să stea într-un frig de minus 50° cu picioarele într-un vas cu apă dată în clocot, infractori fini alde voi legați și cu nările înfundate cu dopuri de materii fecale umane și altele asemenea.

El, când născocea un supliciu nou, avea bucuria pe care o încearcă un om de creație atunci când alcătuieste un poem sau o simfonie genială.)

– Și acum..., a rostit dânsul grav, plimbându-se prin fața rândurilor de deținuți, ... cum am zis, vom serba prin muncă Paștile din acest an...

Peste cei aliniați s-a lăsat brusc o tăcere apăsătoare. Se auzeau numai blacheurile cizmelor lui Mășin, lovindu-se de pavaj.

Apoi răsună ordinul tradițional:

– Ascultă comanda la mine: Către obiectivul de muncă, înainte maaarrș!

Dar, nimeni nu se mișcă din loc.

Atunci se auzi și vocea unuia dintre deținuți. O voce timidă, pițigăiată, ca de vrăbiuță gătuită:

– Eu astăzi nu merg la lucru!

Era Yvvi, deținutul de credință eseniană, unicul din tot lagărul care deținea taina levitației: acesta, când se ruga, se înălța mai bine de o șchioapă de pământ. Atunci gardienii știau că Yvvi se roagă în gând, fără cuvinte, dar cum rugăciunea era interzisă în penitenciar, îi trăgeau pumni ca „să coboare cu picioarele pe pământ”.

Această capacitate, care l-ar fi umplut de bucurie pe un om de rând, lui Yvvi îi provoca o mare suferință, dar și o mare spaimă, de multe ori el fiind văzut cum se opunea din toate puterile acestei forțe fenomenale, ca și cum s-ar fi luptat cu cineva mai tare ca el.

Era Yvvi, ființa blândă pe care o iubeau deținuții de toate credințele.

– Poftim?! se prefăcu Mășin că nu auzi, uitându-se întrebător către locul unde se afla esenianul.

– Eu astăzi nu merg la lucru! repetă Yvvi.

– Da, tu nu vei merge, confirmă Mâșin.

Deschise tocul, scoase nagant-ul căptușit cu plăcuțe de aur, despre care se lăuda că i-l dăruise însuși Dzerjinski, și trase fără să ochească.

Yvvi se prăbuși mort la pământ. Zăcea ca o cârpă mototolită la picioarele celorlalți ostatici, fără să mai poată zbura.

– Către obiectivul de muncă, înainte marș! repetă comanda Mâșin.

Dar nimeni nu se clinti. La un moment dat, toți cei peste o mie de deținuți prinseră să se așeze încet, unul câte unul, în genunchi. Și în acea tăcere desăvârșită, se auzi clar vocea sau, mai degrabă, șoapta preotului Ioan Florenski, îngânând o rugăciune, pe care toți cei prezenți o mai auziseră de la el când căra roaba cu pietre sau tăia pini în taiga, ori când era dus la carceră:

– *Sfinte Dumnezeule,*

Sfinte tare,

Sfinte fără de moarte,

Miluiște-ne pre noi...

Primește în Împărăția Ta sufletul robului

Tău Yvvi...

Aici se auzi și vocea imamului Abdurahman din Buhara:

– Proorocule Mahomed, ocrotește-l pe credinciosul Tău Yvvi...

Rabinul Moses își ridică și el palmele către cer:

– Dumnezeu al lui Moise și al Patriarhilor Dintâi, bucură-te de jertfa fiului Yvvi...

Aceste șoapte, care răsunară până departe sub cupola cerului, au fost pe dată preluate de ceilalți deținuți: era o rugăciune izvorâtă dintr-o mie de piepturi, rostită în genunchi, cu ochii în pământ, cu palmele la piept, la frunte sau întoarse spre bolți, ca într-o mie de graiuri diferite.

Bezbojenka era o „închisoare a popoarelor”. Erau între acei deținuți oameni de diverse rase, de diferite religii, de diferite civilizații.

Închisoarea aceasta devenise de mult un spațiu al toleranței, dar nu între călăi și jertfe, ci între cei sacrificați: probabil acesta a fost unicul loc din lume, poate și din istorie, unde, în același timp, credincioși și atei, ortodocși și catolici, ebraici și musulmani, protestanți și adventiști, bapțiști și tibetani, budiști și șintoști au rostit aceeași rugăciune. Fiecare, în limba și în credința sa.

În acea clipită, fiecare dintre ei putea zice: „eu sunt alții”, „eu sunt ceilalți”, „eu sunt mulți”.

Când gardienii prinseră să tragă focuri de avertisment, să-i lovească peste gură cu

bocancii și cu patul armelor, să-i șfichiuiască cu cnutul, ca să-i facă a înceta să se roage, ei nu-i mai auzeau.

Evadaseră cu toții în rugăciune.

Dumnezeu era cu dânșii. Chiar dacă pentru fiecare dintre acești suferinzi El avea nume diferite: Savaot, Iehova, Iisus, Mahomed, Buda, Șiva, ei simțeau: Cel de Sus era acolo, ajutându-i să reziste și să spere.

Nimeni nu mai auzea vociferările lui Mășin, nimeni nu mai simțea încălțările și pumnii gardienilor lovindu-le creștetul, umerii, genunchii, gura care se ruga:

– *Sfinte Dumnezeule,*
Sfinte tare,
Sfinte fără de moarte,
Miluieste-ne pre noi...

Loviturile continuară mai mult de o oră. Dar nimeni nu se clinti din loc. Dar nimeni nu renunță la rugăciune. Nici chiar pușinii atei și liber-cugetători, pe care, minune! această solidaritate umană îi făcuse să simtă brusc ceva mai mult decât le îngăduia rațiunea, lăsându-se învăluiți și ei de acea taină neînțeleasă care coborî ca un impuls mai degrabă cosmic și-n sufletele lor.

Până la urmă, întemnițatii au învins: au fost întorși cu toții în celule. Ca să-și serbeze Paștile lor, cu apă chioară și o coajă de pâine

uscată, care urma să li se aducă la prânz și care avea să le facă ziua sărbătoare.

Numai părintele Florenski a fost ridicat de soldați și dus în carceră.

Tot în carcere separate au fost duși un rabin, un imam, un lama, un episcop catolic, un predicator baptist și un șaman eschimos...

Părintele Ioan știa că va sta acolo 10 sau 15 zile. Într-o celulă de beton, în întuneric, cu apă pe jos, celulă friguroasă, îngustă, fiind de șobolani.

Dar el era fericit.

În acea zi, cu zăpadă pe culmi, Dumnezeu coborâse de la locul Lui din cer ca să fie cu ei, îl simțise ca niciodată aproape, acolo printre ei la Bezbojenka, închisoarea de la marginea lumii...

Acest incident îi făcu pe inițiatorii înființării „acestui lagăr al popilor” să-și recunoască eșecul și să-i împrăștie pe locatarii de la Bezbojenka în celelalte peste 100 de lagăre – pentru criminali de drept comun, pentru deținuți politici, pentru hoți, pentru sabotori ș.a.m.d.– din peninsulă.

II. ȚIGĂRILE LUI DUMNEZEU

„Ava Paesius își ducea viața retras într-un pustiu nemărginit. Venind la el Ava Ioan, superiorul unei mari mănăstiri cu mulți monahi, l-a cercetat ca pe un vechi frate, cum și-a petrecut toți acești patruzeci de ani, de când, despărțiți de lume, n-a mai fost tulburat de niciun frate în pustiu.

– Soarele, a răspuns el, nu m-a văzut niciodată mâncând.

– Și nici pe mine mâniat, a replicat celălalt.”

Sfântul Ioan Casian

Înainte de Zarianka părintele Ioan Florenski fu repartizat la Ciornâi Potok, lagărul pentru criminali de drept comun de lângă Obi.

Preotul nimeri în ȧarcul fiarelor: asasini, violatori, cuțitari, hoți, complotiști, delincvenți, contrabandiști, escroci, trișori, paricizi, psihopați, pungași, canibali.

Când a fost împins în baracă, un tip care arăta ca un camion, i-a zis:

– Popo, tu vei dormi lângă hârdău.

Baraca, iar în ea erau peste o sută de deținuți, tăcută ca un cimitir, se prefăcu că nu aude.

Pricepu că el e starostele și nu avea niciun rost să nu i se supună. Acesta era, cum avea să afle mai târziu, Grișa Piterski, celebrul hoț în lege și asasin notoriu. El avea o cabină separată din scânduri în capătul barăcii.

Abia își puse bocceaua pe patul cel mai de jos dintr-un corp de patru piciuri, că

„mahărul” se apropie de el și îi spuse:

– Am o propunere: să facem schimb de țoale. Ce zici? Și-i dezbracă aproape cu sila rasa de preot încă bună, pe care Grișa o îmbracă în rumoarea veselă a celorlalți.

– Să-mi spuneți „sfinția voastră”, se adresează el înveselit camarazilor săi, coborând mâna peste creștetele unora dintre ciracii din preajmă, ca să-i „binecuvânteze”.

Într-o după-amiază de duminică, deținuții se plictiseau. Grișa Piteriski s-a apropiat de preot și i-a zis oțărât:

– Popo, stai și molfăi cu ochii închiși toată ziua, semn că te rogi în draci. Văd că vrei să ajungi în rai fără noi. Și m-am gândit: n-ai putea să-l rogi pe Dumnezeuul acesta al tău să ne trimită niște țigări, că noi murim dacă nu fumăm. N-am tras fum în mine de patru luni de zile. Iar aista, Dumnezeu, cum îi zici, ne lasă să murim.

Părintele Ioan știa și el: râul Obi era înghețat și de mai multe luni de zile nici un vapor nu ajunsese până la ei. Pe cel cu țigări îl surprinse iarna pe drum.

– Roagă-te pentru ce ți-am spus, insistă barosanul. Nu fi egoist și te ruga doar pentru tine, pentru ca să-ți pregătească Dumnezeu un loc în rai, care, vezi, să nu mai fie lângă hârdău ca aici.

Părintele Ioan le propuse pe un ton calm, ca la Bezbojenka:

– Să ne rugăm cu toții...

– Nu! Fă-o fără noi, i-a spus Grișa, și se îndreptă către cabina sa din fundul barăcii.

Clericul se așează în genunchi și începu să se roage:

– Sunt mic, Doamne, și păcătos. N-am îndrăznit niciodată se te rog ceva pentru mine, nevrednicul. Doamne, trimite-le nefericiților acestora țigările „Belomor-kanal”, ca să nu se creadă uitați de tine. Doamne, îndrăznesc să cred că acești năpăstuiți, trăgând în piept fumul de țigară, își vor aminti de tine. Știu că vina mea e de neiertat, pentru că fumatul e un păcat, iar eu te rog să-i ajuți pe acești oameni să păcătuiască. Dar chinul lor este fără margini și numai tu poți să mai scazi din el...

Se rugă neîntrerupt vreo 4-5 ore, nu departe de hârdău, în genunchi ca la biserică. Dar în curând șmecherii uitară de el, fiecare căutându-și de ale sale. Într-un târziu, Grișa Piterski ieși din cabină, veni lângă el și-l scuipe cu dispreț. A fost ca un semnal. Caracuda a sărit de pe paturile de scânduri și a procedat la fel. El nu le acordă nicio atenție, se ștergea de flegme și se ruga mai departe. Asta-l enervă și mai mult pe Piterski, care se mai apropie o dată și-l lovi cu pumnul peste ceafă.

– Paraziți ce sunteți! Amăgiți poporul.

Imediat tăbărâra asupra lui și alți pezevenchi, lovindu-l cu pumnii și picioarele ca la fasole. El căzu la pământ, în timp ce se mai ruga pentru ei:

– Doamne, ajută-i pe acești nefericiți. Trimite-le țigări...

Dar Dumnezeu nu avea țigări. Și loviturile nu conteneau. Doar că acum erau ceva mai vesele.

Apoi îl lăsară zăcând într-o baltă de sânge.

După aproximativ o oră, când uitară de mult de preot, întemnițații au auzit trăgându-se zăvorul exterior și ușa grea de fier deschizându-se larg. Și vocea unui caraliu, care-i anunță:

– Bucurați-vă, derbedeilor! S-a dezghețat Obiul și vaporul cu țigări a ajuns, în sfârșit, și la voi...

Și a pus un sac de țigări – porția lor pe ultimele patru luni – lângă ușă...

Deținuții s-au repezit ca animalele, hămesiți să tragă în piept un fum de țigară, aproape devorând sacul.

La un moment dat, o voce ca un muget cutremură baraca. Era Grișa Piterski:

– Opriți! Nimeni nu se atinge de țigări. Pune-le la loc! Îi dădu el unuia dintre camarazii săi peste mână.

Și după ce fumătorii au adus supuși pachetele cu țigări, aruncându-le înapoi în sac, așteptând ca Grișa să le împartă ca de obicei, hoțul în lege le zise:

– Țigările acestea nu sunt ale noastre. Aceste țigări sunt ale lui.

Și arată spre ghemotocul de carne și sânge care zăcea lângă hârdău.

– El le-a cerut. Lui i s-au dat. El să le împartă. El să ne dea, dacă va mai voi.

Mahărul a ridicat sacul cu țigări și l-a așezat lângă preot. Apoi s-a dezbrăcat și de rasă:

– Dă-mi zdrențele mele, părinte! Am omorât la viața mea patru indivizi: un activist de partid care mă înjurase de mamă, un milițian care trăsese în mine și nu mă nimerise, un hoț care a prădat un orfelinat din Tobolsk și un țârcovnic care vindea icoane scoase dintr-o mănăstire, și de la nimeni nu mi-am cerut iertare. Acum vreau să te rog să mă ierți, popo!

A zis și s-a așezat în genunchi, adăugând în șoaptă:

– Aș vrea să te rog să ne dai câte o țigară. Din ale tale. Că-s ale tale. Că n-am fumat de patru luni de zile, și noi murim dacă nu fumăm.

Părintele Ioan s-a ridicat cu greu în picioare, și-a șters fața de sânge, a făcut semnul crucii deasupra sacului cu putoare și a îngânat cu greu:

– Domnului să-i mulțumim. El s-a miostivit de noi.

Și încet a împins sacul către Piterski
Acela a zis:

– Atenție, e porția noastră pentru ultimele patru luni de zile. Fiecare să se apropie și să-și ia ceea ce i se cuvine.

Niciodată părintele Ioan nu s-a simțit mai bogat. Cel de Sus îi trimisese acest sac de țigări ca un semn că nu l-a părăsit. Când

deținuții prinseră să-și aprindă țigările, fumul ieșea prin crăpăturile de la uși și pe geamuri înălțându-se drept spre cer, ca un fum de jertfă.

Apoi la ora cinei au fost duși în sala de mese: la coaja lor de pâine cleioasă și la apa chioară numită ciorbă.

Părintele Ioan se aplecă deasupra gamelei sale: se auzea cum de durerea fizică ce nu-i trecuse încă lacrimile îi picurau – pic! pic! – în lichidul acela leșios.

Aici răsună iar vocea lui Piteriski:

– Hei, popo! Fă-ți datoria: blagoslovește-ne haleala.

Abia atunci părintele Ioan observă că nimeni nu se atinsese de mâncare: toți așteptau rugăciunea lui.

S-a ridicat greoi în picioare:

– Doamne, blagoslovește mâncarea și băutura robilor tăi...

Deși durerea îi chinuia toată ființa, o bucurie tăinuită îl învăluia.

Imediat toți acei delincvenți se aruncară să-și soarbă apa chioară din gamele.

Acele animale veșnic flămânde aveau să recunoască mai apoi că a fost pentru prima dată, de când se aflau în lagăr, când se ridicară de la mese sătui, deși fuseseră serviți cu aceeași hrană de fiecare zi.

III. SPOVEDANIA PĂRINTELUI IOAN

„Mi-i dor de Tine, Doamne, ca de-o fată!”

Vasile Voiculescu

Într-o noapte lungă de iarnă polară părintele Ioan, care zăcea de mai multe luni nemișcat în patul său, i-a chemat pe tovarășii lui de baracă să se dea mai aproape, zicându-le:

– Fraților, vreau să mă spovedesc. Am o taină, pe care nu vreau s-o iau cu mine în mormânt. Și pentru că nu este aici duhovnic și n-am altcuiva cui o spune, rogu-vă, ascultați-o și, dacă veți putea să mă iertați pentru păcatul pe care-l port, iertați-mă, că simt că ceasul meu e aproape. Iar dacă nu – să rămân păcătos și trecet și pe lumea cealaltă.

Încet baraca se îngrămădi în jurul lui.

Preotul surâse blând, pentru prima dată de când se afla printre ei fu văzut schițând un zâmbet.

– Închisoarea mi-a amintit că sunt și eu om, și-s atotputernic, începu el. Căci am fost deseori scuipat și înjosit, dar sufletul nu mi l-a putut nimeni birui. Și dacă nu era temnița, nu știu de ce cred că Domnul nu m-ar fi recunoscut. De aceea am zis de zeci

de ori pe zi: blagoslovită să fii tu, închisoare! Aici m-am convins că zadarnic clădești binele lumesc dacă el nu trece prin rugăciune și renunțare...

– Lasă-te întrebat, părinte, a zis Mendelstam. Ce ai pe suflet și ai vrea să lași aici pe pământ, ca să nu te tragă povara păcatului înapoi când sufletul îți va zbura către ceruri?!

– Am refuzat să-l aduc pe Antihrist în biserică, dar nu pentru asta m-a pedepsit Dumnezeu, ci pentru că am fost călcătorul poruncii a zecea. Iar omul de aceea e om, că n-are putere de a se birui pe sine.

Se ridică în capul oaselor ca să-i cuprindă cu privirea pe toți și continuă.

– Eu, fraților, la viața mea am iubit pe cineva pe care l-am urât de moarte. Eram preot tânăr la o mănăstire din munți. La slujbe venea și lume din satele din împrejurimi. Odată, la o liturghie am văzut o tânără care stătea postată sfidător înaintea tuturor chiar în fața mea. Și se uita numai în ochii mei. Și așa câteva duminici la rând, până am început să mă bâlbâi pe evangheliile din care citeam. O chema Efrema. Eram rănit de frumusețea ei. Și zgândărit am fost până-n inimă de ochii ei prăpăstioși. Și le-am spus într-o zi ortacilor de asceză că m-am îmbolnăvit și l-am rugat pe alt frate să mă înlocuiască.

Dar eram chiar bolnav: nu aveam poftă de mâncare, mă uscam pe picioare, aveam insomnii, oftam din senin și nu știam ce boală e asta. Și pe la mijlocul liturghiei cel care ne trimite ispitele m-a ridicat din pat, îndemându-mă să mă duc la biserică, să văd dacă e la locul ei. Și am văzut-o stând între credincioși și căutându-mă cu ochii. Și atunci, ca să-l birui pe diavolul din mine, căci eu, în loc să chibzuiesc la Domnul, mă prindeam în fața icoanelor gândindu-mă la acea Efrema, m-am cerut la stareț să mă trimită la un loc de rugăciune din alți munți.

Am plecat la un mitoc, unde am trăit ca o fiară sălbatică. Nu mâncam decât anaforă și nu beam decât zăpada pe care o topeam cu buzele. Și mă închinam fierbinte, zi și noapte.

Și odată, pe când mă rugam Celui de Sus să mă ajute ca să mă înfrâng pe mine, Efrema a ajuns cu un frate până acolo la sihăstrie. Îl mințise că e sora mea, și-acela, om naiv, îi spusese unde mă aflu.

Când am văzut-o, mă speriasem grozav. Semănam cu un om electrocutat, care nu-și poate dezlipi mâna de pe sârma ucigașă.

Când fratele a intrat să se închine la icoanele din schit, rămasă numai cu mine, ea mi-a spus:

– Părinte Ioan, vreau să te rog să mă spovedești.

Și când i-am pus epitrahilul pe cap, ea a început să plângă sub el fără să se mai poată ogoi:

– Ce să fac, părinte, că te iubesc?! Nu pot dormi, nu pot mânca, nu am pace, de când te-am văzut, mă gândesc numai la sfinția ta...

Atunci i-am scos epitrahilul de pe creștet, m-am așezat în genunchi în fața ei și am bătut metanii, ca în fața unei icoane, și i-am zis cu lacrimi în ochi:

– Efrema. Ai milă de mine. Nu mă ucide. Eu i-am juruit viața mea Domnului și pe tine nu te pot iubi decât ca pe o soră întru Domnul nostru Iisus Hristos. Lasă-mă, sufletul și așa îmi este tulbure ca o apă în care s-au revărsat viiturile. Du-te în drumul tău. Ești tânără și frumoasă. Găsește-ți pe altcineva pe care să-l iubești ca pe bărbatul tău... Te implor să nu mă nenorocești...

Astea i-am zis și încă altele pe care nu le mai țin minte. Și am prins amândoi să bocim, iar când a ieșit fratele din metoc ne-a găsit pe amândoi îngenuncheați în zăpadă, cuprinși ca doi frați care nu s-au văzut de un secol și plângând neogoți, cu lacrimile unuia amestecate cu ale celuilalt...

Pe urmă Efrema mi-a sărutat mâna, de-am simțit-o ca arsă în acel loc mai multe zile, și a plecat.

Și din acel moment a început iadul meu.

Deschideam ceaslovul și vedeam ochii ei.
Citeam viețile sfinților gândindu-mă la
Efrema.

Mă închinam la icoane și-n toate zăream
chipul păcătoasei.

Odată am cuprins tulpina unui fag și am
simțit cum sângele a început să fiarbă în
mine ca laptele pus pe foc, pentru că-mi în-
chipseam, o, suflet păcătos, că o țin în brațe
pe ea. Și atunci m-am hotărât să mor.

Umbla prin munți o haită turbată de lupi,
care ataca oameni, spărgea stâne, sfâșia cai,
sugruma câini. I-am auzit urletele în câteva
noști pe o vale, zisă a Fagilor, apoi am dat și
de urmele ei. Avea o potecă pe care cobora
din munte spre o stână din vale, căreia-i tot
da târcoale. Și într-o noapte cu lună am ieșit
înaintea haitei pe trecătoare. Coborau prin
zăpada înaltă din munte vreo douăzeci de
lupi flămânzi și iuți, în frunte cu o lupoaică
voinică. La început, când am simțit că mi se
ridică părul măciucă în creștet, am vrut să
fug, dar m-am gândit la Efrema și am rămas
locului. Lupii s-au apropiat, s-au oprit la câți-
va pași înaintea mea și, simțind mirosul căr-
nii de om, m-au studiat și m-au adulmecat o
vreme, întinzând nările subțiri către mine și,
ridicând boturile lor către lună, de le-am vă-
zut colții sclipind ca niște junghiuri de oțel,
apoi – prima s-a ferit lupoaică, iar după ea,
unul câte unul, și ceilalți lupi – au croit două

pârții adânci prin troianul înalt dintr-o parte și din alta, lunecând pe lângă locul în care mă oprisem stâlp cu nădejde c-aș fi putut muri fără păcat, și coborând fără să se grăbească înspre satul din vale, toată acea haită flămândă m-a ocolit cu dispreț...

După aceea m-am rugat de Dumnezeu să-mi dea puterea să o uit, dar și Bunul mă părăsise... Și-n această închisoare a mea de multe ori îmi apărea icoana ei în față, și iadul acesta în care mă mutasem mi s-a părut blând.

Asta e taina mea, fraților. Și dacă puteți, rogu-vă de mă iertați, a zis el adresându-li-se ca unor duhovnici cărora li s-a mărturisit. Iar dacă nu, blestemat să fiu...

Apoi a descusut atent, cu un deget pe care-l vârâse în cusătură, perna, scoțând, ascuns în vata ei, un capăt de lumânare, pe care l-a aprins, rostind cu vocea lui tot mai stinsă:

– Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu darul și cu îndurările sale de oameni, să mă ierte pe mine păcătosul și să mă dezlege de toate păcatele mele, cu voie sau fără de voie... Amin...

Zicând acestea, părintele Ioan a tăcut.

Mendelstam a vorbit atunci cu tonalitatea unui rabin:

– Doi oameni care se iubesc corectează ceea ce este nedesăvârșit în creația lui Dumnezeu, părinte. În acea femeie ai căutat perfecțiunea dintâi, pe care a pus-o Cel de Sus

în fiecare dintre oameni. Și ai găsit-o. Dar te-ai temut ca această iubire pământească să n-o umbrească pe cealaltă, cerească. Iar dragostea cea pământească tot El ți-a trimis-o, să-ți amintească de faptul că ești om cu slăbiciuni și păcate. Prin ea l-ai cunoscut și mai bine pe Cel de Sus și minunăția lucrărilor sale... Iar Efrema, ea te-a modelat, ca și Dumnezeu la care te rogi, fără să știi, și te-a apropiat și mai mult de sfințenie. Miluit să fii, părinte Ioan!

– Mulțumesc, fraților, pentru că m-ați ascultat, a zis părintele Ioan și a amuțit.

Cineva trecu palma prin dreptul feței lui să vadă dacă mai respiră. Când lumânarea aproape că se topi, preotul schiță un surâs, ca de-un vis pe care-l vedea numai el sau de o întâlnire pe care o tânji întreaga lui viață, murmurând:

– E-e-frema!

Tot atunci răsuflă o dată adânc și, când sufletul i se desprinsese de trup, lumânarea tresări brusc, risipindu-și lumina pe jos.

Pentru prima dată în veacul ei de baracă, scândurile necioplite de brad, din care erau făcute priciurile, dar și podelele așchioase, începuseră să emane mireasmă de tămâie și când cineva trase pătura de pe geam, cerul cu miile lui de stele intră peste acei deținuți care-și mai amintiră o dată în acea noapte lungă că ei sunt oameni, oameni pe care Cel de Sus i-a făcut după chipul și asemănarea Sa.

NUVELE

Culegerea de nuvele „Nu vă îndrăgosiți primăvara!”, apărută la Editura pentru Literatură și Artă (Chișinău, 2013), conține câteva nuvele cu subiect biblic: *Al treisprezecelea apostol* și *Vameșul* relatează secvențe din viața Mântuitorului.

VAMEȘUL

Într-o zi, pe la scăpătatul soarelui, dinspre câmpia Ierihonului s-a arătat un pâlc de oameni, plini de praf și oboșiți de drum lung. În fruntea acestora pășea, vorbindu-le, Iisus din Nazaret, un profet din Galileea, despre care lumea povestea că făcuse orbi să vadă, surzi să audă, betegi să meargă, a scos draci din unii oameni și a înviat morți.

Când s-a apropiat de gardul meu de lut, am ieșit în dreptul porții și am zis:

- Învățătorule, aș vrea să Te rog să onorezi și casa mea. Și ucenicii Tăi sunt sleiți de puteri și li-s obosite picioarele. Voi avea pâine și băutură și pentru ei. Ograda mea e-ncăpătoare, ajunge loc pentru toți.

Ucenicii Învățătorului așteptau să audă ce va zice El. Casa unui vameș era considerată blestemată, iar noi, vameșii, eram numiți de

către ei păcătoșii păcătoșilor.

Iisus s-a uitat în ochii mei și a zis:

- Mai înainte de a ne deschide porțile ogrăzii tale, văd larg deschise ușile inimii tale. Pacea să fie peste casa aceasta.

Am făcut pe dată semn celor din casa mea și degrabă mesele au fost umplute cu de toate. Ulcioarele pline au fost scoase de la umbră la lumină și cănila umplute.

Pâinea a fost ruptă în bucăți și pusă pe masă, peștii așezați pe tipsii, ca și zarzavaturile, legumele și fructele...

Dar de cum ne-am așezat la masă, vecinul de peste perete, pe care n-aș vrea să-l numesc frate, deși am avut aceiași părinți – fire pizmăreață și rea – a prins să-și bată femeile și copiii, ca să ne strice, cu țipetele lor, petrecerea.

- Nu e pentru prima dată, Filozofule, i-am zis. Nu le acorda nici o atenție. Dincolo de acest perete locuiește un om care a fost odinioară fratele meu. Dar care pentru mine a murit în ziua când mi-au răposat părinții și dânsul a vrut să mă fure de tot ce mi-au lăsat ei. Când mi-e bine mie, lui i se face rău. E drept că și eu, atunci când are vreo sărbătoare, pun copiii să-i împrăște din întuneric mesele cu băligar uscat.

- Nu trebuie să-l urăști, mi-a spus Naza-

rineanul. Pentru că cel care locuiește dincolo de perete este un alt tu însuși. Și Eu sunt un alt tu însuși. De ce te-ai urî pe tine însuși?! Răbdă. Și dacă vei răbda, cel de dincolo de zid se va răzgândi într-o zi să te mai urască și va veni chiar el să-ți ceară iertare. Îți spun: iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuși...

- Vorbești frumos, Învățătorule, dar nu înțeleg ce spui. De ce l-aș iubi ca pe mine însumi pe cel care mă urăște de moarte?! Chiar săptămâna trecută mi-a furat două capre. Cum să-i iert răul pe care mi l-a făcut, fără să mă umilesc?! Doar e scris: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”...

- Dar vă zic vouă să faceți bine dușmanilor voștri și pe cei care vă fac rău să-i blagosloviți. Pentru că numai cei slabi se răzbună. Iar răzbunarea naște răzbunare, și răul naște rău. Iertați și veți fi tari. Bunătatea este putere. Dacă el ți-a furat două capre, mai dă-i două... Și dacă ți-a luat mantia, dăruiește-i și cămașa.... Dacă fratele tău păcătuiește împotriva ta de șapte ori pe zi, de șapte ori să-l ierți. Du-te acum la el, cere-ți iertare, și invită-l la masa noastră, arată-te bucuros, și el se va îmblânzi...

Am vrut să-I spun: „Pentru ce să-mi cer iertare de la fratele și dușmanul meu?! Pentru că m-a lipsit de toată averea pe care mi-a

lăsat-o tatăl meu drept moștenire, pentru că mi-a furat caprele mele și când aude numele meu scuipe mâniaș?!”, dar am privit în ochii Lui și m-am supus.

Am bătut tremurând la ușa dușmanului meu și l-am văzut: cu mutra schimonosită de ură, cu ochii injectați de sânge, cu spume la gură, ținea în mână o toporișcă cu a cărei coadă își bătea odraslele; când m-a văzut a vrut să urle de mânie, dar n-a avut când, pentru că eu am căzut pe dată în genunchi și i-am zis:

- Iartă-mă, frate, căci am greșit mult în fața ta... Iartă-mă pentru că ți-am făcut rău destul și tu m-ai răbdat... Iar în semn de împăcare te rog să-mi faci cinstea pășind pragul casei mele și să vii la masa noastră, pe care a onorat-o cu prezența Sa și Iisus, profetul din Nazaret...

Înjurătura i-a înghețat pe buze și, de uimire, fratele meu mai mic a scăpat toporișca în praf, a îngenuncheat și el înaintea mea, m-a cuprins pe după umere, și a început dintr-o dată să strige, umilit:

- Fiii mei și nepoții mei și voi, femeilor, veniți degrabă, că s-a găsit fratele meu, cel pe care nu l-am mai văzut de la moartea părinților noștri... Credeam că a murit demult și iată-l, priviți-l, stă în fața noastră, aici, viu și nevătămat...

Și îndată s-a umplut ograda cu femei și copii, care se uitau speriați la noi și pe care îi vedeam pentru prima dată, deși locuiam dincolo de peretele de nuiele al casei părinților noștri despărțită în două...

Când am ridicat ochii, am văzut că fratele meu era cărunt și bătrân, iar femeile din casa lui – niște babe neputincioase și cei pe care-i credeam copiii lui ușernici erau nepoții acestuia...

Când am intrat cuprinși în odaia cu mese, cel mai mult s-a bucurat Învățătorul, care ne-a așezat alături de El. A pus mâna pe umărul meu și a zis:

- Un om avea doi fii. Unul dintre ei și-a luat partea de avere și a plecat de acasă. După ce a cheltuit-o s-a întors la tatăl său, rugându-l: „Fă-mă ca pe unul din argații tăi”. Tatăl l-a sărutat și a poruncit robilor săi: „Aduceți repede haina cea mai bună, aduceți vițelul cel îngrășat, tăiați-l, ca să ne veselim!”

Fiul cel mare era la ogor. Când a venit și a găsit casa plină de muzică și jocuri, i-a zis plin de mânie tatălui său: „Iată, eu îți slujesc ca un rob de atâția ani, și mie niciodată nu mi-ai dat măcar un ied să mă veselesc cu prietenii mei, iar acestui fiu al tău, care ți-a cheltuit averea cu femeile desfrânate i-ai tăiat vițelul cel mai gras.”

„Fiule, i-a zis tatăl, tu întotdeauna ești cu mine, și tot ce am eu este al tău. Dar trebuie să ne veselim și să ne bucurăm, pentru că acest frate al tău era mort, și a înviat, era pierdut și a fost găsit.”

El vorbea, iar eu cu fratele meu mai mult plângeam, de parcă nici nu ne aflam acolo. Era și asta o minune, egală cu cele de întoarcere a văzului pentru orbi sau a graiului pentru cei muți, că-mi ajutase să-mi regăsesc fratele, care locuia dincolo de perete, după ce nu ne mai vorbiserăm vreme de peste douăzeci de ani...

După ce s-au odihnit în casa mea, El și ucenicii Lui au plecat a doua zi mai departe, urmându-și drumul.

Am auzit după aceea multe despre El, iar înaintea Paștilor am lăsat turmele de capre și toată gospodăria mea în grija fratelui meu și m-am dus la Ierusalim, după obiceiul nostru. Și acolo L-am văzut a doua oară pe profetul din Nazaret.

Îl duceau între soldați, ca pe un fur. Îl despuiaseră de haine, iar pe creștet îi puseseră o coroană de măcăciuni. „De ce?”, am întrebat. „Pentru că se crede regele nostru, al iudeilor” mi-a spus cineva.

El a fost scuipat și biciuit de față cu mulțimile, fiind învinuit că dorea o împărăție în

care El să fie rege. Pe când El dorea o împărăție în care toți să fie regi.

I-au așezat pe umeri o cruce de plop, îngreuiată de ploile iernii, crucea pe care urma să fie răstignit.

Ostașii romani nu ne-au dat voie să ne apropiem prea mult de locul răstignirii. Dar când I s-au bătut cuiele în carne, am țipat de durere, și atunci mi-am amintit de vorbele Lui: „Și Eu sunt un alt tu însuși.” Simțeam că mor, de parcă eram răstigniți împreună și urma să murim odată. Apoi când a fost ridicat pe cruce, sus, privirile ni s-au întâlnit. Iar în privirea Lui n-am văzut decât compătimire pentru noi toți, și pentru cei care L-au batjocorit, și pentru cei care Îl urmase-ră la locul supliciului Său..

Am început să plâng neogoit acolo, pe Dealul Căpățânii. El s-a uitat la mine cu multă și nesfârșită milă, ca atunci în casa mea, când Îi spuseseam că-mi murise fratele meu de sânge, și în acea clipă mâna Lui dreaptă a zvâcnit, ca pentru a mă mângâia, dar cuiele bătute în ea nu I-au mai dat voie să o facă...

AL TREISPREZECELEA APOSTOL

Auzise despre El de la mai multă lume. L-a căutat prin toată Țara Iudeii, prin Galileea și Samaria. Și l-a găsit pe o vale numită a Sihemului, profetînd mulțimilor:

– Oricine iubește cunoaște pe Dumnezeu. Nu obosiți să faceți bine! Își îndemna El ucenicii.

Se strecură printre aceștia, cei mai mulți — tineri cu mustață abia mijită ca și el, sorbindu-i fiecare cuvânt.

Tocmai sosise din Iudeea, unde lucrarea Lui adusese puține roade.

Venise la ai Săi și ai Săi nu L-au primit. Fusese certat de preoți și puțini oameni înțelegeau conținutul spuselor Lui.

Se oprise să se odihnească sub un măslin pe jumătate uscat de pe o colină semănată cu pietre. Era flămând și setos. Oboseala i se citea pe chip și hainele îi erau prăfuite după drumul cel lung prin pustie.

Când unul dintre ucenici îl mai întrebă ceva de viața cea veșnică, El se prefăcu că nu aude întrebarea. Tăcea. Atunci se dădu mai aproape de Dânsul. Se temu să nu-l întrerupă din legătura Lui cu cerul. Dar a decis că anume acum trebuie să-i mărturisească dorința.

– Învățătorule! îngenunche în fața Lui.

Lasă-mă să fiu și eu unul dintre apostolii Tăi. Sunt gata să fac pentru Tine tot ce-mi vei cere.

Iisus privi către el cu blândețe nesfârșită. A simțit atunci cum i se umple sufletul său cu o lumină cerească.

– Doamne, ce pot face eu pentru Tine?! îl întrebă el pe Dumnezeu.

Mântuitorul îi arătă o cană de lut cu mânerul roșu care zăcea uscată la picioarele Sale și-i zise:

– Du-te și-mi adu o cană cu apă de la o fântână care se află aici, pe vale. Pentru că mi-i sete.

Înșfăcă pe dată fericit cana și alergă în Valea Sihemului ce se întindea la poalele acelei coline joase.

Când ajunse la fântână, văzu o femeie care se căznea să-și așeze vasul greu cu apă pe creștet, după obiceiul samarinenilor. Iudeii și samarinenii erau în mare vrăjmașie, de aceea se întoarse cu spatele către ea atunci când își umplu cana cu apă. Dar o auzi suspinând și își aminti pe dată cuvintele Mântuitorului: „Faceți bine și vrăjmașilor voștri”.

– De ce oftezi, femeie? o întrebă.

Ea-l privi cu ochi înlăcrimați și-i povesti de un mare necaz care dădu peste ea: unul dintre pereții casei i se prăbuși chiar în di-

mineața acelei zile, și acum se teme că, dacă nu va reuși până la căderea întunericului să-l rezidească, fiarele din pustie vor pătrunde la noapte în căsuța ei.

Luă într-o mână vasul femeii și i-l duse până la locaș.

Acolo lăsa cana cu mâner într-un par și îi ajută să pună pietrele la loc și să le închege cu lut. Apoi se duse cu ea și culese alte pietre de pe un deal stâncos, ca să întărească și ceilalți pereți. Zidul care împrejmuia ograda trebuia refăcut și el. În tot acest timp îi vorbi de învățătura minunată a Mântuitorului, singura care poate să aline cu adevărat și foamea și setea. Pentru că izvoarele de pe Valea Sihemului vor seca, dar Iisus este viața care nu seacă.

Îi arată fântâna din preajmă plină ochi cu apă răcoroasă zicându-i:

– Oricui bea apă din apa aceasta îi va fi iarăși sete. Dar oricui bea din apa pe care i-o va da Mântuitorul, în veac nu-i va fi sete...

Ea se arată uimită. Nu auzise până atunci de Mântuitor. Și el îl vorbi până târziu de viața veșnică și de apa vie pe care i-o dă Acesta fiecărui muritor. Apoi când se făcu întuneric, cum fiarele pustiei ieșeau odată cu lăsarea nopții din culcușurile lor, femeia îi propuse să doarmă pe un pat de lut din casa ei.

Se trezi când se îngâna întunericul cu lumina și continuă să-i vorbească despre Iisus. Simțea cum îi trezise interesul și dorința acelei femei după darul de care vorbea.

– Cum să fac și eu rost de această apă ca să nu-mi fie sete și să nu mai caut fântâna din Valea Sihemului? întrebă ea naivă.

Apoi prinse și dânsa să întoarcă paginile vieții sale și să-i spună ce viață searbădă a avut până atunci.

În timp ce-i ajuta să coacă lipii pe vatra cuptorului, să scoată rădăcinile unui măslin uscat din ogradă și să frământa lutul cu care-și lipea casa, el îi descoperea tainele învățăturilor Lui.

Vedea cum cuvintele rostite deșteptau conștiința femeii și se simțea ca un adevărat apostol al lui Iisus, cu deosebirea că aceia cuvântau în fața unor mulțimi, iar el cuvânta în fața acestei samarinence.

–Nu după pâine și apă, ci după adevăr e înfometat și însetat omul. „Să faceți bine”, ne îndeamnă învățătorul. Facerea de bine este viață pentru suflet...

Ea n-auzise niciodată asemenea lucruri nici de la preoții poporului și nici de la alți samarineni sau iudei.

– Nu cumva acesta este Mesia așteptat de atâta vreme? a întrebat ea.

– El este Acela, i-a confirmat dânsul.

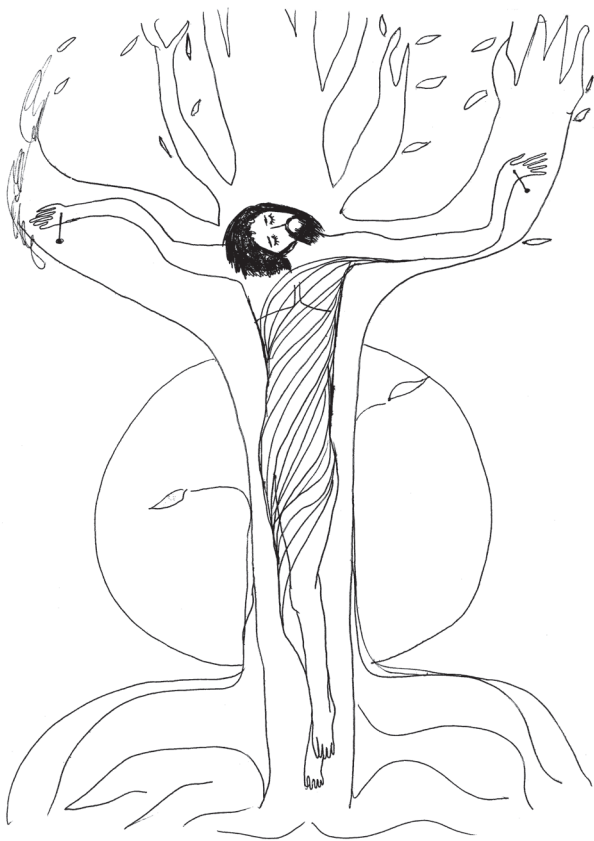
Femeia era capabilă să înțeleagă. Și el se bucură. Apa vieții, viața spirituală pe care Hristos o dă fiecărui suflet însetat, a început să țâșnească în inima ei. Simțea cum Duhul Domnului lucra într-însa.

Ea știa să asculte. Și-n timp ce-i ajuta să curețe grădina de pietre, să frământa lutul și să-l înșire pe pereți, să acopere staulul pentru cele câteva capre ale ei, să-i așeze războiul de țesut, să adune lemne de foc, să secere grâul din lan, să culeagă rădăcinile comestibile care creșteau în crăpăturile pietrelor din preajmă, descoperea cum sufletul acelei samarinence se înnoiește. În inima ei încolțea credința. Iar lui, pentru cele câteva cuvinte pe care le auzi din gura Mântuitorului, bănuia că-i va trebui o viață ca să le explice tâlcul până la capăt.

Trecu mai mult timp de când o cunoscuse pe acea femeie necăjită. Într-o după amiază se așeză, obosit, pe pragul casei, își trecu degetele prin barba lui căruntă și rară, răsfirând-o gânditor, admiră măslinii pe care-i sădi cu acea femeie și care erau doldora de rod, sub care se jucau doi băieței și două fetițe – erau copiii lui și ai acelei femei – când dintr-odată zări într-un par o cană de lut cu mâner roșu...

– Vai! își zise el. Mântuitorul s-o fi săturat probabil să mă aștepte acolo sub măslin să-i duc cana cu apă, ca să-și poată potoli setea...

Și-atunci se ridică iute de pe prag, scoase cana de lut cu mâner roșu din par și cu ea în mână porni să alerge către fântâna din Valea Sihemului, cea cu apă răcoroasă și limpede ca lacrima...

CARTEA PSALMILOR

Psalmii Împăratului și Profetului David (c.1013-973 î. Hr.) sunt cea mai veche carte de poeme a lumii.

Regele Israelului și-a însoțit cântarea psalmilor cu acompaniament de harpă. Cartea psalmilor se mai numește și Psalter (psallo în greacă însemnând: cânt din liră, iar psalterion - liră), fiind cartea de rugăciuni a Bisericii.

Sfântul Vasile cel Mare spune: „Psalmul leagă prietenii, unește pe cei de departe, împacă pe cei învrăjbiți. Cântatul împreună este ca un lanț care duce la uni-re; unește poporul în simfonia unui cor. Psalmul populează pustuirile, cumițește piețele... Ce nu poți învăța din psalmi? Nu, oare, măreția bărbăției? Nu, oare, exactitatea dreptății? Nu, oare, sfințenia castității? Nu oare, desăvârșirea înțelepciunii? Nu, oare, chipul pocăinței? Nu, oare, măsura răbdării? Nu, oare, tot ce ai putea spune despre faptele cel bune?..”

În limba română aceștia au fost traduși din ebraică, de regulă, în text de proză. Au existat și câteva tentative de a-i versifica:

Dosoftei (1673), Ioan Prale (1827), Vasile Militaru (1933) ș.a., în intenția de a ușura cântarea lor de către coruri sau pentru a putea fi recitați cu anumite ocazii.

Munca de versificare a Psalmilor este anevoioasă – și din motiv că într-un text nu trebuie să prisosească și nici să lipsească vreo nuanță – dar și aducătoare de satisfacție sufletească, odată cu descoperirile muzicilor dintâi și ale unor sensuri ascunse dincolo de cuvinte.

Nicolae Dabija s-a apropiat de psalmi, versificându-i în limba noastră, cu speranța că aceștia își vor găsi drumul către inima cititorului de astăzi. Traducerile acestora au fost inserate în săptămânalul *Literatura și Arta* din 12 aprilie 2012 și în revista *Epifania*, Iași, nr. 22, septembrie-noiembrie, 2012, p. 117-122.

PSALMUL 1

Ferice de bărbatul care nu ascultă
de omul cel rău
și cu cel păcătos nu se oprește
la sfat,
nici nu se așază pe scaun de
sânge pătat,
ci ascultă de legea lui Dumnezeu
cugetând la ea
neîncetat.

El este ca pomul care crește
lângă-un răstoc:
frunzișul lui foșnește neveștejit
și fructele lui la vreme se coc,
tot ce începe el duce la bun
sfârșit.

Nu așa se întâmplă cu cei întinați
care-s ca praful ce-l spulberă
vântul;
la judecată, aceștia vor fi rușinați
și nimeni nu le va cere cuvântul!

De cei neprihăniți Domnul are
de știre
pe când căile nelegiuitorilor duc
la pieire.

PSALMUL 3

Vrăjmașii mei, o Doamne, cum s-au
înmulțit!

Și s-au sutit acei ce mă urăsc,
pe unii îi aud cum șoșotesc:
„Priviți-l! Dumnezeu l-a părăsit!”

Dar, Doamne, ești ocrotitorul meu.
Tu fruntea din țărâni mi-ai ridicat.
Cu glas plin de durere l-am chemat,
și Domnul m-auzi din cerul Său.

Adorm cu gândul, Doamne-al meu, la Tine,
și treaz, sunt fericit că mă cunoști.
Nu mă voi teme nici de mii de oști
când știu că Domnul meu este cu mine.

Cât ești cu mine de mă rănimos,
pe toți vrăjmașii mei i-ai pedepsit;
cei fără pricini ce m-au dușmănit
dinții zdrobiți și i-au cules de jos.

Suntem salvați, cât din țării ne vezi
și-al Tău popor Tu-l binecuvântezi.

PSALMUL 10

Către mai marele cântăreților.

Făcut de David.

Toată nădejdea mi-am pus-o în Domnul
Cel Bun

atunci când alții mă tot sfătuiau neîncetat:
„Fugi, și-n munți ascunde-te ca un lăstun,
căci, iată, păcătoșii te caută ca pe-un vânat.

Pentru tine săgețile-n venin și-au muiat,
din beznă inima să ți-o săgeteze pizmătăreții.
Tot ce-ai zidit tu, dâșii au dărâmat
ca să rămâi gol în bătaia săgeții.”

Dar Domnul îi vedea din locașul Său sfânt,
din tronul pe care și-l are sus preste nor:
ochii Lui se îndreaptă spre cel fără
apărământ,
pe fiii oamenilor cunoscându-i după
faptele lor.

Pe oamenii dreți Domnul la nevoie nu-i
lasă,
urându-i pe cei în păcătuințe ce stau.
Peste cei nelegiuți plouă cu foc și pucioasă,
amar e paharul pe care aceștia îl beau.

Iubitor de dreptăți este în veci Dumnezeu,
numai oamenii dreți vor vedea chipul Său.

PSALMUL 27

Către Tine, Doamne, eu voi striga:
auzi-mă, auzi-mă, Domnul meu Sfânt,
că de nu-mi vei răspunde voi semăna
cu acei coborâți în mormânt.

Ascultă glasul rugilor mele
atunci când mă rog către Tine,
atunci când ridic mâinile mele
către locașul Tău de lumină!

Să nu lași să cadă sufletul meu
în groapa celor grei de păcate,
să nu mă pierzi cu cei ce mereu
fac nedreptate în loc de dreptate.

Dă-le după fapte, Tată Atotțiitor,
după gândul ce li-i în minciună clocit
după lucrarea mâinilor lor, dă-le lor,
răsplătește-i cu ceea ce ei au plătit.

Că n-au înțeles lucrul Lui din vecii
Și-a Domnului lucrare minunată.

Tu le vei surpa zidirile din temelii
Care nu se vor mai ridica niciodată.

PSALMUL 110

Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată
inima mea.

Cu cei drepți și cu cei fără de prihană la
sfaturi voi sta.

Mari sunt lucrările atotțitorului nostru
ceresc,
mărturisite de toți cei din inimă care-l
iubesc.

Lucrarea Lui este strălucire și măreție
Și dreptatea Domnului dăinuie în
veșnicie.

Nici o minune de-a Sa nu e scufundă-n
uitare,
Domnul este milostiv și cu multă-ndurare.

El are grijă de oamenii cu frică de Dumnezeu.
Domnul nostru nicicând nu uită de
legământul Său.

Poporul Lui îi cunoaște lucrările-n
dumnezeire,
De când i-au fost date neamurile spre
moștenire.
Poruncilor Sale vremurile stau drept
mărturie,

Făcute cu neprihană și credincioșie.

Domnul a trimis poporului Său izbăvire,
Dându-i astfel legământului sfânt adevărităre.

Numele lui e-nfricoșat și sfânt de la facerea
lumii.

Frica de Domnul este începutul
înțelepciunii,
aici se vedește mereu bogăția săracului.
Lauda Lui va rămâne în veacul veacului.

PSALMUL 113

Când Israel părăsi egipteanul pământ
și casa lui Iacov ieșise din surghiunire –
Iudeea a devenit locașul său sfânt
pe care Israel îl luase în stăpânire.

Se ferise din calea lor marea din veci
Iordanul a prins să curgă către izvoare;
muniții au săltat ca niște berbeci,
și dealurile au dansat ca niște mioare.

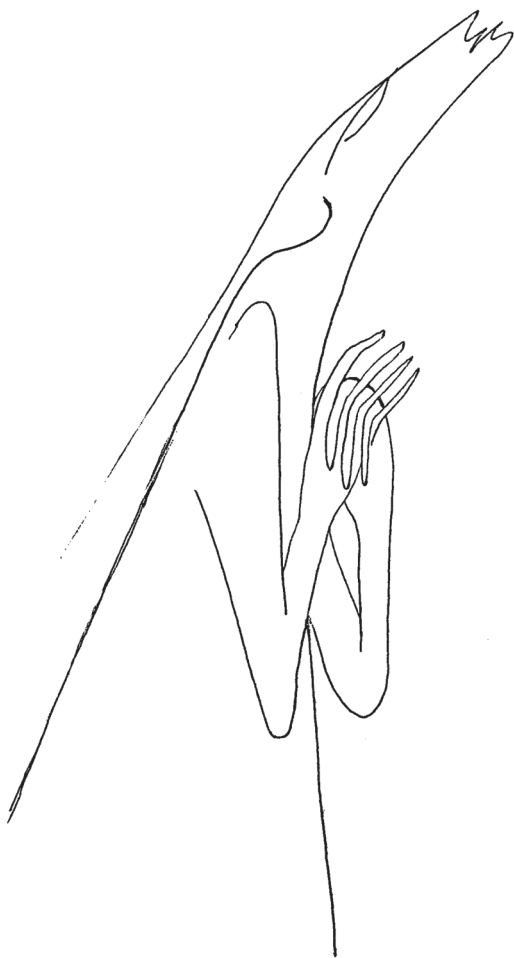
De ce, mare, tu, să te ferești te întreci
și tu, Iordanule, - să curgi spre izvoare;
de ce, munților sălțați ca niște berbeci
și voi, dealurilor, - săriți ca niște mioare?!

Temură pământul cuprins de fior
când Dumnezeu lui Iacov chipu-și arată
el preface piatra cea seacă-n izvor
și stânca – în iezer de apă curată.

PSALMUL 116

Aliluia

Lăudați-L pe Domnul voi, popoarele toate,
Pe El să-l laude toate semințiile;
Căci fără de margini e a Lui bunătate
Și adevărul Lui ține cât toate
veciile.

PSALMUL 123

O cântare a treptelor

Dacă Domnul n-ar fi fost cu noi –
Israel pe toate le văzu, el martor ni-i –
Dacă Domnul n-ar fi fost cu noi
când păgânii-au vrut a ne-ngropa de vii;
dacă Domnul n-ar fi fost cu noi,
când dușmanul își găsi în vrajbă rostul –
mâl de ape acoperea sufletul nostru,
valuri negre biciuiau sufletul nostru,
dacă Domnul n-ar fi fost cu noi.

Slăvit fie că nu ne-a lăsat
pradă asasinului și nici tâlharului;
Sufletul Dumnezeu ni l-a salvat
ca pe-o pasăre din lațul păsărarului:
lațul s-a rupt și noi am scăpat.

Ajutor în toate ni-i Domnul Prea Sfântul
care a făcut cerurile și pământul.

PSALMUL 132

O cântare a treptelor
Un psalm al lui David

Iată ce-i frumos nespus,
Iată vestea cea mai bună
Dorită de Cel de Sus:
Frații să fie împreună!

Căci frăția e ca mirul
Prelingându-se cuminte
De pe barba lui-Aaron
Pân-la poala hainei sfinte.

Iubirea unde s-așază,
Să facă fraților parte,
Domnul binecuvântează
Și dă viață fără moarte.

PSALMUL 136

Aliluia

Pe malurile râului din Babilon
am șezut și am plâns
de câte ori împreună ne-am strâns
ca să ne amintim de Sion.

În sălciile bătrâne, între foi
am spânzurat harpele
de cântece grele.
Și cei care ne-au robii pe noi
ne-au întrebat dacă știm și să
cântăm la ele.

Tot el lăudându-ne:
„Cântați-ne ceva
din cântările Sionului să ne distrăm puțin.”

Dar cum am putea cânta
cântările Domnului
pe pământ străin?!

De te voi uita, Ierusalime,
să mi se taie dreapta mea
precum de dreapta lor înstrăinați sunt furii,
să mi se lipească limba mea
de cerul gurii
și să muțesc în străinime.

De nu voi începe fiecare cântec
de al meu,
Sfinte Ierusalime, cu numele tău.

Nu-i uita, Doamne, pe cei ce
ne-au ucis
și nici pe-ai Edomului copii,
care-n ziua pieirii Ierusalumului
au zis:
„Dărâmați-l, dărâmați-l
până-n temelii!”

Ah, fată a Babilonului
cât rău ne-ai făcut
în anii cei răi
Ferice de cei care, așa precum
nu ne-ai iertat tu, n-o să te ierte!
Ferice de cine va prinde pruncii tăi
și le va zdrobi capul de piatră.

Slavă!

PSALMUL 150

Lăudați pe Domnul!

Lăudați-L pe Domnul în locașul Lui cel
Prea Sfânt.

Lăudați-L pe Domnul, precum în cer așa
și pre pământ.

Lăudați-L pe Domnul, pentru că puterea
Lui este mare.

Lăudați-L pe Domnul, după slava-I ce
marginii nu are.

Lăudați-L cu trâmbițele cele preaminunate,

Lăudați-L cu psaltirile și cu harpele toate.

Lăudați-L cu hore întinse și timpane
plăcute,

Lăudați-L cântând din flaute și din lăute.

Lăudați-L cu chimvalele bine răsunătoare,

Lăudați-L cu chimvalele cele răscolitoare.

Să-i înalțe cântări de slavă tot ce are suflare!

Lăudați pe Domnul!

PSALM (AL 151-LEA, NECANONIC)

Acest psalm a fost scris de David cu propria mână, fiind alcătuit în perioada confruntării sale cu Goliat, fiind considerat necanonic. Se află în Septuaginta și lipsește din versiunea ebraică a Psalmilor.

Cel mai mic eram dintre toți frații mei
și mezin eram în casa tatălui meu:
îi păstoream turmele-ntinse de mioare și
miei.

Am făcut o harpă pentru cântecul meu
și-am meșterit o psaltire cu mâna mea
ca să zic cântări Domnului meu Dumnezeu
care să-i plac atunci când voi cânta.

Domnul l-a trimis pe îngerul Său
să mă ia de la turmele tatălui meu
și să mă ungă cu untdelemnuri divine.

Frații mei erau mai buni decât mine,
dar altfel a binevoit Dumnezeu.

Față-n față cu străinu-a fost să rămân,
acesta-și luase de ajutor oaste de idoli fudui;
dar l-a scurtat de cap pe păgân,
ferind de ocară Israelul și pe toți fiii lui.

PSALMUL 142

Auzi-mi, tată ceresc, rugarea mea.
Ascultă rugămințile mele, Părinte.
Ascultă-mă întru încredințioșia TA.
Auzi-mă, întru dreptățile-Ți sfinte.

Nu te judeca, Doamne, cu robul Tău,
îndrăzneț înaintea Ta cine-i oare?!
Potrivnicul prigonește sufletul meu
și viața mea o calcă-n picioare.

Împinsu-m-a să zac în bezna cea grea
ca omul cel mort în mormânt.
Încremenită-n mine e inima mea,
duhul meu de mahnă e frânt.

Podidit sunt de lacrimi de jale,
de zilele trecute mi-am amintit,
și-am cugetat la lucrările Tale,
la cele pe care, Doamne, le-ai izvodit.

Mâinile eu le ridic către Tine
sub bolțile care ard în văpaie:
sufletului meu i-i sete de Tine
ca pustiului de o bură de ploaie.

Nu-ți întoarce fața Ta de la mine
ca să nu fiu ca cei din morminte

nădejdea mea este toată la Tine
miluiește-mă, scapă-mă, Doamne sfinte.

Arată-mi drumul pe care să merg
mila ta să îmi fie sălaș,
la Tine acum degrabă, Doamne, alerg,
scapă-mă, Doamne, de omul vrăjmaș.

Învăță-mă cum să fac pre voia Ta,
căci tu ești Dumnezeuul vieții.
Duhul Tău cel bun mă va îndruma
cum s-ajung pe pământul dreptății.

Dăruiește-mi viață, Doamne, nu mă lăsa
pentru-al Tău nume, mă scoate din greu,
și-i stârpește ca pe iarbă rea
pe cei ce necăjesc pre robul Tău.

PAGINI DE LITERATURĂ ROMÂNĂ VECHĂ

În vara anului 1985 N. Dabija, în căutare de cărți vechi românești, a studiat în arhive din Moscova, Sanct-Petersburg, Kiev: în Biblioteca de Stat a Rusiei (fosta „V.I. Lenin”) (fondurile Undolski, Iațmirski, Lebedev, Egorov ș.a.), la Muzeul Istoric de Stat din Moscova, la Muzeul „Rumeanțev” din Moscova, la Biblioteca Națională a Rusiei (fosta „M.E. Saltâcov-Șcedrin”) din Sankt-Petersburg, la Biblioteca Academiei de Științe a Ucrainei din Kiev, la Biblioteca Sinodală din Moscova, la Biblioteca Catedralei Sf. Sofia din Kiev ș.a., în care a descoperit mai multe cărți și manuscrise de o valoare inestimabilă, alcătuite sau copiate în mănăstiri din Moldova și Valahia secolelor XIV-XVIII.

Orice antologie de poezie românească, editată la Chișinău sau București, începe cu Cazania lui Varlaam (1643).

Nicolae Dabija însă a împins istoria literaturii române cu 250 de ani mai devreme, restituind literaturii noastre paginile ei de început: file scrise de consângeni de ai noștri în limbile slavonă, medio-bulga-

ră, greacă, latină, turcă, rusa veche, poloneză etc.

E semnificativ faptul că primii noștri scriitori sunt fețe bisericești – mitropoliți, arhimandriți, călugări – iar lucrările lor – cu preponderență religioase.

ÎNCEPUTURILE POEZIEI NOASTRE

(fragmente)

Unul dintre primii autori de imnuri bisericești e **FILOTEI MONAHUL** (sec. XIV – începutul sec. XV), fost logofăt în divanul voievodului valah **Mircea cel Bătrân** (1386-1418), trecut în hrisoavele domnești cu prenumele mirean de Filos. Acesta s-a călugărit pe la sfârșitul secolului al XIV-lea la mănăstirea Cozia cu numele „chir Filotei”. Compune, ca poet și compozitor, mai multe tropare – cântări de preamărire pentru sărbătorile creștine, un fel de refrene adause la psalmi, destinate a înlocui tradiționalele „aleluia”, numite Pripeale.

PRIPEALĂ. ALELUIA

Slavă Ție, Treime Sfântă: Părinte, Cuvinte și Duhule Sfinte, zicând:

Slavă Ție, Dumnezeu!

Bucură-te, ceea ce ești dăruită cu har,
Marie, Domnul este cu tine, zicând:

și prin tine cu noi!

Veniți toți, pe Maica Luminii, pe Prea
Sfânta Fecioară Maria, să o lăudăm, pe
care Sfântul Andrei a văzut-o rugându-se
cu sfinții în Vlaherna pentru popor, și să
cinstim puternicul ei Acoperământ!

Dat-ai semn celor ce se tem de Tine, ca
să fugă de la fața arcului, zicând:

Crucea Ta, Hristoase, Dumnezeule!

Veniți, iubitorilor de mucenici, să lău-
dăm pe izvorătorul de mir, Dimitrie,
zicând:

pe râvnitorul Mântuitorului!

Veniți, toți într-un glas să lăudăm pe
Ioan Gură de Aur, zicând:

pe învățătorul cel de obște!

Veniți, toate cetele călugărilor, să lău-
dăm pe Sava cel Sfințit, zicând:

pe lauda Capadocienilor!..

1394

Traducere din medio-bulgară

II

O circulație largă în țările ortodoxe din
vremea sa au avut și imnurile religioase ale
mitropolitului **GRIGORE ȚAMBLAC** (1364-
1420), care în 1402 va scrie în medio-bulga-

ră o operă originală „**Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou**”, ale cărui moaște Alexandru cel Bun le-a mutat în acel an de la Cetatea Albă de pe malul Nistrului la Suceava, declarându-l sfânt protector al Țării Moldovei.

În 1404, pe când era egumen al mănăstirii Neamț, Grigore Țamblac va scrie în medio-bulgară, probabil pentru corul mănăstirii, un poem care a avut o largă circulație vreme de câteva secole în toată lumea ortodoxă.

DOR DE DUMNEZEU

**Nici grijile ce vin grămadă,
Nici temniță și nici corvoadă,
Și nici, mai tulbur, văzul meu –
Nu vor putea nicicând să scadă
Din dorul meu de Dumnezeu.**

1404, mănăstirea Neamțu

Traducere din medio-bulgară

III

Un poet original este și **CHIPRIAN**, ctitorul mănăstirii Căpriana (jumătatea a doua a secolului al XIV-lea – prima jumătate a secolului al XV-lea), care a scris în slavonă un imn religios și o „**Jitie**” a sfântului Varvar în anul 1435.

Despre autorul poemului nu se știa decât că a fost „egumenul mănăstirii Vișnoveț”. În urma unor investigații, am concluzionat că Vișnoveț e vechiul nume al râului Ișnoveț, pe care e situată actuala mănăstire Căpriană (atestată și Chipriană, după numele distinsului cărturar de pe timpul domniei lui Alexandru cel Bun, care, conform mărturiilor unor călători străini prin Țările Române, erau primiți de către voievodul Moldovei la mănăstirea în construcție din „poiana lui Chiprian”, unde nevoia pustnicul). Mănăstirea a preluat inițial numele râului pe malul căruia fusese construită, cum făcuseră și alte ctitorii din acea perioadă: Putna, Voroneț, Neamțu, ș.a., fiind menționată cu acest nume într-o gramotă a lui Alexandru cel Bun la 9 noiembrie 1429.

Lucrarea lui Chiprian se intitulează „*Jitia și viața cuviosului nostru părinte Varvar cel izvorâtor de mir, care s-a ostenit pe muntele Pelaponez*”. Ea descrie pe mai multe pagini viața acestui sfânt mai puțin cunoscut, care fusese „căpitan de hoți” în țara Lucan («Луканские горы») din sudul Peninsulei italiice în secolul XIV și care, ulterior, căinându-se, a dus o viață de ascet și de mucenic.

Lucrarea e valoroasă prin faptul că la sfârșitul ei conține și un stih de laudă, unul dintre primele în literatura română.

**CUVINTE DE SLAVĂ LUI VARVAR,
COMPUSE DE CHIPRIAN, ÎN ANUL 1435
VERSURI SFÂNTULUI VARVAR**

STIH I

**Fiind bătut în cuie, a socotit
unul din hoți, mai norocosul,
Pe cruce lângă Tine răstignit
că-ntr-adevăr Tu ești Hristosul.**

**La fel, pe Varvar îl seduse
tâlhărășagul necurat,
Dar a crezut că ești, Iisuse,
Tu Dumnezeu-adevărat.**

**Și-a sângerat Varvar, rănit
de o săgeată într-o coastă:
Cu sulița cum fu muncit
Hristos pentru izbava noastră.**

**Varvar din țara sa străbună
vine pe frați să îi împace
Și între cei certați să pună
blagoslovirile-i de pace.**

1435

(Traducere din slavonă)

Lucrarea lui Chiprian se păstrează în câteva copii, dintre care una se află într-un «Сборник» („Culegere”), operă a celebrului copist Gavriil Uric de la mănăstirea Neamtu din anul 1448, achiziție a Secției de manuscrise a Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sankt-Petersburg, povestirea hagiografică și „stihul” despre Varvar fiind inserate între paginile 154-176 ale „Sbornicului”.

IV

Unul dintre cărturarii, poeții, compozitorii și cântăreți cei mai importanți de pe timpul lui Ștefan cel Mare și al urmașilor săi – Bogdan cel Orb și Petru Rareș – este **EUSTATIE PROTOPSALTUL** (146?-1546). Mai e cunoscut cu numele *Eustatie de la Putna*.

Își face studiile la muntele Athos. A fost protopsalt, adică întâiul cântăreț al Școlii de psalți, retor (profesor care predă rostirea cazaniilor), conducător de cor și profesor de muzică. Activitatea lui e menționată în diferite documente, între anii 1493 și 1546. E autorul „*Cărții de cântece*”, alcătuită în 1511, unde introduce și cântări proprii, și al unui „**Irmologhion**”, ce conține stihiri, heruviche, aliluiare, crateme, prochimene, irmoaase și imnuri.

Deși monahul Eustatie și-adunase cântă-

rile în carte abia la 1511, se vede că la 1504 autorul se afla în culmea slavei sale, dacă i se încredințase conducerea corului care a cântat la moartea bătrânului voievod al Moldovei, posibil chiar să fi alcătuit și o compunere originală cu această ocazie.

„**Cartea de cântece**”, care se păstrează în Secția de manuscrise a Muzeului Istoric de Stat din Moscova, conține cântece în limbile slavonă și greacă. Ea pare mai degrabă pictată, decât scrisă, fiind o adevărată capodoperă a artei miniaturale. Pe una dintre file suntem lămuriți că: „*sie tvorenje Evstatieva*” („aceasta e creația lui Eustatie”). La pagina 158 a manuscrisului găsim autograful compozitorului inclus într-o criptogramă, din care, descifrând-o, aflăm: „*Protopsaltul Eustatie de la mănăstirea Putna a scris această carte de cântece cu cântări de-ale lui, în zilele blagocestivului și iubitorului de Hristos domnului nostru Ioan Bogdan voievod al Țării Moldovalahie în anul șapte mii și încă nouăsprezece (7019 – adică 1511) luna iunie, ziua a unsprezecea, această carte, aceste cântece în dar le aduce*”.

IMNUL LUI IOAN CEL NOU
DE LA CETATEA-ALBĂ

Țară de sus,
te bu-
te bu-
 cu-
 ră
și te
 ve-
 se-
 le-
 ște
nespus.
Și cântă,
având în mi-
în mi-jlo-cul tău
o stea
ce-i nestinsă
și prea-
 lu-
 mi-
 noa-
 să
mereu;
întrecând soarele
care ră-
 sa-
 re:

pre Ioa-
pre Ioan-cel cu numele-i mare.
Ra-
 mu-
 ră
 cerească
cres-
cu-
tă
din rădăcină
mu-
 ce-
 ni-
 cea-
 scă;
a-
alea-
aleasă
lumină;
pre el,
mult-
 pă-
 ti-
 mi-
 to-
 rul
și de Hristos
iubitorul

I-
Ioa-
Ioane,
tu care
mân-
tu-
i-
to-
ru-
lui
drag
fostu-i-ai tare,
rugă-mu-te:
roagă-i-te
să ne dăruie
milă
și
în-
du-
ra-
re!

1511

(Traducere din limba slavonă)

„Cartea de cântece” din fosta colecție a lui P.I. Șciukin, pe care acesta din urmă o procurase, la rându-i, de la preotul Teofil Ghepețchi din Vorniceni (sat din raionul Călărași al Basarabiei), în secolul al XIX-

lea – se păstrează la Secția de manuscrise a Muzeului Istoriei de Stat din Moscova. O lucrare de-a lui Eustatie – „**Imnologhion**”, se pare o altă parte din același manuscris, fiind caligrafiat cu aceeași cerneală pe file asemănătoare, de aceeași dimensiune și culoare, se află la Biblioteca Națională a Rusiei din Sankt-Petersburg.

V

Un alt poet român de limbă slavonă e **TEODOSIE DE LA NEAMȚU** (circa sf. sec. XV- prima jum. a sec. XVI).

A fost egumen și prezbiter la celebra Școală de la Neamțu, pe timpul lui Petru Rareș. Se cunosc puține date despre el. În 1527 era iermonah la Neamțu (numele lui e indicat printre cei care participă la alegerea ca egumen al lui Gherman). În vechile poemelnice e menționat anul când a fost ales, la rândul-i, egumen de Neamț – 1531. Ulterior a devenit episcop de Rădăuți. A scris după modelul lucrării lui Grigore Țamblac (reinvestind-o, de fapt, cu cuvinte proprii, și amplificând-o) o „jitie”, o slujbă și un cuvânt de „pohvală” (laudă), dedicate lui Ioan cel Nou de la Cetatea-Albă, adăugând la viața sfântului o introducere și o încheiere originale.

CUVÂNT DE LAUDĂ LUI IOAN CEL NOU

O, preafericitule suflet slăvit.
O, 'n bărbătești fapte te-ai fost ostenit.
O, bunule, cât rău ți s-a dat să înfrunți.
Ai trăit în puțină vreme cât alții-n ani
mulți.

O, drag îi ești, suflete, lui Dumnezeu.
O, faptele tale-s plăcute Domnului Tău.
O, dragi lui – ale tale plânsuri tăcute.
O, sânghiuri* – plăcute.
Dragi – isprăvile tale, de Domnul știute.

Începutu-i-s-au caznele încă pe când
se afla pe mare.
Pentru-a lui iubire de Mântuitor –
întemnițare.

Batjocoriri.
Schingiuri.

Dar dârz se-arată față de cei ce-l muncesc.
Răspunsuri ne-nfricoșate
buzele sale rostesc.

O, de toate acestea îngerii s-au minunat
și deavolii – s-au rușinat.

L-au aplaudat mărturisitorii și asceții.
L-au lăudat profeții.

Îngerii l-au întâmpinat și condus.
Arhanghelii** l-au purtat pe sus.

*pluralul de la „sânge” (în orilginal – «угодны кръви»)

**Cete de îngeri

Stăpâniile* – îl însoțeau fericite.
Puterile** – tânjeau să-l imite.
Drepti, ai zilelor toate,
se-nbucurau, triumfând.
Iubitorul-de-prieteni, Gheorghe cel sfânt,
și cu dânsul – cei muceniciți altădată –
se veseleau în ceată.

Atoatestăpânitorul
cu aripile l-a coperit
și cu harul nemorții l-a dăruit,
cu har de ales rostuindu-l,
în Sfatul Sfinților proslăvindu-l.

Mare și înfricoșător e Dumnezeu
Pentru cei care calcă

Cuvântul său,

Și nesfârșit de blând
pentru cei care-s buni pe pământ.

Minunată este-a Domnului lucrare,
făcând întru-ale sale – voile sale!

5 mai 1534

(traducere din slavonă)

Lucrarea lui Teodosie de la Neamțu se află inserată într-un „**Mineu pentru luna aprilie**”, scris la 1467 (secție de manuscrise a Bibliotecii de Stat a Rusiei din Moscova, Nr. 310, colecția lui V.I. Undolski, cota 81, pag. 200-208).

*Cete de îngeri

**Cete de îngeri

DRUMUL SPRE BISERICĂ

În mai multe dintre eseurile sale scriitorul se referă la drumul parcurs către credință și adevăr. S-a născut în casa bunnicilor săi, o casă cu cărți și icoane (aici se adăposteau cărțile și icoanele mănăstirii Zloți, după ce aceasta a fost închisă).

La o întâlnire în cadrul *Serilor duhovnicești* de la Biserica Universității de Stat din Moldova Nicolae Dabija mărturisise că atunci când avea vreo 4-5 ani, bunica îl învăța cum să-și țină degetele ca să-și facă cruce și – tot în acea perioadă – tatăl lui, Trofim, îl învăța cum să țină tocul în mână. „Și de atunci, mărturisește scriitorul, țin condeiul cu degetele adunate ca pentru rugăciune: scriu ca și cum m-aș ruga...”

Această confuzie fericită a fost de bun augur pentru scriitor, o dovadă în acest sens ar fi cărțile sale.

Eu m-am născut într-o bibliotecă.

Unchiul meu, Serafim Dabija, stareț al mănăstirii Zloți, reușise să salveze biblioteca mănăstirească mutând-o, cu câteva zile înainte de a fi arestat, în casa bunicilor mei, în care am și copilărit.

Când am deschis ochii, i-am deschis pe niște cărți: casa bunicilor mei era plină cu cărți, pe sub paturi – legături de cărți, prin pod, prin cufere – cărți, diverse cărți

Cele mai multe dintre jocurile copilăriei mele erau legate de cărți. Înainte de a ști să le citesc, deschideam câte-o carte și – ca să-mi impresionez bunicii – mă prefăceam că citesc, improvizând – aplecat peste liturghiere sau acatiste – povești cu Feți-Frumoși și împărați de toate culorile curcubeului.

Primul meu învățător a fost bunica mea, care m-a învățat să citesc după o Biblie re-povestită pentru copii. Astfel, datorită ei, am însușit mai întâi alfabetul latin. La școală prima notă de „doi” am luat-o când am citit din abecedarul cu alfabetul rusesc „cak”, în loc de „sac” și „dop” în loc de „dor”.

Când prin clasa a doua, învățătorul nostru

*Fragment dintr-un eseu, apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* din 24 iulie 1997, inserat și în volumul „*Vai de capul nostru!*” (Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 2001, p. 140-149).

Nicolae S. Cocul, venit hăt de lângă Kirovograd, moldovean de la Bug, mi-a spus să caut de prin cărți și să învăț o poezie despre armata sovietică, pe care urma s-o rostesc de pe scena căminului cultural din sat – am găsit în colecția revistei *Luminătorul* o poezie care mi s-a părut cea mai potrivită pentru festivitatea dedicată glorioasei armate sovietice.

Am învățat poezia pe dinafară, i-am substituit doar titlul (ea se intitula „Armatei Române”) și la „serbarea” la care venise tot satul am recitat-o cu multă însuflețire:

„Armatei Sovietice
Dragi feciori ai țării mele,
Stați de strajă la hotare,
Noi cu Regele în frunte
Face-om România Mare...”

Atât îmi mai aduc aminte din acea poezie. Satul m-a aplaudat îndelung, învățătorul m-a mângâiat cumva nedumerit pe creștet, și numai tata acasă mi-a spus, fără să pricep de ce, să n-o mai recit și cu alte ocazii.

LUMEA VĂZUTĂ DIN CLOPOTNIȚĂ*

Când eram copil – aveam vreo 5-6 ani – fratele mamei, Petrea Dabija, m-a luat cu căruța la Mănăstirea Suruceni. Aici fuseseră călugăriți odinioară alți doi unchi ai mei – Serafim Dabija și Nicodim Onu, care la acea oră făceau închisoare, undeva pe lângă Polul Nord pentru că noii stăpâni ai Basarabiei îi suspectaseră că ar conspira cu Dumnezeu contra puterii sovietice. Badea Petrea adusesese, ascunse în fânul căruței lui, câteva sfeșnice și niște icoane care aparținuseră mănăstirii Zloți, închisă după arestarea rudelor mele. Acolo părintele Serafim fusese stareț și părintele Nicodim – diacon.

Badea Petrea stătu de vorbă o vreme cu un călugăr bătrân, care, țin minte, suspina mereu și-și mângâia barba albă ce-i acoperea aproape tot pieptul. La un moment dat, acesta observând, cum mă jucam pe treptele clopotniței, nerăbdarea mea curioasă de a mă aburca și mai sus, m-a luat cu o mână și m-a pus la subsioara lui, ajutându-mă să urc treptele.

Am suit pe niște scări înguste undeva în cer. De acolo, din clopotniță, lumea mi se

*Eseul a fost publicat în săptămânalul *Literatura și Arta* din 15 iulie 2004 și în volumul „*Destărați*” (Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 2008, p. 246-249).

arăată altfel. Imensă, măreață, largă, mai vie, fără de capăt. Se vedeau orizonturi peste orizonturi, sate după sate, păduri urmate de șesuri, ape șerpuind printre dealuri și lunci de un verde lăcrimos. Întregul pământ parcă mi se așternuse la picioare. Era un sentiment amestecat, de frică și bucurie, pe care doar copiii îl mai pot cunoaște. Abia de acolo am descoperit cât de frumos arată chiar locul de unde urcasem și cât de multe zări răsar dincolo de orizontul văzut de jos.

Apoi, călugărul bătrân, în timp ce mă ținea cu o mână strâns la pieptul său, cu o alta îmi cuprinse mânuța în palma sa butucănoasă și o sprijini de o funie răsucită pe care o mișcă încet dintr-o parte în alta. Era funia clopotelor, iar după ce făcu vânt mâinii mele prinsă în palma lui de uriaș, limba grea – dintr-o dată – se izbi în trupul de metal al clopotului. Văile și dealurile, cerul și pământul se umplură, brusc, de un dangăt divin, care străbătu depărtările. Era după o ploaie de vară și mi se păru că parcă mai tuna în ceruri. Înăbușii un chiot de bucurie care mi se rupse involuntar din piept. Limbile celor câteva clopote, mai mari și mai mici, prinseră să tresalte, să se zbuclume acolo sub cer. Mă țineam strâns de frânghia ce clătina, bălângănitor, tija puternică în dreapta și în

stânga, înălțându-mă și coborându-mă; le-
gănat de sunete, mie părându-mi-se că par-
că și aud smalțul care se desprindea de pe
cer, ca să cadă pe lunci sau în iazuri.

Lumea, venită la slujbă din satele din jur,
se uita de jos la noi, un copil strâns la piept
de un bătrân care, mână în mână, băteau
clopotele ce se răspundeau undeva între ea
și Dumnezeu, între mănăstire și bolți, între
căruța cu caii lui badea Petrea de jos și îngerii
cei nevăzuți de sus.

La sfârșit, când bătrânul clopotar domoli
freamătul tije de metal, nu-mi putu desface
degetele de pe funie decât cu greu.

O liniște de început de lume se așternu
atunci peste pământ.

Aerul sfințit de sunetele acestor clopote stră-
vechi, precum o apă – de crucea care se scu-
fundă în ea, se resemna înfiorat peste zariști.

Călugărul m-a ajutat, la fel de atent, să
cobor treaptă cu treaptă până jos. Ajuns la
pământ am pornit încet spre căruța cu cai
unde mă aștepta badea Petrea cu un zâmbet
mai fericit ca al meu. De acolo cred și azi, că
cine coboară dintr-o clopotniță – parcă pen-
tru o mai mare siguranță – calcă cu toată tal-
pa pe pământ. Nu mă grăbeam, ca omul care
adineaori a săvârșit un lucru important.

A trecut de atunci o viață de om. Clopotele

de la Suruceni au fost o vreme coborâte din clopotniță, ca netrebuincioase, apoi, mi se spune, nu prea demult au fost din nou urcate la locul lor din veci.

Călugărul bătrân le-o fi ascultând acum de undeva de sub țărâna domolită și biruită de iarba uitării din cimitirul de alături, în care dorm, fără cruci, laolaltă, monahi și prostituate bătrâne (mănăstirea devenind după 1959 spital pentru femei contaminate de boli lumești), preoți și mireni.

De la acea zi mi s-a arătat în somnul meu de copil de mai multe ori un vis ciudat: că bătrânul călugăr m-a uitat în acea clopotniță, coborând fără mine și eu mă țin de funia acelor clopote ca să nu cad, acolo, sus, deasupra zărilor.

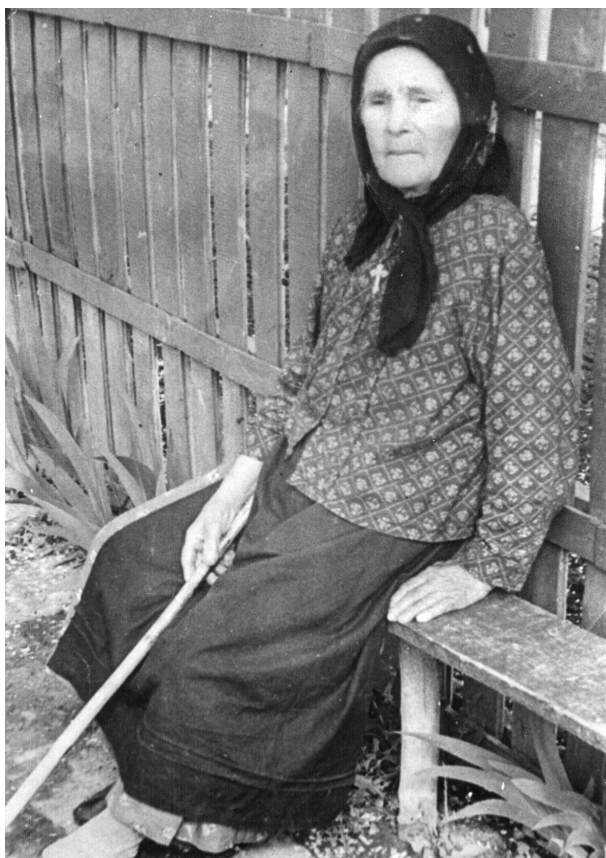
N-a fost decât un vis, care nu m-a mai vizitat demult, ca să nu zic aproape niciodată de la adolescența mea încoace.

Atunci, în acea zi îndepărtată cu ajutorul aceluși călugăr cu barbă de nori și acolo, sub streășina lumii, mi s-a arătat într-un fel că, de multe ori, trebuie să te distanțezi de un loc, ca acesta să îți se arate în toată splendoarea lui. Sau – prin asociație – de un eveniment, ca acesta să se poată vedea în adevărata lui dimensiune. Că omul are mereu nevoie de o perspectivă, ca să poată aprecia corect niște

locuri, niște fapte, niște evenimente, niște semeni.

Am credința că lumea care ne înconjoară văzută dintr-o clopotniță este alta.

Câteodată și astăzi parcă mă mai simt copilul de odinioară, ridicat pe umerii ace-
lui bătrân, ca să pot ajunge capătul de funie
roasă, care leagă cerurile de pământ și zările
– una de cealaltă...

Bunica poetului: Ana Dabija

BUNICA VORBEA CU DUMNEZEU*

Aș îndrăzni să cred că fiecare om seamănă cu copilăria lui. Anume atunci i se formează caracterul, i se împlinește sufletul, i se modelează chipul.

Am copilărit în casa bunicilor mei dinspre mamă Ioan și Ana Dabija. Și cum părinții se aflau la serviciu din zori și până în noapte – lor le datorez cei șapte ani de acasă, dâșii m-au învățat primele rugăciuni, ei m-au ajutat să descopăr lumea, de la ei am aflat ce e bine și ce-i rău, iar când făceam vreo șotie împărțeam deopotrivă „răspunzătatea” pentru ea în fața părinților.

Bunica mea Ana Caragea-Dabija era din Satu Nou și descindea din familia Caragea, care dăduse în secolul nouăsprezece preoți cunoscuți în toată Basarabia. Unul dintre fiii ei – părintele Serafim Dabija, starețul mănăstirii Zloți, și unul dintre nepoții ei după soră – Nicodim Onu, preotul din Satu Nou – se aflau în anii copilăriei mele prin lagărele din Siberia, fiind judecați la ani grei de temniță pentru că îndemnau lumea să creadă în Dumnezeu și nu în Stalin.

*Eseul este consacrat bunicii scriitorului Ana Dabija, cea care l-a învățat pe scriitor, dar și pe frații și verișorii lui, să-și spună primele rugăciuni. Articolul a fost publicat în săptămânalul *Literatura și Artă* din 19 aprilie 2001, în volumul „*Basarabia, țara de la răspântii*” (Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 2004, p. 139-144).

Bunicul Ioan Dabija fusese prizonier în primul război mondial în Germania. Satul îi poreclea „Neamțul”, pentru că în cei opt ani cât stătu printre străini deprinsese câteva „ticuri” nemțești: când promitea cuiva ceva, se ținea numai decît de cuvânt, „da” însemna „da” și „nu” însemna „nu”, avea ceas, și tot satul își tot trimitea odraslele să întrebe cât e ceasul, când zicea că vine la douăsprezece, nu venea la douăsprezece fără cinci minute, sau la douăsprezece și cinci minute, ci la douăsprezece, iar pe noi, nepoții, se străduia să ne învețe limba germană. Mare bătaie de cap cu nemțeasca noastră, pentru că uitam repede ce ne spunea, iar de cele pe care le rețineam, răsunau toate coclaurile din jurul satului, odată cu noi deprinzând limba lui Goethe și toată copilăria satului:

Ains, zwei, drei,

Iese neamul din mălai...

Sau:

Danke schon, bitte schon,

Bună ziua, moș Ion!

Numai răsete erau de capul nostru! Că învățatură – mai puțină. Bunicul se supăra atunci și nu ne mai lua cu el în pădure cu căruța.

Când mă strângea bunicul în brațe nu-mi era nici frig, nici frică.

Multora dintre prietenii mei de joacă, pe

care i-au crescut ulițele satului, din care motiv bunicii le ziceau „ulițari”, îmi venea să le zic: „Voi sunteți orfani: n-aveți bunici!” Eu eram ceva mai norocos: aveam doi bunici, două bunice (părinții tatălui meu locuiau în Chircăieștii Noi) și o „mâcă”.

Zâmbetele lor care iradiau bunătate și blândețe mă încălzesc și acum. Bunicii mei știau să zâmbească și cu ridurile. Ei mă învățau să fiu drept cu lumea cea mare, dar și cu lumea cea necuvântătoare: „să nu calci furnica, pentru că vei face o bubă la talpă”, „să nu spargi cuibul rândunicii, că faci pistrui”, „Să nu arunci cu pietre-n cocostârci, că-ți aduc jar cu clonțul și-l slobod peste casă” etc.

Cea care m-a învățat să citesc, după o Biblie repovestită pentru copii editată la București, să scriu și să desenez a fost bunica Ana Dabija. Datorită ei, primul alfabet pe care l-am aflat a fost cel latin, cunoștințe care în clasa întâi îl contrariasera enorm pe primul meu învățător Nicolae Cocul, ce era nevoit să mă corecteze la fiecare pas, pentru că citeam „cac” în loc de „sac” (сак), „pas” în loc de „rac” (рак), „boi” în loc de „voi” („ВОЙ”), „cap” în loc de „car” („кар”) ș.a.m.d., confuzii ce stârneau și ilaritatea colegilor mei de clasă.

Datorită bunicii mele, care mă învățase

cam în același răstimp de vreme cum să-mi fac cruce și cum să țin tocul în mână, și azi țin pixul cu cele trei degete ca împreunate pentru rugăciune, scriind ca și cum m-aș ruga (de aici, poate, scrisul pentru mine are semnificația unui ritual apropiat de cel liturgic).

Bunica era o femeie evlavioasă. Venea din alt secol. Și din altă lume. De multe ori, copil fiind, mi se părea, vorba lui Blaga, contemporană cu Dumnezeu. Felul ei de a comunica cu Cel de Sus este lucrul care m-a impresionat cel mai mult.

După ce ne culca pe noi, nepoții ei, pe care pe cuptor, pe care pe laviță, aprindea candelă din fața unui perete de icoane străvechi – cele mai multe aduse de unchiul meu de la mănăstire, ca să le salveze, care după revenirea lui din Gulagul Siberiei s-au reîntors în biserici – se sprijinea într-un toiag din lemn de-alun, și stătea ore încheiate de vorbă cu Dumnezeu. După ce zicea câteva rugăciuni, conținutul cărora nu le pătrundea totdeauna nici ea – „Tatăl nostru” rostit în slavonă: „Отче наш иже еси на небесах...”, în greacă „Pater imon...”, și în românește, la care mai adăuga și alte rugăciuni, deprinse în copilăria ei de la alți bunici – ea prindea să-i vorbească Celui de Sus, precum unui bun cunoscut, unei rude, unui prieten vechi

sau unui vecin, care stătea acolo în ungherul cu icoane, care o vedea, o auzea, o înțelegea, doar că era nevăzut – despre toate bucuriile, nădejtile și suferințele ei, punându-l la curent cu viața ei, zilnic.

Era mereu o altă rugăciune în fiecare seară, și ea o rostea precum unui apropiat, care o asculta și poate-i răspundea ceva ce auzea numai bunica noastră.

Îi povestea cum îi trecuse ziua, se sfătuia cu el, câteodată bocea, altădată-i povestea ultimele întâmplări din sat ca să-l mai veselească pe Dumnezeu.

– Doamne! zicea ea, care credea că rugăciunea către Cel de Sus trebuie spusă numaidecât în voce, chiar șoptită, pentru că – ne spunea – numai auzind ce zicem ne aude și El, în timp ce potrivea mukul candeliei, îndrepta cuta de la un țol sau aduna vreo scamă de jos. Mergeam azi pe drum și m-am întâlnit cu baba Măriuca, care știi că-i cam nătângă, și eu, să nu trec mai departe, îi zic...

După ce-i povestea întâmplarea cu baba Măriuca, îi depăna ce-a mai fost prin mahala, pe la fântână, prin sat...

Iar eu cu frate-meu, martori la discuțiile cu Cel de Sus, stăteam ghemuiți pe cuptor și ascultam, ca pe o altă poveste – iar ea era sac

de basme – rugăciunile ei. Știam că iarăși ne va pârî, vorbindu-i de năzdrăvăniile noastre, dar ea o făcea blând și cu rugămintele de iertare, rugându-l pe Dumnezeu să ne apere de câinii lui moș Andrei Strat (un vecin cu un prasad cu pere mălăiețe sub care acesta lega un câine rău), de ochiul rău al babei Sclita, să ne ia seama El când dânsa, luată cu lucrul, ne mai scapă pe la fântână, prin bostănării, pe la iazuri sau pe la cireșii cu cireșe amare din pădure...

„...că-s mici, Doamne, până-or mai prinde la minte”.

Parcă și vedeam cum Dumnezeu se întrista sau zâmbea din icoane, iar noi îl simțeam cu noi pe cuptor.

El nu se grăbea niciodată. O asculta răbdător pe bunica noastră, care vorbea câteodată ore întregi, noi mirându-ne că are atâta timp pentru ea.

După ce-și încheia rugăciunea bunica urca pe cuptor lângă noi, și atunci o rugam:

– Bunicuțo, spune-ne o poveste...

Iar ea se prefăcea mirată:

– Da' voi ce, nu dormiți?!

Că nu ni s-a întâmplat în copilărie nimic rău, deși eram copii ca toți copiii, puși și noi pe diferite năzdrăvănii, mă gândesc că acest lucru s-a datorat și cunoscutului bunicii

noastre, pe care ea îl ruga să ne apere atunci când scăpam de sub tutela ei și ne prelua El în vegherea Lui...

A postit toată viața. Și când era zi de post, și când nu era zi de post. În cea mai mare grădină din sat avea o livadă cu pomi diferiți, de la cireși care se coceau la mijloc de mai până la struguri pe care badea Petrea, fiul ei, îi lăsa neculeși până cădea zăpada. Când îi era foame, intra în livadă cu un călcâi de pâine și mânca de-a lung de an: pâine cu cireșe, pâine cu vișine, pâine cu prune, pâine cu mere, pâine cu pere, pâine cu gutui, pâine cu struguri... A trăit 86 de ani.

Știuse din timp ora când va muri. Mătușa mea, Agafia Dabija, povestește la tot satul despre ultimele ei clipe ca despre o minune. A plecat la cele veșnice în 1974, la Paștele Blajinilor. A rugat mai întâi să fie îmbrăcată în hainele pregătite pentru înmormântare, să fie dusă în casa mare, să fie așezată pe patul pe care ea îl alesese, să fie chemate toate rudele ca să-și ia rămas bun de la fiecare, tot întrebând cât e ora. Când i se spunea, ea adăuga: „Mai este un pic”, „Degrabă...”, „N-a mai rămas atâta...”. Tot atunci a spus: „Tecla (sora ei dusă în Siberia în 1940 care nu s-a mai întors, murind în GULAG, împreună cu soțul ei, primarul din Satu Nou – n.a.)

mi-a spus că nici acolo unde mă duc nu-i rău”. La ora douăsprezece fără cinci minute a rugat: „Iar acum aprindeți-mi lumânarea”. La ora douăsprezece a închis ochii, ridicând mâna, fluturând-o în semn de „adio” tuturor – fiilor, nepoților și rudelor ei – și și-a dat sufletul, împăcată cu sine și cu lumea.

I-a fost ușor să moară, avându-l, sunt sigur, în preajmă pe confidentul ei. Cel cu care a tot vorbit o viață, în care s-a încrezut și care o asculta zilnic ore, fără să o întrerupă, fără să se grăbească, răbdător și cu înțelegere.

Prin părinții, bunicii, străbunicii noștri facem legătură cu lumea de la începuturi, așa cum ne-a lăsat-o Dumnezeu, prietenul și confidentul bunicii mele Ana Dabija de la Codreni.

DUMNEZEU S-A NĂSCUT ÎN ROMÂNIA...*

Așa credea bunicul meu, care după 1944 tot croia fel de fel de planuri cum să treacă Prutul dincolo, meșterindu-și și o luntre, într-un sat fără de râu și iazuri, situat la aproape o sută de kilometri distanță de malul acestuia, luntre în care să poată încăpea el și toată familia sa și pe care ar fi dus-o în căruța, ce urma să fie abandonată într-o noapte cu tot cu cai pe malul devenit antihristic.

Umblase în tinerețile sale pe la mănăstirile și bisericile din România, ajunsese și la Maglavit, unde îl cunoscuse pe Petrache Lupu, care stătuse de vorbă cu Dumnezeu. Se reținuse mai multă vreme, de unul singur, pe dealurile unde ciobanul îl întâlnise rătăcind pe Cel de Sus, sperând să-l întâlnească și dânsul... Dar se vede că Moșul, cum îi zicea acel Petrache Lupu, își avea tocmai pe-atunci drumurile prin altă parte...

Într-o zi a venit supărat pe Cel de Sus.

Bunica l-a întrebat ce se întâmplase.

El se pornise să se închine la moaștele Sfintei Parascheva de la Iași, cum o făcea în fiecare toamnă. Și soldații l-au oprit la Prut cu: „Nelzea!”, întorcându-l înapoi. Iar dâ-

*Articolul a apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* din 22 martie 2008, ulterior a fost inclus și în volumul de eseuri „*Făclia credinței. Mesaje din Basarabia*” (Ploiești: Ploieștii, 2012, p. 53-55).

sul nu s-a supărat atât pe vorba lor străină, cât pe Atotputernicul, că nu i-a lovit cu trăsnete pe cei care – i-a văzut chiar dânsul – înșirau sârma ghimpată pe malul nostru, între el și Dumnezeu, ca să nu se mai poată duce să-l afle pe la Maglavit sau pe la Iași...

Îl căutase o vreme pe la mănăstirile și bisericile noastre, în care noii stăpâni ai Basarabiei credeau că se ascunsese „Moșul”, din care motiv și prinseră să le facă, după ce le răsturnau cupolele, una cu țărâna...

Umbla mereu mâhnit, din motiv că nu avea voie să se ducă să-l afle pe acolo pe unde știa el că se află... Pe urmă s-a închis în sine. Apoi a prins să se pregătească pentru, cum zicea, „cea mai importantă călătorie” a vieții sale: și-a cumpărat costum nou, încălțări noi, și-a umplut o traistă cu merinde și într-o zi i-a anunțat pe ai săi că „pleacă la o întâlnire cu Dumnezeu”. I-a dat Sfântul niște semne că de astă dată se vor întâlni.

O vreme n-a auzit nimeni de el. Apoi într-o zi rudele noastre au fost anunțate că trupul i-a fost pescuit de către grăniceri lângă malul celălalt al Prutului. Plecat la întâlnirea cu Preabunul, a fost găsit înecat în râul care credea el că îl desparte de Cel de Sus.

Oamenii bătrâni ai satului și-l mai amintesc pe năsălie, cum zâmbea prin somn. Ca

o sfidare. Sau ca un reproș parcă la adresa celor care nu crezuseră că-l va întâlni și va da și el mâna cu Tatăl, ca acel Petrache Lupu din satul Maglavit.

Chipul îi era luminat de o bucurie lăuntrică, povestea bunica.

Ea era convinsă că bunicul nostru și soțul ei a murit fericit.

PE URMELE LUI IISUS*

În 1990 am vizitat Israelul în componența unei prime delegații a Republicii Moldova (din care făceau parte deputații Ion Borșevici, Mihai Munteanu și subsemnatul, Orchestra Simfonică a republicii, plus câțiva ziariști).

Unchiul meu, Serafim Dabija, starețul mănăstirii Zloți, a visat toată viața să ajungă la Ierusalim, ca să se poată închina la Mormântul Mântuitorului. Își făcuse mulți prieteni, care plecau în Țara Sfântă și care i-au trimis zeci de invitații, nici una însă nu i-a fost aprobată.

La Ierusalim am avut straniul sentiment că – parcă – mă uitam la locuri, pietre, icoane, cer, măslini etc. și cu ochiul lui, al celu-

*Articolul „Pe urmele lui Iisus” a fost scris după o călătorie a scriitorului în 1990 prin locurile din Țara Sfântă legate de numele Mântuitorului.

Eseul a văzut lumina tiparului în săptămânalul *Literatura și Arta* din 18 aprilie 1996, fiind inserat ulterior în volumul *„Icoană spartă, Basarabia”* (Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 1998, p. 267-278).

ia plecat de aproape un deceniu sub țărâne, ai bunicilor mei care îmi povesteau colinde cu Ierusalimul Domnului, dar și cu ochiul tuturor generațiilor de moși și strămoși de dinainte de nașterea mea. Le împărtășeam și colegilor mei această impresie: Dumnezeu ajutase parcă mai multor generații să-și vadă visul împlinit, eu fiind acel norocos prin care se realiza acel vis.

Așteptam a doua zi, cu emoție, să văd Sfântul Mormânt, alte locuri legate de aflarea lui Iisus pe pământ: Palatul lui Pilat, unde a fost condamnat, Calea Plângerii, Muntele Golgotei etc. Cum Ierusalimul este împărțit în două, aceste monumente se aflau cu toate în partea arabă a acestuia.

A doua zi dimineața însă ghidul Moise Libman, Mișa – cum ne-a îndemnat el să-i spunem, care știa de nerăbdarea și doleanța mea, mi-a bătut la ușă și m-a anunțat că în ajun avusese loc un incident regretabil: niște adolescenți arabi au aruncat cu pietre peste Zidul Plângerii din partea lor de oraș peste cei care se rugau lângă Zidul Sfânt – evrei sosiți din diverse țări ale lumii la această sărbătoare – și atunci un grup de polițiști israelieni au tras în plin, pedepsindu-i pe „huliganii” arabi. „Televiziunea a transmis azi dimineață că s-au înregistrat 18 morți și

peste 150 de răniți. Așa că, îmi pare rău, dar Sfântul Mormânt îl vei vedea data viitoare...”

În ziua următoare – **miercuri, 10 octombrie** – ghidul Mișa îmi bate la ușă ca să-mi spună ceea ce-mi spusese o dată: că accesul către partea arabă a orașului, unde se află Golgota cu Mormântul Mântuitorului, e baricadat completamente, nimeni nu intră, nici iese din ea, sunt posibile mari incidente, arabii s-au declarat foarte agresivi, dornici să se răzbune; orice nearab care va pătrunde în partea lor de oraș poate fi asasinat, răpit etc., așa că «sunt sigur, vor mai fi alte ocazii», iar acum sunteți așteptați la Universitate și Knesseth, de unde vom trece pe la mormântul lui Șota Rustaveli de la Biserica Gruzină. Iar după aceea, în jurul orei 12.00, plecăm către Arad...

Asta înseamnă, îmi zic, că am trecut pe lângă Ierusalim. Fiindcă a veni la Ierusalim fără să te închini locurilor sfinte e ca și cum nici n-ai fost.

I-am declarat ghidului că eu personal calific drept lipsă de ospitalitate crasă faptul că evreii n-au putut opri măcar pentru 24 de ore, cât vedeam și noi ce aveam de văzut, conflictul lor multiseclar cu arabii. Mai adaug că nimic nu mă poate face să renunț la vizita mea în Ierusalimul Vechi. „Cum o

vei face?”. Nu știu, dar sunt dator să încerc cel puțin. Era o șansă pe care nu vroiam, dar nici nu aveam voie s-o ratez. Îl anunț că sunt decis să plec de unul singur. Oricum, ne revedem în jurul orei 12.00 la hotelul la care ne oprisem: „Ierusalim Tower Hotel” («Turnul Ierusalimului»). Nu, mi se spune, fiindcă luăm valizele cu noi și nu ne mai întoarcem la hotel: de la Biserica Gruzină pornim către Arad. Îi arăt ghidului nostru o hartă a Ierusalimului, dându-i întâlnire la un hotel la marginea urbei, unde voi fi la ora 12.00. Geamantanul, ca să nu se creadă că vreau să cer azil politic, mi-l urc în autobuz.

Ceilalți încearcă să mă convingă că e o nebunie, arabii m-ar putea asasina sau răpi, ca să ceară de la statul nostru despăgubiri de milioane de dolari etc. Când aflu ce preț mi se poate pune, devin și mai decis.

Îi mai conving pe doi colegi – ziaristul Valeriu Șeican, directorul Filarmonicii Naționale de azi, și Gheorghe Ichim, din Orchestra Simfonică a republicii, care, oricum, nu erau așteptați la Knesseth, să mă însoțească.

Era ora 7.00 dimineața când ne despărțim de restul grupului. Ne zicem că dacă nu putem pătrunde în vechiul oraș, cel puțin ne plimbăm pe străzi și mai vedem câte ceva. Porțile Iaffa, prin care se trece către Golgo-

ta, sunt baricadate de un grup de vreo 20 de militari, care nici nu vor să stea de vorbă cu noi. Aproape resemnați, dăm să ne întoarcem înapoi, când mai mult mi s-a năzărit la vreo câteva sute de metri de poarta Iaffa o ușă în zid prin care mi s-a părut că s-a strecurat cineva. Pornim într-acolo. Cu adevărat, era o ușiță tăiată în zid. O împingem și ea se deschide. Intrăm și ajungem arabul din urmă.

– Cette porte est Iaffa? îl întrebăm într-o limbă italiano-franceză-română pe arab.

– Óe est Via Dolorosa? Arabul ne arată la vale.

Pășim pe niște străzi înguste, unele cu acoperiș boltit, pe care doi oameni abia pot trece unul pe lângă altul. Orașul e mort. Toate prăvăliile sunt închise, geamurile — oblonite. În oraș — nici țipenie. Doar la fiecare intrare câte un drapel palestinian în bernă. Populația arabă a Ierusalimului declarase doliu național și grevă timp de 3 zile.

Ajungem la o catedrală a cărei intrare era blocată de o altă unitate de militari izraelieni.

– Ici est le Tombeau de Crist? îl întrebăm pe un militar.

Acesta îl cheamă pe superiorul său, se vede — un poliglot, căruia îi repetăm întrebarea.

Ofițerul ne arată către etajul de sus al

încăperii, lanțul de militari se desface, noi trecem printre ei, urcând pe niște trepte către catul de sus.

Înăuntru nu e nimeni. Pâlpâie mai multe candelă, care luminează un perete de icoane, având înscrisuri grecești și niște pietre albe îmbrăcate în sticlă.

Îngenunchem și ne spunem în gând fiecare rugăciunea, mai stăm așa vreo 15-20 de minute, apoi ne pregătim să plecăm. În timpul acesta intră în incintă o femeie – de vreo 40 de ani, zveltă, având o statură mijlocie, și trăsături perfecte de chip, ca pogorâtă din una dintre icoanele încăperii – care îmi zice ceva. Eu fiind în încăperea de mai mult timp, bănuind că mă întreabă dacă aici se află Sfântul Mormânt, dau din cap afirmativ.

Dânsa se apropie cu pași ușori de locul sfânt, își însemnează o cruce mare, care mă face cel puțin pe mine să cred că este o moldoveancă, îngenunchează și prinde să-și spună rugăciunea șoptit, care, și din cauza liniștii desăvârșite, umple pe dată încăperea.

„Doamne Iisuse Hristoase! Ajută-mă, Doamne, căci Tu ești nădejdea mea. Și mântuiește, Doamne, și poporul meu năpăstuit. Nu-l lepăda, Doamne, de la Fața Ta. Scapă-l de rele. Și-l ajută să găsească drumul cel drept ...”

Părul mi s-a ridicat măciucă. Era, de fapt, rugăciunea noastră, pe care ne-am rostit-o fiecare în gând, dar pe care trebuia s-o zicem cu voce. Apoi femeia s-a ridicat, și, după ce a sărutat câteva icoane, a ieșit.

Noi am rămas înlemniți. „Se vede că e româncă”, mi-a zis Valeriu Șeican. „Cum o fi pătruns?” s-a întrebat și Gheorghe Ichim.

Impresionați de această întâmplare, dar mai ales de mesajul rugăciunii, ne revenim abia peste vreo 10-15 minute. Coborâm și noi și... o întâlnim pe concetățeană noastră, care ieșea.

– Bună ziua! Îmi iau eu inima în dinți. Sunteți din România?!

– Sunt din Moldova. Ei, ia uitați-vă, frați de-ai mei. De unde sunteți? – Din Basarabia. Am venit să ne închinăm la Sfântul Mormânt... – E, d-apoi că nu acolo-i Sfântul Mormânt. Acolo e Golgota, locul unde a fost răstignit Mântuitorul. Veniți să vă arăt eu unde-i Mormântul Sfânt... Și ne-a întors înapoi.

Dacă nu era doamna Maria Maxim din Suceava, cum ni s-a prezentat, ne-am fi închinat unor pietre și rămășițe de cruce, cu sentimentul că am îngenuncheat în fața criptei la mormântul lui Hristos. Doamna Maria Maxim venise de la Suceava în acest oraș de mai bine de jumătate de an, cu un

autocar de turiști. A coborât din autobuz și nu s-a mai întors. Avea mari probleme în țară (am înțeles că cele mai multe – legate de familie). După ce s-a rugat la Mormântul Mântuitorului și problemele ei au început să se rezolve în țară, a decis să-și dedice viața Sfântului Mormânt. Se angajase la o fabrică, i se promisese și viză de reședință. Venea la Sfântul Mormânt în fiecare sâmbătă și duminică. Dar azi? Zi de miercuri...

– Azi parcă ceva m-a scos din casă...

– Dar cum ați trecut cordonul de soldați de la intrarea în Orașul Sfânt?

– Am lunecat printre ei ca o umbră, am avut impresia că nici nu m-au văzut...

Ne-am gândit poate că însuși Cel de Sus o adusese pentru noi, în acea zi, pe sora Maria, cum ne-a permis să-i spunem, la Catedrala Sfântului Mormânt. Or, dacă nu ne-ar fi fost dumneaei ghid în acea zi, n-am fi văzut aproape nimic. Am îngenuncheat împreună la Sfântul Mormânt, acolo ea a găsit un călugăr bătrân, grec, care ne-a dat câte o sticluță de ulei sfânt de la Mormântul Mântuitorului, de la candela ce arde nestinsă de aproape două mii de ani, tot dânsa ne-a dus la Sfântul Altar din aceeași incintă, unde trupul Mântuitorului a stat 3 zile după ce a fost scos de pe cruce, și unde în Noaptea În-

vierii lumânările pe care le țin credincioșii în mână se aprind de la sine, la un cerc negru numit Buricul Pământului, pe care dacă lipești urechea se aude iadul cu scrâșnetele, vaierele lui, la Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, din care se mai păstrează doar jumătate, am urcat încă o dată cu ea către Vârful Golgotei, din Sala Golgotei. Am coborât apoi pe Calea Durerii (Via Dolorosa), ultimul drum al Mântuitorului către Slava Cerească.

Ghidul nostru a bătut la o ușă de lemn masiv, care s-a deschis scârțâind din încheieturi, parcă ar fi plâns. O femeie în negru, o călugăriță probabil, ne-a deschis. Sora Maria i-a spus pe românește, unica limbă pe care o știa:

– Sunt niște frați de-ai noștri veniți de departe, tocmai din Basarabia, și vă rog să ne lăsați să intrăm...

Blândețea din vocea ei nu avea nevoie să fie tălmăcită: călugărița ne-a deschis pe dată, lăsându-ne să intrăm într-o sală scundă, boltită, locul unde a fost judecat Mântuitorul.

Ne-am atins apoi de apa izvorului din pragul Casei unde a fost judecat Iisus, cel care cu câteva zile mai devreme cu apa acestui izvor îl tratase pe Slăbănog, la o distanță de câțiva metri fiind situate Mila Divină și

răsplata diavolească. Am intrat și într-o bisericuță zidită pe locul unde a locuit Maria, Maica Domnului, vreme de 12 ani...

Am ieșit apoi pe Poarta Nouă către Grădina Ghetsimani, unde mai poate fi văzut Smochinul uscat, blestemat de Iisus că nu rodea decât frunze, pe când misiunea lui era alta; în Valea Judecății, intram în Biserica Maicii Domnului, situată într-o grotă de sub pământ, unde trupul Ei a fost așezat când „a adormit”; la mănăstirea rusească „Maria Magdalena” (situată pe locul unde se zice că Iisus a scos din Maria Magdalena 7 demoni), vedem piatra din Grădina Ghetsimani, lângă care Iisus s-a rugat înainte de a fi răstignit, vedem măslinii bătrâni sub care a fost sărutat de Iuda... ș.a.m.d.

Locuri și imagini pe care le mai port și astăzi pe retină.

Peste tot sora Maria, din puținul ei, ne-a cumpărat cruciulițe, mici suvenire, iconițe etc.

Cum se apropia ora 12.00, când urma să ne întâlnim cu restul delegației, ne-a condus pe jos aproape de hotelul pe care-l fixasem ca punct de reper, situat la ieșirea din oraș.

Înainte de a ne despărți – cum i-am spus că trec adeseori pe la Suceava – i-am sugerat că aș putea să-i telefonez fiului ei ca să-i spun că am văzut-o la Ierusalim, că ea

e bine etc. Mi-a scris pe o foiță un număr de telefon, i-am sărutat dreapta și am pornit grăbiți – cum ne aflam deja în criză de timp către hotelul care se vedea înaintea noastră.

Imediat după despărțire însă, cum mai eram cu toți impresionați de această prezență binefăcătoare, colegul nostru Gheorghe Ichim, la un moment dat, a zis, la replica mea că seamănă cu o sfântă coborâtă din icoanele noastre:

– Da' oare n-a fost o sfântă?!

Imediat, ca la un semn, am întors cu toții privirile în urmă, dar n-am mai văzut-o: dispăruse.

Ni s-a părut că dispăruse prea repede, și am făcut chiar câțiva pași înapoi. Dar ea nu se vedea nicăieri.

Am introdus mecanic mâna în buzunar după scrisoarea pe care notasem o adresă și un număr de telefon, dar n-am mai găsit-o nici pe ea. Aveam mai multe hârtiuțe cu diverse însemnări în buzunar, le-am revăzut, recitit atent pe fiecare, însă nici până azi n-am mai dat de cea căutată...

Să o fi pierdut mai înainte de a o pune în buzunar?!

Dar dacă scrisoarea nici n-a existat?

Sunt întrebări pe care mi le pun de mai mulți ani.

Cu atât mai mult cu cât atunci, în acea zi de 10 octombrie 1990, afară de norocul nostru de a fi pătruns în Catedrala Domnului – din cele câteva miliarde de oameni de pe glob care se închină lui Iisus Hristos – anume o româncă a fost să ajungă o dată cu noi la aceeași oră, ca să îngenuncheze în locul unde a suferit Mântuitorul.

De atunci, Orașul Păcii (Ierșalom, cum îi zic evreii) cu imaginile locurilor legate de Fiul lui Dumnezeu, mă obsedează.

Și odată cu acestea – și amintirea celei care a venit să ne găsească și să ne însoțească prin Orașul Sfânt – femeia care a zis că se numește Maria Maxim de la Suceava, care atunci când pășea se părea că nici nu atingea pământul, întâmplare ce dacă nu ar fi avut și niște martori n-aș fi crezut-o până la urmă nici eu, zicând că nu s-a întâmplat decât în imaginația mea.

Îi sunt recunoscător Mântuitorului pentru norocul pe care mi l-a dăruit în această viață: acela de a fi putut pași pe pământul sfințit de pașii Lui.

Acolo am avut strania impresie că Dumnezeu e printre noi, lângă noi, cu noi. Adică – aproape de tot. Acolo am descoperit că Dumnezeu ne este contemporan. Și că Dumnezeu e Om. Iar oamenii nu trebuie să

depună eforturi prea mari pentru a se apropia de El – e suficient doar, fiecare în parte și toți dimpreună, să fie, să devină Oameni. Cum a fost Iisus Hristos, Omul-Dumnezeu. Cel care prin jertfa Sa l-a apropiat pe om de Condiția Divină. Și care, înviind „a treia zi după Scripturi”, ne-a dat de înțeles că Învierea este adevărul fundamental al vieții, însăși rațiunea ei de a fi.

Căci fără Înviere zadarnic ar fi totul!

N. Dabija la apa Iordanului, 1990

MARI IERARHI ÎN VIAȚA SCRIITORULUI

Nicolae Dabija mărturisește că datorează devenirea sa arhimandritului Serafim Dabija, care l-a îndrumat, în a cărui casă de pe actuala str. Boboteaza, nr. 1 din Chișinău a locuit o vreme și scriitorul, chiar pe locul unde să înalță azi biserica Chipul Mântuitorului Nefăcut de Mână. Aici a cunoscut slujitori de seamă ca Iosif Gargalâc, Gheorghe Armașu, Vasile Petrache, Grigore Căpățână, Ion Bodrug ș.a. A crescut spiritual la enorma bibliotecă a unchiului său, cu volume vechi, unele din secolele XVII-XVIII, pe care i-a lăsat-o ca moștenire.

În verile pe când era student a fost de mai multe ori găzduit la Tighina de un alt unchi de-al său, preotul Nicodim Onu, mare cunoscător al cărților de istorie universală și de istorie bisericească.

PĂRINTELE SERAFIM*

Cu cizma pe icoane

La mănăstirea Zloți într-o zi de duminică din primăvara anului 1947, când slujba era în toi, în sfântul lăcaș au dat buzna un pâlț de soldați în frunte cu un comisar.

Au pășit ferm peste călugării îngenu-ncheați, peste capetele credincioșilor sosiți la slujbă din satele din jur și au intrat cu automatele în altar, strigându-i preotului care tocmai citea din Sfânta Scriptură: „Ruki vverh!” („Mâinile în sus!”), de parcă acesta ținea în mână o armă, și nu o carte bisericească.

L-au scos pe stareț din mănăstire, lăsând în urma lor cărți sfinte călcate în picioare, icoane sparte, potire împrăștiate pe jos și rugăciunea spusă doar până la jumătate.

Cel arestat era unchiul meu și fratele mamei, arhimandritul Serafim Dabija, ctitorul și starețul mănăstirii Zloți.

Mirenii prezenți au rămas îngroziți de cele văzute. Când s-au dezmeticit, preotul era aburcat cu mâinile legate într-un camion, care aștepta în ograda mănăstirii ca

*E un fragment dintr-un articol mai mare, care vizează viața preotului Serafim Dabija, cu trimiteri la dosarul acestui slujitor, apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* din 17 februarie 2000 și în volumul „*Râul în căutarea mării*” (Craiova: Scrisul Românesc, 2003, p. 53-89). Articolul se referă pe larg și la istoricul mănăstirii Zloți, unul dintre ctitorii căreia este și scriitorul N. Dabija.

să-l ducă într-o direcție necunoscută.

Între mulții credincioși prezenți la sfânta slujbă se aflau bunica și mama mea (avea pe atunci 18 ani), care mușiseră și ele de frică. Abia mai apoi, ajunse în pădure, în drum către casă, mi-a povestit mama, au început dintr-o dată să bocească, de se auziră bocețele lor până hăt în satele dimprejur.

De multe ori mă întrebam: de ce comisarul n-a lăsat ca preotul să-și termine slujba și apoi să-l aresteze?! De ce l-au legat ca pe un criminal, de față cu credincioșii? Și am găsit răspunsul. Acesta dorise nu să-l umilească atât pe stareț, cât pe Dumnezeu din fiecare dintre cei prezenți: „Uitați-vă! – parcă spunea privirea trufașă și fapta acestuia – Dumnezeu nu-l poate apăra; el nu e, iar noi suntem, deci noi suntem mai tari”.

Fiind drumurile înfundate de ploi, la întoarcere camionul s-a împotmolit undeva pe aproape de gara Zloți și când soldații au coborât ca să-l urnească din glod, unchiul meu a pândit un moment când cei care îl păzeau împingeau cu mai mult zel, a sărit din coșul camionului cu mâinile legate, s-a rostogolit într-o râpă cu tufari, și dus a fost. Zadarnic au tras soldații mai multe focuri de arma după el, verdele des și ocrotitor al pădurii parcă îl înghițise pentru totdeauna.

Două zile a umblat cu mâinile legate prin pădure până a dat de niște oameni cu vacile, care l-au dezlegat.

Ce face un stareț de mănăstire, fugit de sub strajă și cu miliția pusă pe urmele lui?! Ca un veritabil fiu de țăran, ziua umblă fugar, prin pădurile și satele din jur, iar noaptea revine la mănăstire: află mai întâi dacă nu sunt oameni străini, apoi se roagă împreună cu călugării, cinează cu ei, le dă indicații pentru a doua zi: care să se ducă la câmp, care să îngrijească de vite, de prisacă, cine să împărtășească, să boteze, să officieze serviciul divin etc.

Chiar dacă unul dintre călugării săi era pe post de Iuda.

„Procesul preoților”

După 1945, când trupele sovietice au reocupat Basarabia, unul dintre scopurile noilor autorități a fost să facă dintr-o țară românească –una rusească sau sovietică.

Motive pentru a aresta preoții nerefugiați (unii au avut „obrăznicia” să rămână cu „turma”, ca să-i împărtășească destinul) nu prea erau, acestea trebuiau inventate.

În laboratoarele securității a fost pus la cale un plan de lichidare a preoțimii „naționaliste”. Așa a luat naștere „procesul

preoților” antisovietici în frunte cu starețul mănăstirii Zloți Serafim Dabija, de la începutul anului 1948.

Prin intermediul acestuia urma să se dovedească „evidența” că toată preoțimea e „trădătoare”, „naționalistă”, antisovietică, proromânească.

Mănăstirea Zloți a fost calificată imediat „centru de agitație antisovietică”, iar fiindcă era situată în pădure a fost numită „adăpost (пристанище) al criminalilor care se ascund de represiunile puterii sovietice”.

În același timp, cunoscând primejdia ce plana asupra unuia dintre puținii stareți de mănăstire nerefugiați, Patriarhia Rusă, repusă în fruntea Bisericii basarabene de către armatele sovietice, încearcă prin împuterniciții săi să-l protejeze într-un fel: ca reprezentant distins al preoțimii autohtone, părintele Serafim Dabija e invitat la oficierea serviciului divin din ziua Nașterii Domnului la 7 ianuarie 1946 din Catedrala chișinăuiană, care mai funcționa încă la acea oră, din inima orașului, starețul mănăstirii Zloți ieromonahul Serafim Dabija – ca unul din preoții cei mai de seamă ai Basarabiei, fiind decorat la 9 februarie cu „nabedernița” («Набедренником») de către episcopul Chișinăului și al Moldovei Ieronim.

La 27 aprilie 1947 un alt episcop al Chișinăului și Moldovei, Benedict, îl invită pe preotul fugar pentru a oficia împreună slujba de Înviere a Domnului, decorându-l cu crucea pectorală aurită («наперстным крестом»).

Toate aceste decorații vor fi anexate la dosar. Dar ele nu vor putea în niciun fel împrăștia norii care se îngrămădiseră deasupra acestuia.

Al doilea arest

E arestat a doua oară, în Chișinău, unde credea că nu-l cunoaște nimeni, la 29 octombrie 1947, de către căpitanul de securitate Derjavin și locotenentul de securitate Larionov. După ce l-au urmărit mai multe zile, aceștia îl opresc pe strada Gorki (azi – Maria Cebotari) din Chișinău, la 100 metri de strada Lenin (actuala Ștefan cel Mare), ordonându-i să-i urmeze.

În dosarul nr. 4966, aflat în arhiva Ministerului Securității Naționale, e prezentă darea de seamă a căpitanului Derjavin, unde acesta menționează (aproape toate filele dosarului sunt scrise în rusește) împrejurările în care a avut loc arestul:

„După ce ne-a însoțit vreo 20 de metri, a aruncat geanta din mână și a prins să alerge

din toate puterile în josul străzii Gorki”. L-au reținut, se laudau, „copoii”, abia „după ce i-am pus revolverul în frunte” amenințându-l că-l împușcă pe loc. După asta a fost adus la închisoarea securității R.S.S. Moldovenești, unde a fost închis.

În primele interogatorii e îndemnat să-și povestească biografia: s-a născut în 1915, din 1934 e călugăr la mănăstirea Suruceni, după 28 iunie 1940 se află la mănăstirea Stânișoara, județul Argeș, iar din martie 1941 – trece la mănăstirea Turnu, județul Argeș, unde e diacon. În august 1941 revine la mănăstirea Suruceni, unde e diacon până în aprilie 1943. Între timp sosește la Zloți, unde ridică mănăstirea, care va fi sfințită în noiembrie 1943.

„De ce n-ați plecat când v-am eliberat!”

Anchetatorul secției de anchetă a Ministerului Securității de Stat, locotenentul Savcenko, îl întreabă:

Anchetatorul Savcenko: – *De ce după eliberarea Moldovei n-ați plecat în România?*

Dabija: – *Auzisem de la unele persoane că în Uniunea Sovietică credința în Dumnezeu nu e interzisă și bisericile funcționează.*

Anchetatorul Savcenko: – *Argumentele Dv. nu sunt convingătoare. Mărturișiți sin-*

cer: cu ce scop și la indicația cui ați rămas după eliberare în RSSM?

Dabija: – Nu mi-a dat nimeni nici o însărcinare să rămân în Basarabia... Mănăstirea Zloți a fost făcută cu eforturile mele și țineam prea mult la tot ce înseamnă pentru mine ca să mă despart de ea...

Întâlnire cu Iuda

La 12 decembrie 1947 în închisoarea securității chișinăuene, între orele 22.45 și 01.40 din noaptea către 13 decembrie 1947 are loc confruntarea dintre starețul mănăstirii Zloți, părintele Serafim Dabija, și subalternul său, călugărul Vasile Cristov, cel căruia i-a aparținut pâra ce a stat la baza arestului.

Cristov: – În toamna anului 1946... am pus portretul unuia dintre conducătorii PKR(b) (așa i se spunea, eufemistic tui I.V. Stalin –n.n.), în chilia mea. Dabija i-a zis diaconului Iosif Gargalâc... că dacă portretul e în chilie, înseamnă că Cristov e de partea lor. După două zile portretul unuia dintre conducătorii partidului și Guvernului a dispărut din chilia mea. Vreau să subliniez că afară de stareț (conform legilor mănăstirești –n.n.) nimeni nu are dreptul să intre în chilia unui călugăr...

Dabija: - Recunosc că am lichidat portretul

unuia dintre conducătorii P. K. R (b.), care se afla în chilia lui Cristov.

Rechizitoriul pe marginea dosarului nr. 4966 va concluziona:

„Dabija, sosind pe teritoriul Moldovei în anul 1941 din România (în țara „lor” dintr-o țară străină – n.n.) împreună cu armatele de ocupație, motivul convingerilor sale antisovietice, împreună cu Onu și cu susținerea chiaburimii din partea locului, a construit în scopuri antisovietice mănăstirea Zloți în cinstea izgonirii bolșevicilor din Basarabia, transformând-o în unul dintre centrele de propagandă antisovietică din Moldova”.

Părintelui Nicodim Onu, un alt unchi de-al meu, în cadrul aceluiași proces i se va imputa că a întâmpinat în iulie 1941 cu pâine și sare trupele românești care au intrat în Satu Nou.

Sentița

Sentița „în numele R.S.S.M.” e pronunțată de judecătorul Viconski, în prezența procurorului Manjosov, la 5 februarie 1948. Traducerea ei anexată spune:

„În baza art. 54-10, p. 11 și potrivit sancțiunii art. 54-2 al CC al R.S.S. Ucrainene pe Dabija Serafim Ivanovici din anul 1915 și Onu Nicodim Stepanovici din anul 1911 de

pedepsit cu închiderea în lagărele de muncă de îndreptare pe timp de zăce (10) ani pe fiecare, cu confiscarea întregii averi de la fiecare și cu pierderea drepturilor de alegere pe timp de (5) cinci ani pe fiecare cu socotirea pedepsei lui Dabija S. de la 29 octombrie 1947, iar lui Onu N. de la 18 decembrie 1947.

Măsura de prevenție împotriva condamnaților Zavițchi, Gondiu, Dabija și Onu de lăsat întreținerea lor sub strajă.

Sentința este definitivă și darea jalobei de casare împotriva ei de lege este oprită.

Președinte (semnătura).

Asesor norodnic (semnătura).”

Mănăstirea rămasă fără stăpân

Înainte de a fi arestat a doua oară, părintele Serafim a reușit să salveze o parte din biblioteca mănăstirii pe care a mutat-o la bunicii mei, bibliotecă la care am crescut într-un fel, icoanele cele mai de preț badea Petrea Dabija, alt frate de-al mamei, ducându-le la mănăstirea Suruceni, ca să le ascundă la călugării de acolo.

Bunica

Când eram mic, bunica mă ducea de mână până „la mănăstire”. Se așeza pe un deal din preajma mănăstirii, se uita în vale

spre mănăstirea odinioară cu călugări, acum cu curtea ei plină cu vite și văcari de-ai „colhozului”, care-și mutase ferma aici, și-și strângea câteva ore lacrimile într-o batistă. Eu, copil naiv și fără griji, mă jucam în jurul ei cu fluturii și găzele din iarbă, până mă plectiseam și-i ziceam într-un târziu: „Hai acasă, bunicuțo. Că mi-i foame!”

Ea se ridica anevoie, își făcea o cruce mare cu fața spre sfânta mănăstire și, ținându-mă de mână și mai strâns la întoarcere, mergea tăcută, și mai gârbovită, cu o mână sprijinindu-se într-un toiag, iar cu alta culegându-și tot drumul lacrimile care i se cotileau în continuare în iarba care prinsese de mult să acopere cărările din pădure ce duceau spre mănăstire.

Apoi nopțile așternea scrisori, buchisindu-le cu voce tare în timp ce le scria, în care îi vorbea feciorului ei închis undeva pe la marginea lumii ce-i cu mănăstirea din deal, cine mai e azi stăpân în ea, cât și despre lumea cea care a venit în sat pe la cârmuire, pe la gară, pe la mănăstire, fără nici o frică de Dumnezeu...

Muta

Când eram copil, mă duceam deseori cu alți copii din sat „La Mănăstire”.

La biserica ei fusesem botezat și eu, de părintele Iosif Gargalâc, după ce unchiul meu luase drumul Siberiei.

Apoi după ce călugării au plecat, ograda mănăstirii se umpluse cu porci, apoi – cu vaci, aduse de oamenii de la cârmuirea colhoznică din Satu Nou. Prima s-a părăginit livada: pomii au refuzat să mai rodească. Apoi iazul s-a mîlit și el. Peștii s-au sinucis într-o vară, îngropându-se în mîlul uscat, de pe care fugise apa. Cele câteva cruci din cimitirul mănăstirii s-au lăsat măcinate de ploi și de vânturi. Apoi și pietrele s-au lăsat învinse. Și memoria oamenilor. Odată un bătrîn ne-a arătat pe acele locuri o piatră, zicându-ne: „Această piatră a fost cândva biserică”.

Dar nu voi uita vreodată pe o călugăriță surdomută, cum o credeam noi fiindcă n-a vorbit niciodată cu nimeni, care venea din când în când pe locul unde fusese mănăstirea – în anumite zile, pe care copiii care pășteau vacile în pădure le cunoșteau – la Sfântul Gheorghe, la Sfânta Măria Mare, de Moși, scotea dintr-o coșniță de papură colaci împlețiți de ea, aprindea câte o lumânare la fiecare colac, așezându-i în cerc de jur-împrejurul ei. Noi o urmăream de departe, ea însă nu ne invita mai aproape,

parcă nu ne vedea. Dar noi știam că după ce lumânările vor arde de tot, ea se va ridica și va pleca, și noi ne vom putea apropia ca să luăm colacii picurați cu ceară... Câteodată strigam din urma ei: „Bogdaproste!”, dar ea nu ne auzea. Pleca spre gara Ciuflești, ca să aștepte trenul care o ducea cine știe unde. Câteodată copiii găseau doar fărâmiturile de la colacii ei, după ce ospătaseră păsările cerului, dânsa sosind cu o zi sau două sau zece mai înainte și lăsând colacii să aștepte ei copiii... Nu știa nimeni cine e, de unde vine, de ce vine, unde se duce?! N-a vorbit niciodată cu nimeni, de aceea copiii îi ziceau „Muta”. Nu s-a uitat niciodată spre noi, deși ea știa că suntem numaidecât pe undeva prin preajmă. Pe urmă n-a mai venit. Să se fi îmbolnăvit? Să fi murit? Dar copiii de atunci ai satului nostru o așteptară încă mult timp, și-o mai așteaptă, bănuiesc, și azi, deși au îmbătrânit demult.

Revenit din Siberii

Și totuși a supraviețuit.

Și el, și părintele Nicodim.

Când, cu dezghețul hrușciovist, au ieșit de sub pământ, episcopul rus al Chișinăului și al Moldovei – Benedict – în amintirea slujbei de Paști din 1947, pe care o oficiaseră

împreună la Catedrala din Chișinău, îi oferă egumenului Serafim Dabija parohia satului Piatra, raionul Orhei. (Părintelui Nicodim Onu i se dă parohia satului Gâsca de lângă orașul Tighina.) În același timp părintele Serafim mai e numit și duhovnic al mănăstirii de maici Hirova. În anul 1959, când venise de sus indicația ca și această mănăstire să fie închisă, maicile s-au baricadat în biserică, unde câteva săptămâni s-au aflat în rugăciune și post, cu zăvoarele bisericii trase pe dinăuntru. În tot acest răstimp biserica a fost înconjurată de trupe de milițieni înarmați. După câteva săptămâni de sfidare a „organelor de drept”, călugărițele au fost atacate de milițienii, conduși în acest asalt de către secretarul de partid din localitate unul Roșca, poreclit Vanea Cazacu. Câteva maici au fost împușcate în altar. Mai multe au fost rănite. Altele – arestate. Mănăstirea a fost ocupată de „antihriști”, iar icoanele – scoase și arse în afara satului ca niște lemne netrebuincioase. Stareța de azi a mănăstirii maica Iraida Bârcă îți arată urmele de sânge care parcă se mai cunosc pe pereți...

Preotul duhovnic Serafim Dabija a fost calificat drept instigator al călugărițelor rebele. Nu putea fi judecat încă o dată, deoarece abia se întorsese din închisoare. A fost chemat la

mitropolie și i s-a spus că Patriarhul îi mai acordă o șansă, permițându-i să fie preot în continuare oriunde, numai nu pe teritoriul R.S.S.M., al Basarabiei de Sud, al Basarabiei de Nord, al Bucovinei și Transnistriei. Adică – tot în Siberia. Și – atunci unchiul și-a amintit că undeva deasupra Maramureșului românesc, există mai multe sate românești (acolo sunt peste 40000 de români), care fac parte din Transcarpatia Ucrainei de azi. Și s-a cerut acolo. Moscova a acceptat. A fost preot mai întâi la Apșa de Mijloc, apoi a fost solicitat să fie preot la Slatina. Acum câțiva ani la Apșa de Mijloc a fost ridicată de către meșterul Alexandru Perța o troiță-răstignire „În amintirea preotului Serafim Dabija”, în semn de recunoștință și dragoste pentru ilustrul preot basarabean.

Mai aproape de bătrânețe, părintele Serafim Dabija s-a transferat la Cernăuți, de unde-mi trimitea saci cu cărți românești din librăria de acolo. A fost o vreme preot la Catedrala cernăuțeană, apoi – fiindcă își ținea liturghiile mai mult în limba română decât în cea a ucrainenilor, a fost mutat la biserica Roșă din mahalaua Clocucica a Cernăuților, unde oficia doar românește, deși biserica era frecventată și de o mulțime de ucraineni, dar ei îl iubeau pentru că îi trata și de

diverse boli, citindu-le rugăciuni din cărțile sale românești.

Înainte de a muri a venit la Chișinău, unde – zăcând grav bolnav în pat – el care a făcut zeci de fântâni și izvoare, a mai citorit un izvor la Muncești, la stația „Combinatul de Carne”. Dar au venit niște tipi de la comitetul raional de partid și i-au spart placa de marmură pe care scrisese „Bucurați-vă. Serafim”, au încercat să astupe izvorul, să-i rupă cănilile: într-o singură lună au rupt de la lanț și confiscat 30 de câni, în flecare zi câte una. Când l-am întrebat pe un instructoraș de ce o face, mi-a zis: „Pentru că acolo fusese scris: „Izvorul Sfântului Serafim”. Ceea ce nu era adevărat. Azi am aflat că bea și fostul instructor apă din acel izvor și o laudă că-i bună.

Părintele Serafim a plecat către cele veșnice în 1985 și a rugat să fie înmormântat în Bișcotari (Codreni), satul moșilor și strămoșilor săi, avându-și somnul de veci între mormintele părinților săi: Ioan Dabija și Ana Dabija, născută Caragea.

Serafim Dabija și poezia...

Când mi-a apărut prima carte, i-am dăruit-o unchiului meu. El s-a uitat atent la titlu și m-a întrebat ce-ar însemna „*Ochiul al treilea*”?! I-am explicat că ochiul al treilea

e cel cu care vedem ceea ce nu putem vedea cu aceștilalți doi din frunte, cu ajutorul lui vedem ce e dincolo de orizont, că ochiul al treilea e ceea ce numesc unii intuiție ș.a.m.d. El se prefăcea că nu înțelege. Apoi s-a dus într-o altă cameră și a adus de acolo o fotografie făcută la Polul Nord, pe versoul căreia scria: „*Doamne, nu știam că exista un al treilea ochi. Cu el Te-am văzut. 1954, Inta*”. Era o poezie pe care am scris-o în locul lui sau al altor strămoși de-ai mei, mă gândeam mai apoi.

Minuni la mănăstirea Zloți

Oamenii din satele din jur povestesc că pe locul unde e azi situată mănăstirea Zloți s-a arătat Maica Domnului, mai întâi unei femei ce secera în acel loc cu copilul ei mut, care și-a recăpătat pe dată graiul. Apoi Născătoarea de Dumnezeu s-a mai arătat și unui cioban, căruia îi porunci să se ducă în sat și să spună creștinilor să înalțe un locaș pe acel loc sfânt. Cu mult mai înainte de a fi ridicate zidurile mănăstirești, acel loc de la marginea pădurii, deși era pustiu, devenise în curând loc de pelerinaj, lume de pe lume venind aici ca să se roage Maicii Domnului să o izbăvească de diverse boli sau necazuri.

Azi mulți credincioși vin ca să se atingă de Răstignirea Mântuitorului din curtea mănăstirii. Iată povestea ei.

În una din zilele lui 1946 starețul Serafim Dabija a scos călugării din biserică să înfigă pe un deal o răstignire din lemn masiv, pe care o cioplise împreună cu călugării mai multe săptămâni.

Au săpat o groapă adâncă, au așezat în ea crucea înaltă de vreo 4 metri, au pus de jur-împrejurul ei mai multe pietre cu mortar ca să n-o clintească vântoasele și.., despre acest lucru mi-a povestit unul dintre vechii călugări de la mănăstire, prea bunul părinte Dumitru Hristov, azi paroh al bisericii din Cimișlia, atunci de față – ... la un moment dat părintele Serafim a avut o viziune, a început să plângă și să le spună:

– Mi s-a arătat acum că totul va dispărea din această văioagă: și mănăstirea, și clădirile, și livada, și iazul... Doar această cruce va rămâne, nevăzută de păgâni; ca să povestească oamenilor că aici a fost cândva un cuib de călugări...

Și cu adevărat, îmi povestea părintele Dumitru, peste ani totul s-a făcut una cu pământul: pe dealul unde se afla mănăstirea era loc arat, livada a fost tăiată, iazul – mîlit. Și doar răstignirea, care se vedea

din trenurile ce treceau pe nu prea departe de mănăstire, amintea lumii că aici a fost odinioară o mănăstire de călugări...

În anii '60, când a fost emisă indicația ca toate răstignirile să fie adunate din sate, de pe la răscruci etc. și mutate în cimitire, a sosit din Satu Nou un grup de activiști cu un camion ca să ducă și această cruce la cimitirul de acolo.

Satele din jur povestesc că atunci când aceștia au încercat să scoată răstignirea din pământ și n-au putut, cum ea era prinsă bine în pietre și mortar, cineva a avut „inspirația” s-o taie de jos c-un ferăstrău. Dar imediat ce ferăstrăul a prins să muște, din rana răstignirii a început să curgă sânge. Comsomoliștii s-au speriat și au fugit. Pe urmă au venit alții – răstignirea prea se profila sfidător pe un deal care se vedea din toate satele din jur – au dezgropat-o și mutat-o în cimitirul din Satu Nou, unde a stat până în 1995, când a fost adusă înapoi la mănăstire.

Răstignirea Mântuitorului, considerată făcătoare de minuni, atrage multă lume bolnavă, care doarme în nopțile de vară în preajma ei, ca să se vindece de boli și suferințe.

Când a murit mama mea, am donat Sfintei Mănăstiri Zloți doua icoane mari – a

Maicii Domnului și a Sfântului Ioan Teologul, pe care le aveam moștenite și pe care călugării le-au așezat de-o parte și de alta a altarului. În duminica imediat următoare, mi-au povestit călugării, la un moment dat în timpul slujbei cei veniți din satele din jur au rămas înmărmuriți: icoana Sfântului Ioan Teologul a început să plângă... Și de atunci, în anumite zile, în anumite ore, icoana lăcrimează cu lacrimi adevărate... Părintele Tobie de la mănăstire îmi povestește că icoana e tămăduitoare, cine se atinge de ea se vindecă de anumite boli, cu excepția celor „îndrăciți”, care parcă sunt loviți peste mâini când le întind s-o atingă...

La Zloți se mai întâmplă minuni și-n prag de secol XXI, semn că Dumnezeu nu ne-a părăsit de tot, susțin călugării.

În 1995 pe locul arat al vechii mănăstiri și-au făcut apariția doi călugări în frunte cu părintele Tobie.

Deși mănăstirea e numai schele și zidărie, ea a reușit să devină loc de pelerinaj pentru credincioșii sosiți din diverse localități ale Basarabiei. Tot mai multă lume vorbește de minunile care se întâmplă aici. Mă voi mai referi la una: iazul vechi al mănăstirii secase atunci demult cu tot cu pești. Dar atunci, când călugării l-au umplut cu apă, peștii au

apărut și ei. De unde?! Cum?! Când nimeni nu-i înmulțise. Să fi așteptat ei atâta vreme apa cea binefăcătoare îngropați în țărână devenită toloacă?!

Locul unde e situată mănăstirea e ca o potcoavă înconjurată de o dumbravă veche de stejar. Aici parcă cerul e mai jos. Sau, poate, pământul e mai aproape de bolți?!

Zvon de clopote plutește lin peste pădure, adunând zărilor împreună.

La Zloți clopotele cheamă la neuitare. La Zloți, în mijlocul codrilor, o mănăstire se înalță către ceruri ca o rugăciune de taină și de speranță către Cel de Sus:

*Miluieste, Doamne, poporul Tău
Și binecuvântează moștenirea Ta!*

Egumenul Serafim Dabija

NICODIM ONU,
PREOTUL DIN SATUL NOU*

Părintele Nicodim Onu era fiul Mariei, soră cu bunica mea Ana Dabija-Caragea, născută în Satu-Nou.

Când, în 1942, părintele Serafim Dabija are binecuvântarea Înalt-Preasfinției Sale Efrem Tighineanu, arhiepiscopul Basarabiei și a lui Nicodim Munteanu, patriarhul României, să edifice o mănăstire în pădurile de la Zloți, părintele Nicodim (care-și luase în călugărie numele Întăistătorului Bisericii Ortodoxe Române) vine de la mănăstirea Suruceni, unde se călugărise împreună cu părintele Serafim în 1936, ca cei doi verișori să fie împreună la această lucrare divină.

Au locuit inițial într-o colibă. Au săpat și o fântână, care potolește și azi setea pelerinilor. Au sădit o livadă. Au săpat un lac, pe care l-au umplut cu apa izvoarelor din preajmă. Au ridicat răstigniri. Au înălțat câteva clădiri mănăstirești.

Părintele Serafim este stareț al noii mănăstiri, iar Părintele Nicodim – diaconul acesteia.

Inițial mănăstirea are 7 călugări, apoi numărul lor va crește.

*Articolul despre preotul-martir Nicodim Onu, un alt unchi de-al scriitorului N. Dabija, a fost inserat în săptămânalul *Literatura și Artă* din 3 iulie 2003 și în „*Paznici pe înălțimi*” (Craiova: Scrisul Românesc, 2007, p. 173-179).

Unul dintre susținătorii acestei construcții a fost și preotul Varlaam Buzilă din Satu-Nou, un preot celebru al Basarabiei. După refugiarea acestuia în România în anul 1944, unde va pleca împreună cu ficele, locul lui de la Satul Nou — pentru ca să nu fie închis locașul sfânt — a fost preluat de părintele Nicodim Onu.

A fost învinuit că în iulie 1941 a serbat intrarea trupelor românești în Satul Nou cu dangăte de clopote și că a întâmpinat sosirea adevăraților eliberatori cu pâine și sare, organizând ca ostașilor români să li se ofere sute de buchete de flori din partea locuitorilor și elevilor școlii din localitate.

Aceste detalii sunt trecute în dosar, menționate la proces de martorul Vasile Cristov.

În timpul secetei din luna iunie 1946 preoții Serafim Dabija și Nicodim Onu au mers în procesiune cu toată locuitorimea din Satul Nou și cu toți călugării mănăstirii Zloți pe câmpuri să se roage pentru ploaie.

Această acțiune va fi calificată de către anchetatorul S. Popov „antisovietică”.

În concepția noilor stăpâni ai Basarabiei, numită și ea URSS, toți cei care au rămas la vetrele lor și nu și-au luat lumea în cap, au „fost lăsați” de securitatea românească cu

anumite însărcinări, spioni, intruși, infiltrați, care trebuie lichidați fără milă.

Cei doi verișori-preoți sunt trimiși în închisorile Minlag de la Polul Nord, în localitatea Inta, la scos cărbuni din străfundurile pământului.

Părintele Onu s-a întors din Siberia după moartea lui Stalin, în 1956. I se dase o parohie în localitatea Gâsca. La Tighina, pe malul Nistrului, își făcuse o casă, cu o anexă ce avea foișor, care mă găzduise adeseori, câte-o săptămână-două, în timpul vacanțelor mele studentești.

Siberia nu-l frânsese pe părintele Nicodim. Era plin de viață și umorul lui, presărat cu citate din Sfintele Scripturi, era pitoresc. Bătrânului preot îi plăcea să povestească, iar el mă aprecia pentru faptul că știam să-l ascult. Când discutam despre istoria noastră străveche, îi făcea plăcere să mai invite la discuția noastră și vreun martor-doi din mahala, prieteni de-ai lui, ca să ne admire pe noi – reprezentanți a două generații – cât de ușor ne regăseam pe filele istoriei noastre străvechi. Stătea la masa din ograda lui umbroasă și-mi zicea:

– Nepoate, ia du-te în casă și adă cartea lui conu' Cantemir să vedem ce scrie acesta despre moldoveni.

Și când i-o aduceam, poruncea:

– Deschide la pagina 8 (sau 50, sau 102)!,

o lua în mâini, închidea ochii strâns-strâns, până-i țâșnea o lacrimă dintre gene, și citea fraze, care erau adânc săpate undeva în inima lui:

– Moldova n-a avut aceleași hotare în toate vremurile, căci întinderea ei este când mai mare, când mai mică, după starea de înălțare sau de cădere a țării.

Rostea fraze din înaintașii noștri, cu pietate, parcă rostea fraze din Evanghelie.

De la Cantemir trecea ușor la Siberia sa.

Părintele Nicodim era un bărbat înalt ca un munte, cum se zice prin părțile noastre, și lat de un metru și jumătate în umeri. Își stăpânea cu greu vocea, despre care se spunea că făcea să zângănească policandrele din biserică.

– Iarna vântul la Inta avea gemete de om care trage să moară. Dacă nu-ți ascundeai fața în căptușeala pufoaicei, crivățul îți putea tăia fața ca o lamă subțire. Între baracă și minele de cărbuni erau întinse funii de care să te ții să nu te ia vântul.

Odată l-a smuls pe un moldovean de-al nostru de l-au găsit mort îngropat în zăpadă la o sută de kilometri de închisoare.

Apocalipsa sa însă avea și ceva omenesc în ea:

– Vorbeam cu vântul, cu iarba, cu copa-

cii, cu soarele, cu luna, cu Dumnezeu, și așa au trecut peste 3000 de zile și de nopți pe care oricât aș vrea nu le mai pot adăuga la viața mea. Cel de Sus, cu siguranță, le-a scos din anii pe care mi i-a hărăzit să-i trăiesc.

Avea o voce de bas. Știa o mulțime de cântece. De la el am auzit într-o dată:

*„Când a fost să moară Ștefan
Jale multă-a fost în țară...”*

Și:

*„La curte la Ștefan Vodă
S-au strâns boierii la vorbă...”*

Și:

*“Brâncoveanu Constantin
Domn român și domn creștin...”*

Și multe altele.

Cânta de cele mai multe ori cu ochii închiși. Sau cu ochii mijiiți, ca și cum s-ar uita departe, undeva în sine, către peisaje doar de dânsul văzute. Cânta și plângea. Lacrimile-i curgeau în paharul pe care-l ținea în mână și pe care la urmă le bea cu tot cu vinul din el sau – în ciorba din fața lui care, dacă acea cântare ținea mai mult, devenea sărată-sărată.

Câteodată când mă îmbrățișa, acestea îmi picurau pe mâini și mă frigeau:

– Acolo, în Siberia, când frigul ne ajungea la oase, cântam în șoaptă cu părintele Serafim cântece de-ale noastre, și ele ne încălzeau.

Părintele Nicodim Onu ca și părintele Serafim Dabija au făcut parte din acea cohortă de oameni cu spirit excepțional, cu un înalt sentiment național, cu înțelepciune de diplomați, cohortă care de multe ori mi se pare a fi pe cale de dispariție pe vechiul pământ al Basarabiei voievodale.

Îl mai văd și acum în fața ochilor, în ziua când îi făcusem o vizită la parohia sa, la începutul anilor '80, petrecându-ne cum sta în pragul bisericii de la Gâsca – înalt, drept, mândru, cu fruntea sus – ca un ostaș la datorie, ca un planton pe care nu-l va schimba nimeni, niciodată, în vecii vecilor.

*Preoții Serafim Dabija și Nicodim
Onu în lagărul de la Inta - 1950*

PE DRUMUL CRUCII...*

Arhimandritul Mina Dobzeu e unul dintre cei mai mari slujitori români

Are părul și barba albe ca ale vechilor patriarhi.

Mai mult te ascultă decât îți vorbește.

Cuvintele lui, puține, sunt grele de sens.

La cei 90 de ani ai săi are mers greoi, se mișcă anevoios de la o carte la alta: când îți vorbește parcă și-ar căuta martori între cei care nu mai sunt printre noi, de un deceniu sau de milenii.

Chilia lui de la mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși, al cărei stareț a fost până în 1988, e plină de cărți.

Multe sunt semnate de el: „*Trei strigări împotriva lui Antihrist*”, „*Hristos, pacea noastră*”, „*De la Nero la Stalin și New-Age*”, „*Dumnezeu și savanții*”, „*Carte de rugăciune*” ș.a.

*Publicat în săptămânalul *Literatura și Arta* din 29 septembrie 2011.

Arhimandritul Mina Dobzeu, fost stareț al mănăstirii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși și fost deținut pentru credință în închisorile din România, e celebru prin faptul că l-a botezat în închisoare pe evreul Nicolae Steinhardt, devenit unul din marii apologeți ai ortodoxiei din secolul al XX-lea.

Fiica lui Nicolae Dabija, Doina, este căsătorită cu Ion Dobzeu, nepotul arhimandritului Mina Dobzeu, astfel scriitorul înnemuridu-se cu marele duhovnic de la Huși.

Menționăm că pe locul din preajma localității basarabene Grozești de pe malul Prutului, unde adolescentul Mina avusese o primă vedenie duhovnicească care l-a făcut să pornească pe drumul credinței, din acea clipă el dedicându-și viața slujirii Celui de Sus, a fost instalată în anul 2012 o preafrumoasă troiță de lemn.

S-a născut la 5 noiembrie 1921 în satul Grozești, actualul raion Nisporeni, județul Lăpușna al Basarabiei.

Înainte de 1944 a fost călugăr la mănăstirea Hâncu. După acest an s-a refugiat cu o carte veche de rugăciuni pe care o moștenise de la părinți – unica sa avere – în România.

Este tuns monah la schitul Brădiceni, în Episcopia Hușilor.

Va fi condamnat de trei ori de către regimul comunist din motiv că ar crede în Dumnezeu.

Prima dată a stat închis în penitenciarul din Galați, după ce a răspândit foi volante prin care afirmase că „marxismul leninist îndobitoceste omul”. A stat atunci închis „doar” 11 luni.

Când a dorit să-și ia cărticica de rugăciuni de la Grozești cu el în celulă, i-au smuls-o din mână și l-au bătut cu capul de perete ca s-o uite. A regăsit-o când a ieșit din închisoare, având-o în preajmă, ca pe o candelă, până în 1959.

În acel an, când puterea comunistă din România a decis să desființeze mănăstirile, a mai scris 13 scrisori prin care denunța „antihristul”.

A fost scos din monahism și condamnat la 7 ani de detenție la Jilava. A vrut să intre la

zdup cu cărticica de rugăciuni ce-o avea din Basarabia, dar i s-a spus s-o lase la poarta închisorii, unui frate, lucru pe care l-a făcut acum mai ușor, pentru că o știa pe de rost.

Ultima dată a fost arestat în 1988, după ce i-a expediat lui Nicolae Ceaușescu șapte scrisori cerându-i „să respecte calendarul ortodox român și poporul român.”

A stat închis opt luni de zile.

De mai multe ori a fost amenințat cu moartea, i s-a pus pistolul în piept, a fost bătut cu fruntea de ziduri, ca să se lase de Dumnezeu, iar dânsul n-a îndrăznit.

„...Nu ne va fi iertat să despărțim rațiunea de inimă”, afirmase părintele.

A scris numeroase cărți pentru elevi și profesori.

Azi despre Mina Dobzeu se spune că e un profesor pentru profesori, un duhovnic pentru duhovnici.

A reeditat cărticica de rugăciuni moștenită de la părinți, care l-a însoțit pretutindeni și l-a ajutat să supraviețuiască, cu gând că îi va ajuta la fel și pe alții.

E celebru în lumea monahilor prin faptul că anume el l-a botezat în închisoare pe evreul Nicolae Steinhardt, devenit ulterior unul dintre cei mai mari teologi ortodocși: părintele Nicolae de la mănăstirea Rohia.

Îl cunoscuse la o oră de după miezul nopții, când toți deținuții dormeau somn greu și în celula lor a fost împins un bărbat cu bocceaua sub braț.

Stătea în picioare, nedumerit, plin de frig și de frică, obosit de drum lung și neștiind ce să facă.

Toate paturile erau ocupate. Părintele Mina își avea locul, cum paturile erau supraetajate, la etajul trei.

I-a făcut semn să se urce la el. În „*Jurnalul fericirii*” Steinhardt scrie că nu-i rămasese altceva de făcut decât „să se urce ca maimuța pe cracă.” „Hai să mai dormim o țără, căci acuși se face ziuă”, i-a zis preotul. „Multe mulțumiri!”, i-a răspuns recunoscător noul venit.

A doua zi a aflat că face parte din grupul intelectualilor Constantin Noica, Alexandru Paleologu, Sergiu Al. George, Dinu Pillat, condamnați la ani grei de temniță pentru convingerile lor creștine, Nicolae Steinhardt alegându-se cu 11 ani de temniță pentru că nu a primit să-i denunțe.

E botezat la 15 martie 1960, la zece zile de la sosirea lui în celulă.

Nicolae Steinhardt îi face cu dexteritate de hagiograf portretul „cuviosului Mina”:

„Călugărul meu e basarabean. E un om tânăr, condamnat pentru a fi avut vedeenii... Viața de mănăstire (și poartă rasa de când era flăcău) l-a pregătit de minune pe călugăr pentru închisoare și l-a învățat ceea ce este esențial pentru a răbda: să știi să taci, să nu te mire și să nu te necăjească nimic, să fii surd, să fii hotărât a îndura totul fără a crâcni (fără a cârti, zic monahii)...” (Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*. Iași: Polirom, 2008, p. 253)

Nicolae Steinhardt avea să mărturisească în „Jurnal” că, datorită botezului, avea să cunoască „cele mai fericite zile din viața mea”: „Am intrat în închisoare orb... și ies cu ochii deschiși; am intrat răsfățat, răzgâiat, ies vindecat de fasoane, nazuri, ifose; am intrat nemulțumit, ies cunoscând fericirea; am intrat nervos, supărăcios, sensibil la fleacuri, ies nepăsător; soarele și viața îmi spuneau puțin, acum știu să gust felioara de pâine cât de mică; ies admirând mai presus de orice curajul, demnitatea, onoarea, eroismul; ies împăcat: cu cei cărora le-am greșit, cu prietenii și dușmanii mei, ba și cu mine însumi.” (Ibidem, p. 515-516)

Cel devenit ulterior părintele Nicolae și-a asumat suferința. Ca și părintele Mina Dob-

zeu, una dintre personalitățile emblematică ale ortodoxiei române.

Într-o chilie de la marginea Hușilor nevoiește unul dintre iluștrii monahi români - Mina Dobzeu - faptele vieții căruia îl aureolează așa precum evlavia le încununa frunțile sfinților din calendarele străvechi. Zilnic chilioara lui e asaltată de credincioși, care îl caută pentru un sfat, pentru o rugăciune, pentru o binecuvântare...

- Despățimirea aduce bucurie lăuntrică și pacea de care avem atâta nevoie, crede arhimandritul Mina Dobzeu, oșteanul ce a apărat cu prețul libertății sale Adevărul, cel care l-a apărat la rându-i, oșteanul care a învins, pentru că a știut să se învingă pe sine...

- Viața adevăratei României este aceea a României ortodoxe, afirmă sfinția sa.

Ca și părintele Nicolae el a cunoscut fericierea prin harul suferinței...

MITROPOLITUL ANTONIE*

Mitropolitul Antonie Plămădeală a fost și rămâne a fi unul dintre cei mai distinși oameni de cultură basarabeni din toate timpurile.

Acest fiu de țăran din satul Stolniceni, județul Lăpușna s-a refugiat după ultimul război dincolo de Prut.

S-a călugărit.

Dar a fost dat afară din monahism pentru că nu uitase de locul în care a văzut lumina zilei, pomenindu-l în rugăciunile sale.

A redactat în anii 1945-46 un ziar clandestin „*Ecoul Basarabiei*”, fiind căutat de organele de represalii în toți cei șase ani de fugă pe la mănăstirile din țară, dar nu și-a contestat „*Ecoul Basarabiei*”.

A fost după aceea condamnat de către regimul comunist la 7 ani de închisoare, pentru că amintea mereu, și sie și altora, de Basarabia nașterii lui, rugându-l pe Cel de Sus să n-o părăsească măcar El.

În închisoarea de la Jilava se simțise, cum avea să mărturisească chiar dânsul, „ca Iona în chit”.

Dar și acolo își făcea rugăciunea, dar și

*Articolul „Mitropolitul Antonie” a apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* din 8 septembrie 2005 și în volumul „*Hoții de speranțe*” (Bacău: Vicovia, 2009, p. 204-210)

Mitropolitul Antonie Plămădeală (1926-2005) e născut în satul Stolniceni, județul Lăpușna și a avut dintotdeauna cuvinte alese pentru activitatea scriitorului N. Dabija. Acesta, la rândul său, l-a considerat drept unul dintre marii săi îndrumători.

acolo rămăsese tot Leonida Plămădeală, fiul dascălului Vasile din Stolniceni.

A fost suit pe cruce în adevăratul sens al cuvântului, dar nu s-a dezis de tine, Basarabie...

La congresul refugiaților care avusese loc la Iași la 30 iunie 1995, Antonie Plămădeală avea să amintească de evreii care cântau în surghiun cântecele lor de jale, jurându-și:

*De te voi uita, Ierusalime,
uitată să fie dreapta mea...*

imediat adăugând:

*..De te voi uita, Basarabie,
uitată să fie dreapta mea...*

Așa au cântat și mai cântă basarabeni aflați în refugiu. Așa vor fi suspinat cei deportați în Siberia. Așa trebuie să plângem și noi peste amintirea celor deportați:

*De vă vom uita,
uitată să fie dreapta noastră...*

Tot atunci mitropolitul a menționat că nici unul din sutele de mii de basarabeni care au plecat din calea tancurilor sovietice în 1940 sau 1944 „n-a plecat cu alt gând decât cu gândul de întoarcere”. Nimeni dintre ei n-a crezut că nu se va mai întoarce vreodată la casele lor sau că vor reveni atât de târziu, încât casele și locul de sub casele lor să fie ale altora într-o „vecie”.

Când, în 1990, a sosit la Chișinău și Sto-

Iniceni, Antonie Plămădeală a găsit o altă Basarabie.

A fost ales, împreună cu un alt mare cărturar – Nestor Vornicescu, mitropolit al Olteniei, basarabean și el, născut la Lozova de lângă Strășeni – membru de Onoare al Academiei de Științe din Chișinău.

Antonie Plămădeală a avut un destin deosebit.

Cum se va fi simțit oare pușcăriașul Leonida (numele lui de mirean) devenit Mitropolitul Antonie?!

O fi crezut vreodată acest basarabean, pe când se afla în închisorile de la Jilava, Văcărești sau Iași, că Dumnezeu îl va alege dintre mulți și-l va pune în scaun mitropolitan?!

La moartea înaltului, la postul de radio BBC un „teolog” de la Cluj afirma că Antonie s-a adaptat la regim, de aceea a avansat atât de spectaculos.

Nimic mai fals.

Pentru că în România milioane de români s-au adaptat la regim, dar numai unul Antonie Plămădeală a ajuns mitropolit al Ardealului.

Ascensiunea lui a avut loc după „Primăvara de la Praga” din 1968. Atunci a fost cules de către Patriarhul Iustinian dintr-o fabrică, unde lucra muncitor necalificat, și readus în biserică.

Realitatea, de fapt, fiind inversă: **nu unii intelectuali de rasă s-au adaptat atunci la regim, ci regimul s-a adaptat la ei.**

Antonie Plămădeală a scris o bibliotecă de cărți; atât el, cât și Nestor Vornicescu, au fost mari cărturari, apreciați teologi, distinși savanți, ei punând în circulație texte unice, descoperite prin arhive și biblioteci, munca lor putând fi comparată cu cea a altor mitropoliți luminați: Varlaam, Dosoftei, Anastasie Crimca sau Antim Ivireanul.

Anume activitatea lor enciclopedică i-a ajutat să avanseze.

E cu totul altceva că regimul de la București ulterior a degradat în suspiciune și dictatură. Iar vina lor, a acelor care au ajutat Biserica să supraviețuiască (în România nu a fost închisă nici măcar o singură biserică), nu e deloc mai „gravă” decât a celor care erau pe atunci „șoimi ai patriei” sau „uteciști”.

Chir Antonie a avut doar ghinionul să fie contemporan cu ocuparea de către trupele sovietice mai întâi a Basarabiei sale, apoi și a întregii României. Pentru acest „păcat” Dumnezeu l-a iertat demult, cu atât mai mult că nici acesta nu-i aparține.

În iunie 1989 participam împreună cu Grigore Vieru, ca „reprezentanți ai URSS”,

la Zilele „Mihai Eminescu” din România.

Atunci Înalt Prea Sfințitul Antonie, Mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului, ne-a căutat prin toată România, ca să ne invite la Sibiu. L-a trimis după noi cu o mașină pe părintele Vasile Țepordei ca să ne aducă la reședința sa mitropolitană. Atunci am aflat că e născut la Stolniceni, sat unde unchiul meu, arhimandritul Serafim Dabija, înainte de a închide ochii pe veci, a fost o vreme preot în aceeași biserică, în care viitorul mitropolit l-a descoperit, copil fiind, pe Dumnezeu. Atunci ne-a vorbit că a fost condamnat la 7 ani de temniță grea de către comuniștii sovietici ajunși la conducere și în România, fiind învinuit că ar fi făcut parte dintr-o organizație care avea drept scop distrugerea Uniunii Sovietice, basarabeanul Leonida (devenit în monahie Antonie) Plămădeală „intenționând să destrame” cel mai mare (citește: întins) stat de pe glob.

Atunci ne-a dus la Catedrala Mitropolitană a Sibiului, mare cât un stadion, în care cuvintele pe care le rostea urcau ca fumul de jertfă în sus. Atunci m-am convins: cine l-a auzit măcar o dată pe Î.P.S. Antonie al Ardealului propovăduind cuvântul lui Dumnezeu, a aflat cum se poate face legătura pământului cu Cerul...

*„De te voi uita, Ierusalime,
uitată să fie dreapta mea...”.*

După acea întâlnire a noastră, într-o scrisoare pe care i-a trimis-o de la Păltiniș la 21 august 1989 poetului Octav Sargețiu, originar și el din Basarabia, Mitropolitul Antonie Plămădeală avea să i se destăinuiască: *„Grigore Vieru, trestie pascaliană, și Nicolae Dabija, rug aprins care arde într-o nemistuire poetică autentică, mi-au făcut mare bucurie vizitându-mă. Cred că nu le-am putut spune tot ce am simțit avându-i aproape, dar de un lucru îmi aduc aminte ce le-am spus. „Până acum, timp de 45 de ani, noi, cei refugiați aici, am fost Basarabia. Noi am păstrat-o a noastră. Noi am plâns-o. Noi am iubit-o. Ea părea a nu mai exista. Am sentimentul că de-acum încolo Basarabia începe, prin voi și prin cei ca voi, să fie ea însăși. Învie ca **viteazul din poveste**. Nu că aș vrea să mă dau deoparte, Doamne ferește, dar parcă îmi vine să cânt **Acum slobozește!**”*

Parcă am redat-o în propriile ei mâini, din nou viguroase, în mâinile răzeșilor renăscuți în sufletele unor bărbați minunați, curajoși, înțelepți”.

Mi-ar place ca cei doi să nu fi uitat aceste cuvinte. Nu cred să fi trecut ele pe lângă dânșii, fără să le simtă, deși eram toți trei emoționați, ca niște frați care se revedeau după 45 de ani!”

Ne-am întâlnit după aceea de mai multe ori cu Înalt Prea Sfințitul, la București, la Chișinău, la Iași, la Sibiu...

Și de fiecare dată mi-aminteam de acea slujbă de la Catedrala Mitropolitană, când cuvintele pe care le rostea acel arhiereu cu voce blândă și ochi jilăviți de lacrimi m-au făcut să-i văd Sufletul, cel care ne cuprindea, ne ocrotea și ne încălzea pe noi toți cei prezenți la acea Vecernie de neuitat...

Acum sufletul Sfinției Sale a urcat la Cer. La Dumnezeu, Cel pe care l-a iubit atât de mult.

Antonie și-a făcut pe deplin datoria cât s-a aflat pe acest pământ.

Acum rămâne să ne-o mai facem și noi: să-i înălțăm o statuie la Chișinău, unde ar urma să avem și o stradă, niște biblioteci, un seminar teologic ș.a.. care să-i poarte numele, să-i edificăm o casă-muzeu la Stolniceni, să-i reedităm cărțile, inclusiv cea cu un titlu atât de direct „*Basarabia*” (scrisă pentru noi, dar care așa și n-a ajuns aici, carte pe care am găsit-o întâmplător într-o biserică din Brașov), să-i păstrăm vie memoria și să-l iubim și după dispariția sa fizică, așa cum ne-a iubit el în toate secundele vieții sale, de la naștere și până la moarte...

Înalt Prea Sfințite Antonie, roagă-te lui

Dumnezeu pentru noi, și pentru ca să i se facă dreptatea pe care o merităm după atâta suferință și prigoană Neamului Românesc din Basarabia ta și a Lui. Amin.

*Nicolae Dabija și Andrei Vartic în vizită
la mitropolitul Bartolomeu Anania*

LA NICULA*

Nicula e ca o fereastră spre cer.

Aici vântul întrebă și iarba răspunde la întrebări.

Intri în ograda mănăstirii ca în universul unei cărți. O carte cu file transcrise din Scripturi care alternează cu poezii ce se văd în loc să se citească și cu tablouri picturale pe care le respiri ca pe aer.

Aici, ai impresia, timpul trece odihnindu-se.

Aici, între creste împădurite, înveți să asculți ceea ce nu se aude: tăcerea dintre un cuvânt și altul sau aceea dintre o țară care se naște și una care nu mai există.

Parcă nu asculți vântul lunecând peste munți; parcă auzi respirația lui Dumnezeu.

Nicula mi se păruse, demult, când citisem despre „lemnul ca untul” în împletitura seculară a construcției ei, despre turlele poleite cu cer, despre clopotele mănăstirești care, atunci când bat, mișcă pietrele:

„Și-acolo-n cuibul beznelor dintâi

Căzut din veac și

Răstignit în sine, de vei

Rămâne treaz, vei auzi albastrul

Iconarilor de unde vine... «,

*Eseul „La Nicula” a apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* din 22 mai 2008 și în volumul *„Făclia credinței. Mesaje din Basarabia”* (Ploiești: Ploieștii, 2012, p.104-109).

că vechea mănăstire ar fi o invenție a poetului Ioan Alexandru, autorul poemului „*Albastru de Nicula*”.

De aici lipsa mea de curiozitate, atunci când prietenul nostru mă invitase la un 15 august, dintr-un an de acum mai bine de-un deceniu, de Adormirea Maicii Domnului, să vizitez mănăstirea, zi când la Nicula vine tot Ardealul, de parcă mă invitase la o ficțiune cu biserici dintr-un lemn care înmugurește și icoane făcătoare de minuni ce plâng, cu munți care sprijină norii lui Dumnezeu și cu oameni care mișună cu sutele de mii de jur-împrejurul lor.

Ioan Alexandru, poetul drag nouă tuturor, s-a retras între timp la Nicula.

Locul lui de veci se află în cimitirul mănăstirii, între morminte de preoți și călugări.

Pe piatra funerară: doar numele, anul nașterii și anul morții. „**Ioan Alexandru 1941 - 2000**”. Restul i s-ar fi părut, în modestia exagerată proprie marelui Poet, mai degrabă ca o erată. Sau ca o completare și un comentariu care prisosesc.

E oră de Vecernie. Psalmii, cântați de călugări în biserică, se aud și din locul unde poetul îi ascultă cu mâinile pe piept și cu privirile ascunse sub pleoapa țărânei cu care doarme îmbrățișat.

Când prietenii săi din Basarabia, Andrei Vartic, Vasile Șoimaru și subsemnatul, îngenunchează pios în fața criptei, clopotele mănăstirii prind să zdruncine țăriile, și parcă și auzim dorința poetului:

*„Transilvania, clopot înghețat
În azur icnind fără de limbă,
Smulge-mă de-aici de pe pământ
Și-n bătaie sacră mă preschimbă.”*

Cuvânt și clopot.

Poezie și istorie.

Rugă și pace.

Resemnare și cutremurare.

Totul se împletește aici și se completează. Îți ștergi lacrima și privești la cele care te înconjoară ca un om care tocmai și-a recăpătat vederea. Sau, mai exact, o altfel de vedere.

Brazii răsfiră norii de pe înălțimi. Lamele de lumină vrâstează bolta. Cerul spoiește cupolele în „albastru de Nicula”.

Avem dintr-odată impresia că Poetul nu se odihnește sub iarba mătăsoasă, ci se află dus pe undeva prin chilii, și ne ducem să-l căutăm.

La Nicula, în una dintre chiliile sale cu toți pereții căptușiți cu cărți, ne așteaptă Bartolomeu, mitropolitul Clujului, Crișanei și Maramureșului, unde ne conduce vrednicul și inimosul părinte stareț al Niculei Dumitru Cobzaru.

Ierarhul Bartolomeu Anania face parte din stirpea patriarhilor: stă în pragul chiliei, cu barba și pletele albe, de parcă tocmai începuse să ningă atunci, în plină vară.

„Zic bun venit fiilor Basarabiei în inima Transilvaniei creștine”.

Ierarhul urcă în cuvinte ca pe niște scări.

Vorbim despre Basarabia, despre cărți, despre Nicula, despre Ioan Alexandru, prietenul său și al nostru, despre băutura tare (țuică din rădăcină de schinac, o plantă ce crește numai pe crestele muntelui Ceahlău) cu care ne servește, despre noua ctitorie, catedrala uriașă de la Nicula („Guvernul a intenționat să-mi dea trei miliarde și le-am refuzat: „Acestea ar putea să-mi ajungă doar să fixez schelele!”), despre ortodoxie și globalizare, despre ultima ediție a Bibliei.

După ce a ieșit din închisorile comuniste, mitropolitul Bartolomeu Anania s-a retras la mănăstirea Vărațic, unde timp de 20 de ani a tălmăcit (Înalt Prea Sfinția Sa îi zice: diortosit, adnotat. redactat. precizat. corectat) textul „ziditor de suflet” al Bibliei în limba română, împreună cu elinistul Dumitru Fecioru, cunoscător de greacă și traducător inegalabil din scriitorii Bisericii creștine.

Ne invită în Paraclisul personal de la Nicula, unde, după ce dă la o parte o

catapeteasma din lemn de tei poleită cu aur, la un moment dat scoate de sub măsuta pentru împărtașanie o cutie de carton, în care păstrează („Pentru prima dată îi arăt cui-va”) o pereche de bocanci cu pielea plesnită. „Crăpăturile sunt de la bătăi: torționarii din închisoarea de la Gherla – care doreau să mă facă astfel să-mi trădez prietenii – mă întindeau mai întâi pe o masă, apoi mă băteau fără milă cu ciomagul peste tălpi, ca să nu rămână urme. După astfel de bătăi, nu mai puteam călca pe tălpile umflate câteva săptămâni și mergeam doar în genunchi și în coate...”

Avea 38 de ani pe atunci și i-a promis lui Dumnezeu că, dacă scapă cu zile, se va îngriji de textul Bibliei în limba strămoșilor săi.

După ce-l ascuți pe acest cel mai mare teolog ortodox în viață, vorbindu-ți despre Textul Sacru, ai impresia că chiar Sfinția Sa l-a scris: îți spune cărți întregi pe de rost, explicându-ți frazele lui Dumnezeu și semnificația multora dintre acestea la care puțini muritori au acces...

Iată ce zice Înalt Prea Sfinția Sa despre cea mai de seamă Carte a omenirii:

„Biblia e Cartea care cuprinde cărțile. Biblia, așadar, e Biblioteca; Biblioteca prin excelență, singură și singulară în dumne-

zeiasca ei omenitate. Orice bibliotecă din lume poate avea cuvinte despre Dumnezeu; Biblia e însăși rostirea lui Dumnezeu, anume pentru oameni și prin oameni. Inspirată de Duhul Sfânt, ea e Cartea devenită cărți.

Cu omul adamic creatorul vorbea într-un singur limbaj; omul căzut n-a mai înțeles graiul îngerilor, și-ntr-un târziu s-a pomenit Moise că tocmai pe el, bâlbâitul, îl trimite Dumnezeu să le grăiască oamenilor cuvintele Sale.

– Cum o voi face, Doamne, de vreme ce sunt gângav?

– Tu, într-adevăr, ești, dar Aaron, fratele tău, nu e. Eu îți voi spune ție, tu îi vei spune lui, el le va spune oamenilor, și astfel tu vei fi pentru el ceea ce eu sunt pentru tine».

Cuvântul devenise cuvinte, Teologia se făcuse filologie.

A mai trecut o vreme, Moise a mai primit o poruncă:

– Apucă-te și scrie totul într-o carte.

Și el a scris totul într-o carte. De aici, lungă și dramatica istorie a textului biblic, cu autori sacri sau profani, cu limbi originale sau derivate, cu graiuri uitate sau stâlcite, cu traduceri bune sau mai puțin

bune, cu copiști atenți sau osteniți, cu tomuri, codici și colecții vrăfuite, cu studii și cercetări savante, cu evaluări semantice și ediții critice.... totul, în ultimă instanță, menit să-i redea filologiei transparența teologică prin care cuvintele redevin Cuvânt.

Așa stă Biblia în fata cititorului: ca o prescură care poate să rămână pâine dospită, poate deveni anafură sau se poate transfigura în Trup euharistic. Trepte de pătrundere, trepte de cunoaștere, trepte de inițiere, trepte de sfințenie: „Chiar dacă L-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem astfel...”

Î.P.S. Bartolomeu Anania trăiește la Nicula într-o lume a lui Dumnezeu, în care Adevărul și Binele coincid.

El vede idei.

El gândește Timpul.

Îi vorbești ca și cum te-ai mărturisi.

Îți vorbește ca și cum te-ar cumineca.

Ne despărțim de Î.P.S. Bartolomeu Anania cu mult după miezul nopții.

Turla mănăstirii luminează în noapte. Vântul de peste munți murmură rugăciuni.

Piatra devine altar. Brazii se îngâduresc. Nicula vorbește cu Dumnezeu.

17-18 mai 2008, mănăstirea Nicula

PĂRINTELE ANANIA*

A plecat la Domnul Bartolomeu Anania, Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, unul dintre marii prieteni ai Basarabiei.

A încurajat acțiunile Forului Democrat al Românilor din Republica Moldova, a expediat mesaje de binecuvântare la toate acțiunile lui importante.

În zilele de 17 și 18 mai 2008 invitase conducerea Forului – regretatul Andrei Vartic, Vasile Șoimaru și subsemnatul – la reședința sa de la mănăstirea Nicula.

În 1958 fusese condamnat de către Tribunalul militar Ploiești la 25 de ani de muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”. Și-a ispășit pedeapsa la închisoarea din Aiud.

Avea 38 de ani pe atunci și și-a promis că, dacă iese viu din închisoare, va traduce Biblia, cuvintele lui Dumnezeu, în care își găsisse refugiu.

Mircea Eliade povestea că mulți deținuți s-au salvat povestind. Anania s-a salvat rugându-se. Și scriind. S-a salvat prin rugăciune neîntreruptă, credință mijlocită și creație eficientă.

Acolo, în infernul de Aiud, a compus

*Articolul „Părintele Anania” a apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* din 17 februarie 2011.

două piese de teatru: „*Steaua Zimbrului*” și „*Meșterul Manole*”, însumând peste 10 000 de versuri, care s-au păstrat înmagazinate în memoria sa.

După ce a ieșit, a stat câteva luni nedezlipit de masa de lucru, până și-a despovărat memoria de piesele, poeziile și prozele alcătuite în detenție.

Comparasem viața lui cu o cascadă. Doar că ea se revărsase spre cer. Cu omenescul, deznădejdea și încrederea ei.

Dacă ai avut norocul să ascuți această Niagară de spirit, n-o mai poți uita.

Stăteam noi, cei trei basarabeni, în fața lui ca-n fața unui patriarh din cei de la facerea lumii.

Veneam dintr-o așchie de țară de dincolo de Țară unde Dumnezeu a fost cel mai umilit.

Ce înseamnă o țară din care e alungat Dumnezeu? Ne întrebam și căutam răspunsul împreună.

O țară fără biserici e o țară tristă, iar o țară fără Dumnezeu e o țară moartă. E un pustiu cu oameni, cu edificii, cu piețe, dar – un pustiu. O țară care nu are un loc unde poți aprinde o lumânare, poți îngenunchea și gândi o rugăciune, e lipsită de viață, chiar dacă viața forfotește în ea.

Ne povestise despre călăii săi fără înver-

șunare, ca și cum i-ar fi compătimit. Era în zborul înalt al aducerilor aminte, fără să fi pornit motoarele indignării.

Unii dintre cei care îl turnaseră l-au invidiat după decembrie 1989: că el a făcut închisoare comunistă, iar ei nu. Că el a tradus Biblia, în una dintre chiliile de la Văratice, iar ei... Doamne, miluiește-i, adăuga mitropolitul.

– Închisoarea e un loc unde regândești lumea. Știți care e cea mai mare pedeapsă din închisoare?! ne-a întrebat. Bătăile?! Frigul?! Foamea?!

Și, fără să aștepte să ghicim răspunsul, ne-a spus:

– Imposibilitatea de a fi singur.

Singurătatea îi era necesară pentru rugăciune și creație. Și tocmai pe aceasta i-o răpiseră temnicerii: îi trimiteau mereu peste el diverși delicvenți gălăgioși, ca să nu-i permită, lui și altora ca el, să fie singuri cu sine.

A trecut demn prin suferință, ca un viitor mitropolit, candidat la scaunul de patriarh al României.

Să ieși din iad fără crispări, aceasta a fost marea victorie a lui Bartolomeu Anania.

După ce și-a părăsit Aiudul și și-a scos papucii care l-au strâns în închisori, umblase o vreme prin București desculț.

– Libertatea mea era cu picioarele goale.

Memoriile scrise i le-a păstrat o doamnă, Patricia Pâslaru, într-un seif de la o bancă din SUA până în anul 2001, când – convinsă că pe mitropolitul Bartolomeu nu-l mai paște închisoarea – i le-a expediat.

Le-a finalizat la Cluj și Nicula.

Apoi le-a publicat la o editură din Iași, „Polirom”, în 2008.

Ni le-a expediat fiecăruia dintre noi, ca o continuare a discuției noastre din acea noapte neuitată de mai.

Memoriile lui Bartolomeu Anania par, pe alocuri, fragmente de literatură SF: un destin de român pe care un om cu greu și l-ar putea inventa, pentru că ficțiunea nu poate fi la fel de ingenioasă ca viața.

Scrie despre suferințele sale fără mânia, fără supărare, fără silă.

Pus în situația de a povesti, regretă doar faptul că cei mai tineri ani i s-au irosit prin celule.

Ce e povestit cu ură naște ură, dă de înțeles ÎPS Bartolomeu. De aceea el povestește cu milă despre cei care l-au maltratat fără milă.

E viața și destinul pe care și le asumă ÎPS Bartolomeu.

Cartea se încheie la pagina 696. Dar ea continuă, ca și destinul ÎPS Bartolomeu Anania, și dincolo de această filă.

Viața lui a fost a unui martir.

Atunci când îmi este greu, mă gândesc la părintele Anania, omul care a știu să-și păstreze libertatea spiritului, fiind cu trupul prins în lanțuri și care a învins lumea prin suferința ce nu l-a putut îngenunchea în celulele de la Aiud.

Donație de icoane la mănăstirea Zloți

RESPECT PENTRU ÎNAINȚAȘI

Studiile despre literatura veche ale lui Nicolae Dabija vor cuprinde incursiuni în literatura considerată religioasă în timpul fostei URSS.

Cartea *Pe urmele lui Orfeu*, în care autorul adunase cercetările sale de-a lungul mai multor ani, a fost oprită de cenzură în 1983, motivându-se că ar „conține prea multe steme și vorbește prea mult despre popi” (astfel erau calificați mitropoliții-cărturari), fiind salvată în ultimul moment de către Pavel Boțu, președintele Uniunii Scriitorilor de atunci, care o prefațează.

Cartea se va bucura de o vie apreciere.

Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, îi va dedica un studiu, în care, între altele, va afirma: „Dabija m-a impresionat mai ales prin cercetările pe care le-a făcut în legătură cu poezia română înainte de Dosoftei. A avut acces la arhivele mari din Leningrad, acum Sankt-Petersburg, din Moscova și prin alte părți. Consider că aceste descoperiri ale dumișale n-au fost încă suficient exploatate de

critici literari din România. După părerea mea, ele trebuie incluse neapărat în tezaurul literaturii române: niciunul n-a mers mai departe dincolo de Dosoftei în ceea ce privește identificarea poeziei române, unul Dabija a făcut-o și trebuie să-i fim recunoscători.”

Fostul președinte al Academiei Române, academicianul Eugen Simion, care va propune alegerea lui Nicolae Dabija în Academia Română, va vorbi despre contribuția poetului la elucidarea unor pagini mai puțin cunoscute din istoria literaturii, care „caută rădăcinile neamului său în hrisoave și mituri”, pe care „le caută și le găsește”. Și domnia sa consideră că descoperirile lui N. Dabija „merită a fi luate în seamă de istoricii noștri literari”.

La 1 mai 1993, pentru volumele *Pe urmele lui Orfeu* (1983) și *Antologia poeziei vechi moldovenești* (1987), la recomandarea Î.P.S. Antonie Plămădeală, Mitropolit al Ardealului și Î.P.S. Nestor Vornicescu, Mitropolit al Olteniei, Nicolae Dabija este ales membru de onoare al Comisiei de Istorie Bisericească din România.

PETRU MOVILĂ, CTITORUL...*

Pe-o vreme cu ploaie, după ce îmi odihnii privirile pe frumusețile Lavrei Pecersca din Kiev, mă oprii dincolo de zidurile de cetate ale acesteia în fata unei biserici scunde, cu turlile muiate în cer și cu pereți parcă clădiți dintr-o ceață densă și sură. Îi trecui pragul și, înăuntru, chiar deasupra altarului văzui un chip care mi se păru cunoscut. Privirile ni se întâlniră și, fără voia mea, tresării. Înghesuit de serafimi și apostoli, sus, aproape de cupolă, stătea zugrăvit „*mitropolitul Kievului, Haliciului și a toată Rosia, fiu de domn moldovean*” – Petru Movilă, marele om de cultură al Ucrainei, Rusiei, Poloniei și Moldovei secolului XVII.

În biserica Spas – aici se află fresca – Petru Movilă stă îngenuncheat, într-o haină de croială grecească, ținând în mâna stângă macheta bisericii Spas pe care o reînnoi-

* „Petru Movilă, ctitorul...” e un fragment dintr-un studiu vast despre viața și opera mitropolitului Petru Movilă.

Articolul lui Nicolae Dabija, unul dintre primele de după 1944 de la noi care a vorbit pe larg despre meritele acestui înalt ierarh, a apărut în ziarul Tinerimea Moldovei din 26 septembrie 1979, fiind tradus în prestigioasa revistă ucraineană Suziria, care apare la Kiev (1982, ed. 16, p. 368-372, traducere în ucraineană de E. Hodun), cu titlul „Koren` našego ednannia”, având deosebite ecouri în presa din Ucraina, unde se propune canonizarea acestui mare ierarh, ceea ce se va întâmpla ulterior, când Petru Movilă va fi canonizat de către cele trei Biserici pe care le-a servit: Rusă, Ucraineană și Română. Fragmentul de studiu e preluat din cartea Pe urmele lui Orfeu, Chișinău: Literatura artistică, 1983, p. 20-29. Ediția a doua a cărții va apărea în 1990 la editura Hyperion din Chișinău, articolul despre Petru Movilă fiind inserat între paginile 51-62.

se și al cărei ctitor se considera, cu mâna dreaptă parcă vrea să atragă atenția asupra ei, degetul arătător fiind orientat spre edificiu. În acest portret e un bărbat în floarea vârstei, cu barbă bogată atinsă pe alocuri de cărunțețe, cu frunte lată bombată și plete dese lăsate pe spate, nas puțin coroiat și ochi căprui, expresivi, cu o scânteie strălucind în ei – poate-i lumina de afară, cea din vremea când pozase pictorilor?! – privirile îi sunt avântate în sus, către eternitate sau peste ale „vremilor” valuri...

De sub straturile de vopsea, var și tencuială, pe ici-colo lasă să se străvadă și alte picturi, cu mult mai vechi, datând de prin secolele XI-XII, care la porunca lui Petru Movilă, pe la 1644, au fost văruițe, iar pictori greci aduși special de la Athos au pictat de asupra sfinților vechi alte picturi, mai apropiate de canoanele ortodoxe.

Petru Movilă reînnoie biserica Spas, după ce o cumpărase de la uniți în schimbul a două sate și o moșie de-a Lavrei. Deci, se considera ctitorul ei și, după tradiția românească, poruncește pictorilor să-i execute portretul în mărime naturală pe unul din pereții edificiului, cu macheta acestuia în mâini.

Biserica Spas (ridicată la 1072) e situată

dincolo de ansamblul muzeistic Lavra Pecersca, nu departe de bastionul Spaski și porțile numite Kievene ale zidurilor ansamblului, în parcul Berestovo, fiind înconjurată de jur împrejur de arbori vechi, unii din timpurile cărturarului nostru. Până aici, dincolo de zidurile mănăstirești venea aproape zilnic Petru Movilă ca să le pozeze în haina sa de mitropolit kievean, pictorilor, atunci, în anul 1644.

Numele lui Petru Movilă e binecunoscut în istoria culturii popoarelor slave, perioada movileană fiind considerată una de înflorire a culturii, artei, literaturii și tipografiei din această parte a Europei de Est.

E celebră fraza cărturarului rus Iurii Venelin, care spunea: „*Cultura modernă a Rusiei se datorește principelui Petru Movilă și împăratului Petru cel Mare, dar este greu de a decide, care dintr-înșii a fost mai mare*”. E o înaltă apreciere dată compatriotului nostru.

Prin osârdia lui Petru Movilă (1596-1646), pe lângă Lavra Pecerska (în clădirea bisericii Bratskaia) este înființată întâia școală superioară din Ucraina – Colegiul Kievean, celebra Academie Kievo-Movileană («Киево-могилянская Академия») care-i va purta mai apoi numele. Tot el e cel care întocmește pentru colegiu și un program

de învățământ, obiecte de studiu devenind retorica, poezia, filozofia, greaca, latina etc., după modelul universităților europene, la care studiasc cărturarul moldovean (Sorbona de la Paris, Universitatea din Haga se presupune că l-ar fi avut student). Școala posedă și o bibliotecă bogată, fondată de același harnic ctitor. Școlii acesteia îi lasă P. Movilă, prin testament, toată biblioteca sa, cât și o avere considerabilă. La numita universitate, de altfel, continuând o tradiție veche, urmează mai apoi să vină pentru a-și face studiile compatrioți de-ai noștri din diferite timpuri.

Numele lui Petru Movilă este strâns legat și de activitatea tipografiei de la Lavra, unde se tipăresc pe timpul lui o seamă de cărți importante. Numai la Kiev P. Movilă întemeiază trei tipografii, cartea fiind pentru el o armă cu care luptă împotriva ignoranței și „minciunii”. Tot el e cel care întemeiază o tipografie la Harcov.

În prefața „*Antologhionului*” editat la 1630 în tipografia Lavrei, Petru Movilă se adresează cititorilor săi cu următoarele cuvinte: **„Știința este ca arta lui Arhimede cu care a reușit să respingă atacurile romanilor... N-am încetat și nu voi înceta până la moarte să vă dau cărți și profesori”**.

Se cunosc puține date biografice despre Petru Movilă. Se știe că era cel de-al patrulea fecior al domnului Moldovei Simion Movilă. Dintre frații săi – Mihail, Gavril și Moise – doar el n-a domnit. Pribegiile încep de la vârsta de 4 ani, când Simion Movilă trece cu familia hotarul la Camenița așteptând de aici, lângă marginea Moldovei, sorți priincioși pentru a putea reveni în țară. La 11 ani Petru rămâne orfan de tată și trăiește cu frații, o soră și mama Melania, pe care polonezii o numesc Marghit, ani de zile la Jolchev (în același castel, unde tânjise, ceva mai târziu, prizonierul leșilor, poetul nostru, bătrânul Dosoftei). Învață inițial la frăția Stavropighiei din Lvov – latina, greaca, slavona, precum și gramatica, poetica, retorica, dialectica – aproape în același timp cu cronicarul Grigore Ureche, care studiază și el la aceeași școală.

După ce mlădița de domn Pătrașco Moghilă, cum i-ar zice Miron Costin, participă de partea polonezilor în armata lui Hotchevici la bătălia din 1621 de sub Hotin împotriva turcilor în calitate de ostaș, mai sperând a obține cu sabia în mână tronul Moldovei și armata polonă e înfrântă – dezamăgit, Petru Movilă își schimbă haina de oștean pe sutana mănăstirească,

retrăgându-se cu timpul la Lavra Pecerska din Kiev, în chiliile căreia va să ducă o intensă activitate tipografică și culturală.

E ales arhimandrit la 6 septembrie 1627. Iar în 1632 devine „**mitropolit al Kievului, Haliciului și a toată Rusia**», hirotonisirea având loc la 22 aprilie în Biserica Moldovenească din Lvov, zidită de părinții și rudele sale, slujba fiind oficiată de mitropolitul Moldovei Varlaam – autorul „Cazaniei”. La 5 iulie, același an, Kievul îl întâmpină cu mare alai intrând în straie de mitropolit pe porțile Lavrei.

Moare în preajma unui an nou, la 31 decembrie 1646. La rugămintea sa, e înmormântat în soborul Uspenia de la Lavra Pecerska, lângă strana stângă a acestuia, mult timp locul mormântului compatriotului nostru era necunoscut, fiind descoperit abia acum câțiva ani. Piatra de mormânt, cuprinzând datele nașterii și morții, se păstrează azi în muzeul de arhitectură, situat în ograda Lavrei.

Cea mai cunoscută lucrare a sa, despre care logofătul Radu Greceanu zicea că, „**această carte mult asudând o au făcut**”, e „**Mărturisirea ortodoxă**”, lansată la Sinodul de la Iași, care a avut loc în 1642 – eveniment de importanță mondială, care urma să rezolve anumite divergențe catolico-orto-

doxe și la care Petru Movilă n-a participat, să nu se influențeze mersul dezbaterilor, dar la care au luat parte activă trimișii săi (inclusiv – din partea Moldovei – Varlaam, Grigore Ureche, Eustatie Logofătul, domnitorul Vasile Lupu). O copie greco-latină a acestei cărți, trimisă lui Ludovic al XIV-lea, Regelui-Soare, se păstrează azi la Biblioteca națională din Paris sub numele de Codex Parisinus. „**Mărturisirea...**” considerată manual de ortodoxie, a fost tradusă și tipărită încă în timpul vieții sale în zeci și zeci de limbi, inclusiv în română. Pentru râvna sa de cărturar, Mitropolitul Moscovei Macarie îl numește pe Petru Movilă „**părinte al teologiei ortodoxe**”.

Și, vorbind de Lavra Pecersca, nu se poate să trecem cu vederea și numele altui distins cărturar și tipăritor de cărți Gavriil Bănulescu-Bodoni, care la 1799, ca și altădată Petru Movilă, ajunge mitropolit al Kievului.

De fapt, P. Movilă și G. Bănulescu-Bodoni au continuat o tradiție mai veche: e cunoscut faptul că în această înaltă dregătorie între anii 1416 și 1420 s-a aflat și „**prezbiterul mării biserici a Moldovlahiei**” Grigore Țamblac, cărturar de seamă de la curtea lui Alexandru cel Bun.

Numele acestor bărbați ai Moldovei, care și-au consumat viața ca pe o făclie întru a lumina altora calea către carte și învățătură, să nu le uităm, dovada cea mai convingătoare că aceștia au existat într-adevăr fiind cărțile lor, pe ale căror pagini încă se mai păstrează, slabă, respirația celor ce le-au scris, precum pe sticla unui geam aburul respirației cuiva care a plecat nu demult.

Grigore Vieru și Nicolae Dabija îngenunchind la mormântul lui Ștefan cel Mare și Sfânt de la Putna - 1989

În 1632 Varlaam e ales mitropolit al Moldovei. E ridicat în acest rang din rândurile „călugărilor”, cum erau numiți arhimandriții, ceea ce era o excepție, mitropolitul alegându-se dintre episcopi. Probabil s-a ținut cont și de recomandările lui P. Movilă, ale țarului rus și patriarhului Filaret de la Moscova, dar și de reputația de tânăr cărturar pe care o avea.

Era fiul unui răzeș dintr-un sat Balotești de lângă Putna, și înainte de a fi Varlaam, se numise Vasile Moțoc. După ce-a împărțit puținul moștenit de la părinți unor rude, luă drumul monahiei. La mănăstire se bucură de autoritate, căci era călugăr cu „vivliotecă”. Chilia sa avea policioarele grele de cărți scrise de mână, „zbornice” vechi ce inserau, notate pe margini de filă, rânduri din istoria Moldovei, precum și file caligrafiate de însuși monahul Varlaam: în noapțile lungi de post traducea din „Leastvița lui Ion Scărarul”, dar și evangheliarul, liturghierul, psaltirea în limba română.

* E un fragment din studiul dedicat vieții și activității marelui cărturar Varlaam (?-1657), mitropolit al Moldovei (1632-1653) și autor al Cazaniei, prima carte tipărită la noi în anul 1643 (sanctificat de către BOR în anul 2007). Articolul lui N. Dabija, scris în 1981, după o călătorie pe urmele ierarhului la Moscova, Kiev, Lvov va apărea inițial în publicația Tinerimea Moldovei în numerele de la 13, 16 și 18 noiembrie 1983, fiind ulterior inserat în cartea Pe urmele lui Orfeu, Chișinău: Literatura artistică, 1983, p. 30-49, reeditat în 1990 la editura Hiperion din Chișinău, unde articolul despre Varlaam e cuprins între paginile 78-97.

Munca de cărturar și înțelepția îl și fac cunoscut domnitorului Barnovschi, care și-l ia duhovnic și sfetnic în anumite probleme.

Pe timpul lui Vasile Lupu, Varlaam ajunge într-un scurt răstimp o personalitate remarcabilă a vremii sale. Avea reputația uneia dintre cele mai luminate minți ale lumii ortodoxe. Astfel – caz unic în toată istoria Moldovei – la 1 iunie 1639, alături de alți doi concurenți, Partenie, mitropolitul Adrianopolului, și Porfirie al Niceei, Varlaam candidează la postul de „**patriarh al Universului**”, cum era numit patriarhul Bizanțului, ce-și avea sediul la Constantinopol. I-a fost preferat Partenie, care era grec și ceva mai în vârstă decât Varlaam. Partenie cel Bătrân, cum i s-a spus mai apoi, a fost pus în scaunul lui de patriarh ecumenic de către Varlaam, moldoveanul căruia-i lipsiră câteva voturi doar, ca să stea în scaunul patriarhului Bizanțului.

A fost adesea comparat cu marele său contemporan Petru Movilă. Și atunci când acesta sosește în Moldova la 1645, pentru a asista la nunta domniței Maria Lupu cu prințul lituanian Ian Radziwill, și are lungi ore de discuție cu Varlaam, solul regelui Rakoczi – Ioan Kemeny asistând la una din „disputele” lor rămâne uimit, cum consemnează acesta

în jurnalul său, de „înalta erudiție” a celor doi cărturari.

Îl convinsese pe Vasile Lupu (în 1640) să întemeieze întâia școală superioară din Moldova, unde se studiază, ca la universitățile europene, gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, muzica, geometria, astronomia, teologia, latina, greaca, slavona.

Tot Varlaam e cel care îl îndeamnă pe Vasile Vodă să procure întâia tiparniță. „Șriftul” cu toate cele necesare e adus de la Kiev în 1643 de o solie moldovenească în frunte cu Sofronie Pociatki. Petru Movilă mai trimite odată cu tiparnița meșteri tipografi, între care se află gravorul Ilie, precum și mai multe gravuri în lemn, care serviră la ilustrarea cărților editate în tipografiile moldovenești ani la rând.

Limba „*Cazaniei*”, editate de el, e limba pe care o vorbeau românii moldoveni la 1643. Limba comună, a boierilor și țăranilor, fără a fi înfrumusețată sau „împodobită” de autor. Un adevărat monument al Graiului acelor vremi.

Unele pagini se citesc de parcă ar fi scrise azi.

În anul 1644 apăruse cartea „**Seapte taine ale bisericii**” cu o prefață semnată de Varlaam și tradusă în doi cu Eustatie Logofătul.

Cartea se deschide cu versurile „la stema Moldovei”:

*Pecetea domniii moldovenești
Vîlhva aceștia heri să o socotești.
Cap de băur fiind tare,
Arată puterea celui mai mare.
Acesta cap de buăr
Mulți au biruit fără număr.*

Dacă aș fi pictor, i-aș reconstitui portretul după cărțile scrise de dânsul: statură înaltă, chip alungit ca al „svinților” (doar cu aura în interiorul frunții), cărunt, barbă albă ca a munților pe care se sprijină cerul, ochi blânzi care scrutează veacurile, făptură aproape de aer ascunsă sub veșminte, degetele cu bătăături de la pana pe care arare o lepăda din mâini binecuvântează „zarea țării”...

Așa mi se arată din paginile care i-au reflectat chipul atunci demult, în vremea când „ustenea” asupra Cărții Sale.

După „Cazania” lui Varlaam, numită și „carte de învățătură” sau „Poucenie de Moldova”, generații de copii de țărani din satele noastre au învățat cititul și scrisul, sute de ani „Cazania” a fost manual de limbă, ea fiind cea după care poporul își verifica corectitudinea graiului de fiecă zi, pe care-l vorbea la plug și acasă, acea

*Limbă-a vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țăranii.*

cum avea să afirme în vers rapsodul de la Căinari Alexei Mateevici.

Pentru întâia carte tipărită a Moldovei îi vom rămâne mereu datori poetului nostru dintâi Varlaam, deschizătorul de drumuri, care

*Cu învățături ce în țară sa temeliuiaște,
Nemuritoriu nume pre lume sie zideaște.*

La troița de lângă casa părintească din Codreni

„ȘI EU ERAM UN SMERIT DOSOFTEI...”*

Ion Neculce îi face portretul în câteva trăsături de penel: **„Acestu Dosofteiu... era... pre învățat... cucernic și blând ca un miel. În țara noastră, pe-ceasta vreme nu este om ca acela...”**

Aflându-mă la Lvov, căutam să reconstitui copilăria lui Dumitru Barilă, cum i se spunea lui Dosoftei înainte de a-și tunde pletele într-o „monahicie”, care cunoștea bine acest oraș, fiind posibil chiar ca întâiul nostru stihuitor modern să se fi născut aici la acel 1624, trecut în biografia sa drept an al nașterii. Cu atât mai mult că părinții cărturarului – Leontar și Maria sau Misira, cum i se mai zicea mamei sale, trăiră ani de zile în vechiul târg al Liovului, iar o rudă apropiată pre nume Chiriac Papară era unul din cei mai influenți nobili din oraș, fiind episcop al Frăției ortodoxe „Stavropighia”, la școala căreia presupunem că ar fi studiat și Dosoftei.

*Fragment din studiul lui Nicolae Dabija despre viața și activitatea cărturărească a lui Dosoftei (c. 1624-1693), mitropolit al Moldovei (1671-1674 și 1674-1686), autor al traducerii din limba slavonă a Psaltirii pre versuri tocmită, prima mare operă în versuri, tipărită în limba română la Unev în 1673). Articolul a apărut inițial în revista Moldova, nr. 7 din 1982, p. 26-27, apoi în volumul Pe urmele lui Orfeu, Chișinău: Literatura artistică, 1983, p. 50-62, reeditat cu grafie latină în 1990 la editura Hiperion din Chișinău, unde articolul despre Dosoftei e inserat între paginile 99 și 113.

Menționăm că mitropolitul-cărturar a fost canonizat de către Patriarhia Română (în anul 2005).

Școala Frăției era situată în curtea Bisericii Moldovenești (azi strada Rusca, în plin centrul Lvovului). Pe aici a trecut adesea Dosoftei și mai târziu, în timpul peregrinărilor sale...

După clasele acestei „școale” – reorganizate de Petru Movilă, mitropolitul „Kiovului”, iată-l pe Dumitru Barilă în Țara Moldovei, unde e „episcop de Huși”... Aea pe atunci abia 34 de ani. În anul 1671 e ales „mitropolit de Țara Moldovei”.

Duca-vodă, după ce a confirmat candidatura aleasă de divanul țării, i-a înmânat cârja de mitropolit, sărutându-i mâna, cum era obiceiul. Cârja argintată de mitropolit îi dădea lui Dosoftei înaltul drept de a fi președinte în divanul țării, când lipsea domnitorul.

De acum înainte, el va duce o luptă pentru „iarănașterea” – termen folosit de Dosoftei pentru „renaștere” – culturii, vechilor tradiții cărturărești. Condiția de bază înaintată preoților și călugărilor era ca aceștia să poată scrie și citi.

„În 1686, craiul Ian Sobieski al Poloniei intenționează să smulgă Turciei Moldova. Iar „pe însuși mitropolitul – cum spune Dimitrie Cantemir în „*Viața lui Constantin Cantemir*”, – care probozea în gura mare nelegiuirea ostașilor, rugându-se de îndurare,

a poruncit, să-l ia cu dâșșii în robie...”. Astfel începe „schitania” întristatului Dosoftei. Leșii mai iau cu ei moașștele sfântului (considerat protector al Moldovei) Ioan cel Nou de la Cetatea Albă, cu tot cu comoara de nestemate, odoare de aur și argint cu care era împodobit, precum și arhiva Țării Moldovei, cu documente de nespūsă valoare. Toate acestea au fost duse **„la un târgu al craiului Sobieskie anume Jolfa, de stau acolo pân-în dziva de astăzi. Și Dosoftei încă acolo au murit”** – avea să noteze Ion Neculce în cronica sa la momentul scrierii acesteia.

Unul dintre cei care s-au aflat în preajma lui și anume Adrian ieromonahul, într-o scrisoare către hatmanul Mazepa avea să-l jelească pe stihuitor astfel: **„Regele... ne-au dus... și ne-au dat să trăim noi în cetatea aceea opt ani la porunca milostivirii sale. Și a trăit părintele mitropolit, de fericită memorie, în mare lipsă și necaz și nu a avut unde să se mișște...”**

Acolo șșezum și plânsem

La voroavă de ne strânsem...

„*Psaltirea în versuri*” conține rânduri de adevărată poezie. Adunasem la un loc din psalmii lui Dosoftei mai multe stihuri, cărora n-aș greși prea mult dacă aș zice că

le-ar sta bine în orice antologie de poezie
clasică a lumii.

*Scoală, Doamne, de mă scoate
De la scârbe de la toate.*

*De la vârsta de pruncie
Îmi ești reazăm și tărie.*

*Tu mi-ai cunoscut târziul
De-l tâlnești cu timpuriul.*

*Cerurile și pământul
Tu le-ai făcut cu cuvântul.*

*Doamne, ce se înmulțiră
Ceia ce mă trag cu pâără!*

*Mi-s zilele trecătoare
De fug ca umbra de soare.*

*Și de sfânta ta lumină
Veacul nostru ne-nstreină.*

*Ca nește iarbă tăiată
Mi-este inima secată.*

*Am mâncat pâine cu zgură
Și lacrimi în băutură.*

*Că măiestrul încă moare
Ca tot omul de supt soare.*

*Minunată-i unda mării,
Ce-i mai mare craiul țării.*

*Peste luciu de genune.
Trec corăbii cu minune.*

Îmi ziceam: dacă n-ar fi fost Dosoftei în literatura noastră, numai Cantemir l-ar fi putut înlocui. Dacă n-ar fi fost Cantemir în literatura noastră, numai Alecsandri ar fi putut fi în locul lui. Dacă nu l-am fi avut pe Alecsandri – numai Eminescu ar fi suplinat acest gol. Dacă n-ar fi fost nimeni până la Eminescu, numai Eminescu l-ar fi putut înlocui pe Dosoftei...

Noroc de noi că i-am avut pe toți aceștia, fiecare la locul său, și Eminescu a putut fi Eminescu, fără a avea grija să scrie în locul celor care au fost, dar care puteau, printr-o neprevăzută și ireparabilă calamitate, și să nu fie...

Noroc de noi că l-am avut pe Dosoftei, – adică un început, adică o continuare, la care trebuie mereu să revenim...

În semn de recunoștință că a existat, că există, că va exista la izvoarele spiritualității noastre dintotdeauna...

„LIMBA NOASTRĂ-I FOC CE ARDE”*

Poezia „*Limba noastră*” e atât de cunoscută, spre deosebire de partea cealaltă a creației sale, încât unor cititori li s-ar putea părea lesne că preotul Alexe Mateevici n-a scris decât o singură poezie.

Limba noastră-i o comoară

În adâncuri înfundată

Un șirag de piatră rară

Pe moșie revărsată.

Tânărul poet, veșnic tânărul poet al acestei limbi Alexe Mateevici, a rostit astă poezie și, la fel cum apăruse pe neașteptate, pe scena istoriei, la fel de pe neașteptate s-a retras în eternitate, lăsând în inimile poporului care l-a născut această vibrație de clopot:

Limba noastră...

Un imn și o odă, un bocet și o baladă, o elegie și un basm.

Mateevici a avut o viață plină de convulsii, ca și timpul pe care i-a fost dat să-l trăiască.

Locuri de la Căinari, Zaim și Chișinău

*Preotul Alexe Mateevici (1888-1917) e născut în orașelul Căinari, aflat în vecinătatea satului Codreni, baștina scriitorului N. Dabija. Poetul i-a dedicat câteva poeme de referință (Alexei Mateevici, Prefață la Mateevici ș.a.).

Fragmentul „Limba noastră-i foc ce arde” face parte din studiul apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* la 24 martie 1988, când se împlineau o sută de ani de la nașterea autorului poemului *Limba noastră*. Ulterior acesta va fi inserat în volumul *Pe urmele lui Orfeu*, Chișinău: Hiperion, 1990, p. 329-344.

și-l revendică. Locuri unde a trăit, a visat, a plâns și din lacrimile nădejzii au izvorât, câteodată, poezii. La Căinari se mai păstrează casa unde a văzut lumina zilei. Casa cu lemnul înnegrit de vreme, bisericuța scundă vopsită-n albastru de nu prea departe, salcâmi bătrâni din timpul copilăriei lui – sunt semne că poetul a existat cu adevărat. Aici Alexe, fiul preotului Mihail Mateevici, care era și el om cu carte, descins dintr-o familie cu tradiții cărturărești, vede cu ochii săi viața grea a celor care cunosc graiul pâinii fără traducători, și despre care avea să scrie ceva mai apoi:

Limba noastră-i graiul pâinii

Când de vânt se mișcă vara;

În rostirea ei bătrânii

Cu sudori sfințit-au țara.

Din 1910 și până-n 1914 își face studiile la Academia Teologică din Kiev. Situată chiar pe malul bătrânului Nipru, clădirea cu trei etaje – ce are ziduri groase și ferestre înguste parcă ar fi mai degrabă o cetate la mal de râu, decât o școală duhovnicească, – spre dimineață, înconjurată de aburul ce se ridică de pe fața apei, pare că respiră.

La Academia kieveană, inaugurată de Petru Movilă, moldovenii se duceau ca la o Mecca a lor.

Aici Alexe Mateevici, împreună cu alți studenți din Basarabia și România, între care se aflau Simion Murafa, Ștefan Ciobanu, Ștefan Berechet, Grigore Ionescu ș.a., va fi unul dintre fondatorii societății „*Deșteptarea*”.

Scrie versuri, articole, traduce din Gorki și Korolenco...

Are preocupări de publicistică, folcloristică, etnografie, istorie, arheologie a Basarabiei, fiind ales și membru al Societății bisericești istorico-arheologice din Chișinău.

Constată stări de lucruri și ia atitudini...

Visează și speră....

Dar bubuiturile tunurilor anunță începutul întâiului mare război din acest secol...

E angajat preot militar. Acolo pe front încearcă să aline durerile suferinzilor citindu-le și din versurile sale: poezii și cântece de acasă.

Cu câteva luni înainte de moarte, avea să scrie capodopera sa „*Limba noastră*”, pe care o alcătuiase în iadul de la Mărășești, între un glonte care-l căuta și altul. Sosește la Chișinău de pe front, pentru a participa la Congresul învățătorilor moldoveni, ce avu loc între 25 și 27 mai 1917 și unde citi în fața pedagogilor poezia „*Limba noastră*”, care impresionează întreg congresul.

Poezia a văzut lumina tiparului mai întâi în revista „Cuvânt moldovenesc” (nr. 49 (249) 22 iunie, 1917). Ca după aceea să înceapă drumul ei cel mare de la inimă la inimă, de la suflet la suflet, de la generație la generație. Aprecierile sunt cele mai elogiatoare: „O poezie care de-acum înainte nu va trebui să lipsească din antologii...”, „Cea mai frumoasă poezie ce a fost închinată limbii...”, „Prin această poezie, Mateevici s-a ridicat deasupra unor poeți consacrați, ca G. Sion, G. Coșbuc și V. Eftimiu, care cântaseră același subiect...”, „E cântec, poezie și rugăciune în același timp...”, „Ar fi fost un poet mare, dacă mai trăia. Numai Eminescu a mai știut să scoată atâta mireasmă din ritmurile populare”. Ultima aparține criticului G. Călinescu, care a inserat-o în a sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*.

Poezia „Limba noastră” este o expresie, una din cele mai adecvate, ale sufletului întregii Basarabii, rănite și deșteptate, îndurate și dornică de izbăvire.

Ea e concepută simplu, firesc, spontan: ca marile adevăruri, la care nu poți adăuga nimic, din care nu poți scoate nimic.

Mateevici face aici o definiție poetică a limbii. Ea e fulger și cântec, foc și vatră, pâine și sudoare, moșie și comoară, zbucium și poveste, fior și veșnicie, cer și țară.

Dacă din tot ce s-a scris la noi, în urma unei posibile calamități, nu va rămânea nimic decât această poezie – așa cum antropologii după un os pot reconstitui un dinozaur sau o întreagă pasăre arheopterix, cred că, la fel, după această poezie – urmașii de peste secole ar putea să reconstituie lesne sufletul poporului acestei părți de țară.

Vin clipe când clepsidra e răsturnată, pentru a măsura alt timp.

Clipele acestea le-a trăit și Mateevici-poetul.

Părintele Serafim Dabija cu mama poetului Cristina

PELERIN PE LA LOCURILE SFINTE

În publicistica sa N. Dabija a fost preocupat de istoria lăcașurilor sfinte din Moldova. După absolvirea Universității de Stat din Moldova, în 1972, la televiziunea moldovenească scriitorul a inaugurat ciclul de emisiuni „Pe-un picior de plai”, în care a vorbit despre starea jalnică în care se aflau la acea oră lăcașurile de cult din RSS Moldovenească: mănăstirile Japca (în cartea *Ca un strugure de poamă*, Chișinău, 1980, p.80-82), Căpriană, Saharna, Țipova, Hâncu, Vărzărești, Curchi, Călărășeuca, Țigănești ș.a., bisericile de la Căușeni și Cobâlea ș.a., monumente „luate sub ocrotirea statului”, dar de fapt „ocrotite” de stat doar pentru ca acestea să fie distruse sau să fie rase de pe fața pământului, cum s-a întâmplat cu mănăstirea Zloți, ridicată de rudele sale: arhimandritul Serafim Dabija și părintele Nicodim Onu.

În anii '70, încă pe când era student, dar și mai târziu, a făcut pelerinaje, dar, de fapt, drumuri de cercetare, mai multe veri la rând, împreună cu un grup de prieteni – Aurelian Silvestru, Larisa Silvestru, Valeriu Matei – pe la vechile ctitorii ale Moldovei, cele mai multe dintre ele aflate într-o stare jalnică. Însemnările din acele călătorii i-au servit pentru studiile sale ulterioare.

MĂNĂSTIRILE BASARABIEI*

O legendă spune că odată, demult, Dumnezeu, decepționat de necredința lumii, a hotărât să se mute pe pământ.

Basarabia, cea cu văi și dealuri, cu Dunăre și Nistru, cu codri și mare, cu șesuri și ape – e locul pe care și l-a ales Dumnezeu pentru a locui pe pământ.

Loc pe care însă, după ce Bunul s-a răzgândit, îl mai visează și azi câteodată, când înfloresc la noi cireșii sau când ninge cu fulgi mari, cât niște lebede de sus.

Tot atunci, văzându-i pe strămoșii noștri cât sunt de necăjiți, Domnul s-a gândit să le ofere măcar un pic de mângâiere și le-a dat lor aceste locuri ale Lui, abandonate de dânsul înainte de a se muta în ele.

De atunci românii basarabeni locuiesc în acest rai părăsit. Cu ruga la Cel de Sus. Și cu pizma vecinilor. Care pretind că atunci când gândesc la aceste locuri se gândesc la Dumnezeu. Și în care vor să fie ei stăpâni, cu sabia, cu minciuna sau cântarul nedreptății.

De atunci suntem condamnați să trăim între aceste frumuseți, cu care ne-am

*Articolul, care se prezintă ca un istoric în rezumat al vechilor lăcașuri de cult în spațiul din stânga Prutului, a fost publicat în săptămânalul *Literatura și Arta* din 27 iulie 1995 și în volumul „*Icoană spartă, Basarabia*”, apărut la Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 1998, p. 45-56.

obișnuit într-atât, încât parcă nici nu le mai observăm de secole încoace; de atunci ne naștem și murim, ne bucurăm și suferim, disperăm și nădăjduim în această grădină dumnezeiască pogorâtă pe pământ.

Căci am avut parte de toate de-a lungul istoriei noastre. De mai ușor și de mai greu. N-am avut parte doar de un pic de noroc. Și când se părea că totul e pierdut, că flacăra acestui neam acuși-acuși se va stinge în vântoasele care au trecut peste noi – iată că iarăși se arată dintre norii cei deși soarele, revărsându-și de sus lumina binefăcătoare, iarăși iese din țărână iarba cea nemuritoare, iarăși se deschid mugurii nădejdiei pe cren-gile pomilor— semn că Dumnezeu n-a uitat de tot de noi.

Și viața continuă.

Cu toate ale ei.

Bune și rele. Rele și bune.

Ca să ne aducă aminte că omul e dator să lase după el și urme, așa cum au făcut-o moșii și strămoșii lui, semn că a trecut și el prin această viață: o fântână, un pom, o carte, o casă, niște copii, o biserică, un nume, un destin.

Și pentru a izbândi, îngânăm și noi adunate împreună aceleași cuvinte pe care le-au gândit generații de până la noi: „Doamne, Dum-

nezeul părinților noștri, fă-ți milă de noi, de femeile și copiii noștri, de această țară a Ta, fii cu noi la bine și la greu și nu ne părăsi”.

Și cerul pare mai larg. Și lumina mai multă. Și viitorul mai demn.

Basarabia este mai mult decât un nume – ea e o întreagă istorie. De la descălecătorii dintâi și până astăzi oamenii acestor locuri au știut să-și facă nume bun prin hărnicia și cumsecădenia lor (aceste calități devenite, vai! de multe ori și defecte ale purtătorilor acestora). Aici sunt satele vitejilor, alcătuite din urmașii acelor plugari și oșteni care păzeau hotarele dinspre Nistru cu o mână pe plug și alta pe sabie. Și care nu uitau pe lângă cetățile vechi, de zidurile cărora s-au tot spart valurile năvălitorilor dinspre răsărit și de dincolo de Dunăre – Hotin, Soroca, Orheiul Vechi, Tighina, Ciobruciu, Palanca, Cetatea Albă, Ismail, Chilia – așezate ca niște salbe de piatră de-a lungul râurilor Basarabiei să mai ridice, între o bătălie și alta, între o pace și alta și câte un loc de închinare Celui de Sus.

Se crede, greșit, că cele mai vechi și cele mai frumoase mănăstiri ale Moldovei (Putna, Sucevița, Neamț, Moldovița, Arbore, Humor) sunt situate pe partea dreaptă a Prutului, uitându-se că mănăstirile și biseri-

cile Basarabiei fac parte din același context, fără a ceda cu nimic prin frumusețea și vechimea lor.

Doar că aceste locuri au fost mai supuse intemperiilor, jafurilor, ele cel dintâi erau arse, devastate, prădate, distruse de hoardele de tătari, cazaci, turci, leși, iar mai dincoace – de bolșevici, toți veniți de dincolo de Nistru.

Acest colț de țară a cunoscut în Evul Mediu (probabil unicul loc de pe glob) biserici de lemn făcute pe roți: ca atunci când năvălesc păgânii, cu ajutorul unor vite de jug ori împinse de oameni, să poată fi mutate sub frunzării de codri sau în locuri mai dosite, până trece primejdia.

Basarabia a cunoscut, de asemenea, biserici scobite în maluri priporoase de stâncă, practic inaccesibile, situate, unele, la zeci de metri înălțime de pământ – ca cele de la Țipova (care se presupune a fi din secolul XIII), Saharna, Japca, Galița (lângă Hotin) de pe malul Nistrului, Bechir, pe lângă Soroca, Orheiul Vechi de pe Răut și altele – presărate de-a lungul țării ca niște cuiburi de rândunică la streășina cerului – lăcașuri mici, dar în care în vremuri grele se adăposteau sate întregi de sălbăticiile neamurilor nomade sau de jafurile prăpăditoare ale tătarilor, turcilor ori cazacilor.

Mănăstirile Moldovei au fost ca niște cetăți de apărare, în vremuri de restriște ele au protejat și credința, dar și țara. Mai ales după ce Alexandru Lăpușneanu a primit poruncă de la turci să facă una cu pământul cetățile Moldovei – locul acestora l-au luat mănăstirile și bisericile.

Situate în peisajele cele mai frumoase ale țării, pe coaste priporoase de stâncă sau în văi adânci, pe podișuri urcate în cer sau pe prispă de pârâu, pe culmi de dealuri sau lângă ochiuri de ape, la coturi de râu ori pe șesuri încântătoare, la umbră de codru ori sub streășina norilor, mănăstirile Basarabiei sunt ca niște perle de frumusețe și zidire sufletească:

Căpriansa (întemeiată de Alexandru cel Bun în 1429);

Hâncu (înființată la 1678 de marele stolnic Mihalcea Hâncu);

Hârbovăț (ctitorită în secolul XVII de niște călugări români sosiți din Polonia, rezidită la 1730 de boierul Constantin Cartuz, s-a făcut celebră datorită icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului);

Vărzărești (ctitorită la 1420 de Alexandru cel Bun, rezidită la 1770 de protoiereul Constantin Măcărescu din Chișinău);

Tabăra (întemeiată în 1784 de boierul Gheorghe Ruso);

Japca (întemeiată în prima jumătate a secolului XVII de către un ieromonah Iezechil sosit din schitul Deleni din Moldova, are, cum ziceam, o biserică scobită în stâncă, ce datează din zorii creștinismului);

Țipova (schitul săpat în malul Nistrului exista încă în secolul XIII, refăcut în 1776 de către călugărul Bartolomeu Ciungu; mănăstirea de deasupra malului fiind întemeiată în 1756 pe pământul dăruit de către Radu Racoviță mănăstirii Dorobăț de lângă Iași);

Saharna (înființată în 1777 de schimnicul Vartolomeu pe locul unui schit vechi numit Horodiște, care avea o bisericuță săpată în stâncă prin secolele XII-XIII);

Hârjauca (ridicată la 1740 de monahul Teodosie);

Suruceni (zidită în 1785 de către pitarul Casian Suruceanu); *Tigănești* (ctitorită la 1725 de boierul Lupu Dencu și alți răzeși din comuna Cobâlca);

Dobrușa (înființată la 1772 de un monah al mănăstirii Pobrata, județul Suceava, pe nume Ioasaf);

Curchi (înălțată în 1773 cu osârdia răzeșului Iordache Curchiu din satul Mozoreni, care s-a călugărit apoi cu numele de Ioan);

Condrița (înființată în 1783 de ieromonahul Iosif cu alți monahi din Căpriana);

Frumoasa (ctitor al acesteia este răzeșul Efrem Iurcu din Olișcani care a zidit-o la 1804);

Rudi (începută încă de Duca Vodă și sfințită de Grigore Ghica Vodă la 1777);

Călărășeuca (construită la 1782 pe locul unui schit mult mai vechi de Hagii Marcu Donici, român din târgul Movilău de dincolo de Nistru);

Răciula (întemeiată în 1794 de preoții satului Râșcani Andrei și Ioan Roșca cu ajutorul a doi răzeși – Simeon și Constantin Strat);

Hirova (legenda spune că inițial a fost schit zidit de Ștefan cel Mare, care a ars în 1803; bisericile actuale au fost zidite în 1836 și, respectiv, 1865);

Cușelăuca (edificată în 1786 de răzeșita Marica Ticanasov din Cotiujenii Mari, călugărită Mitrodora);

Noul Neamț (înființată în 1859 de monahul ardelean Teofan Cristea și duhovnicul Andronic Popovici, veniți de la vechea mănăstire Neamț din Moldova pe moșia numită Chițcani, dăruită încă de la 1429 de către Alexandru cel Bun mănăstirii susnumite);

Zloți (întemeiată în 1943 de către egumenul Serafim Dabija din Codreni (Bișcotari) – Căinari)...

Acestora, vechilor mănăstiri și biserici basarabene, li se va declara un adevărat război după 28 iunie 1940, când imperiul ateist de la răsărit s-a lățit peste noi.

Numai din iunie 1940 până în iunie 1941, 27 de biserici au fost transformate în săli de spectacole, 13 au fost distruse cu ajutorul dinamitei sau dându-li-se foc, în această perioadă fiind omorâți sau deportați 48 de preoți.

Maltratarea fețelor bisericesti va continua și după 1944. În anii 1944-1948 circa 250.000 de basarabeni sunt deportați în Siberia și Kazahstan, în noaptea de 6 spre 7 iulie 1949, ca și în cea de 12 spre 13 iunie 1941, mii de basarabeni, între care mulți preoți, sunt dezlăcănați de la locurile lor și deportați „cătref Pol”. „Neodeportările” vor continua și după această dată sub diferite pretexte, amenințări, „momeli” în căutare de lucru etc., din 1940 până în 1989 Basarabia fiind părăsită de peste un milion de moldoveni.

În locul lor sunt aduși ruși, ucraineni etc., care colonizează în temei orașele. Până în 1989 în fruntea Bisericii basarabene, Moscova va numi doar arhiepiscopi ruși.

Din cele 1090 de biserici câte avea Basarabia la 1940, în 1986 mai funcționau doar câteva din ele.

Din multele mănăstiri și schituri rămăsese

să funcționeze una singură: cea de la *Japca*, ale cărei călugărițe la 1944 erau toate rusoaice.

Căpriana a fost închisă la 1961, fiind transformată într-un spital pentru tuberculoși.

Suruceni – la 1957 devenise pușcărie pentru femeile afectate de boli venerice.

Mănăstirea *Noul Neamț* desființată în 1962, devenise și ea spital pentru „ofticoși”.

Ca și mănăstirea de la *Rudi*, unde se tratau copiii bolnavi de ftizie. *Țigănești* și *Saharna* au devenit aziluri pentru alienații mintali. *Curchi* – spital de dezalcoolizare.

Călărășeuca – școală ajutătoare pentru copii handicapați.

Condrița – un loc de odihnă pentru șefi, biserica ei de vară fiind transformată în sală de dans.

Cușelăuca, *Vărzărești*, *Răciula*, *Hirova* – depozite.

Dobrușa – club sportiv, cu școală de dans pentru copii handicapați, fostul altar luând loc de scenă.

Zloți – grajd de vite, în interiorul ei avea loc, în anii de după război, înșămânțarea bovinelor.

Hâncu, *Frumoasa*, *Tabăra* – locuri părăsite sau adaptate pentru diverse folosiri.

Din cele câteva mii de preoți și călugări rămași în Basarabia după 1940, majoritatea au fost judecați, deportați, umiliți, alungați din lăcașurile de rugăciuni. Între aceștia i-aș numi pe protoiereul Gheorghe Harghel, fost director al Școlii de muzică bisericească a Mitropoliei Chișinăuiene, pe ieromonahul Serafim Dabija, arestat în 1949 cu învinuirea că ar fi „zidit mănăstirea în scopuri antisovietice”, preotul aceleiași mănăstiri Zloți – Nicodim Onu, preoții Gheorghe Armașu, Ioan Sochircă, Antonie Vustean, Vasile Țepordei, ultimul arestat în România, și atâția alții, despre doi dintre aceștia — Victor Șipovalnicov și Teodor Florea — va vorbi în pagini cutremurătoare și A. Soljenițin în „*Arhipelagul Gulag*”:

„În ianuarie 1945, se ajunge la Pecioara. Un câmp de zăpadă pustiu. Aruncați din vagoane, sunt puși pe zăpadă în rânduri câte șase, numărați îndelung și iarăși numărați, sunt puși să se ridice, să înainteze șase kilometri prin zăpada neumblată. Sunt aduși din sud, din Moldova... Căinii îi urmăreau de aproape, împingându-i cu labele pe cei din urmă, suflându-le în ceafă răsuflarea de câine. În rândul din urmă se găseau doi preoți: Teodor Florea, un bătrân chel, și, sprijinindu-l, tânărul pictor Victor Șipovalnicov” (pag. 427-428).

Acest Teodor Florea n-o fi fiind oare bătrânul stareț al Căprianei de la 1944 Sebastian Florea sau vreo rudă de-a lui?!

Deci oamenii și-au apărat preoții, și mănăstirile, și bisericile cum au putut.

Atunci când se vor completa viitoarele calendare ortodoxe, sunt sigur că se va găsi loc în ele și pentru călugărițele de la Hrușova, care au fost împușcate la începutul anilor '60 ai acestui secol de către ostașii sovietici numai din motivul că acestea s-au baricadat în biserica mănăstirii când au fost anunțate că aceasta urma să fie închisă. Sângele lor și azi se mai cunoaște pe pereți.

Sau drept-credincioșii de la Răciula care prin 1959, când li s-a spus că mănăstirea va fi închisă și ei au făcut zid viu în jurul acesteia, stând așa neclintiți zile și nopți, până când milițienii și soldați au tras în plin, fiind uciși câțiva țărani din Răciula, între care Simion David, și răniți – zeci de oameni, arestați – câteva duzini din cei care au apărat-o mai activ, lui Ilarion Mocreac dându-i-se 15 ani de pușcărie etc.

Începând cu 1945, mănăstirilor li se impun impozite și „postăvci” mari, s-ar părea irealizabile, pe care călugării le achită însă conștiincios, achitând și „impozitul de război” (ca și cum ei ar fi pierdut războiul)

de milioane de ruble, ei dau cereale în fondul Armatei Roșii, apoi carne, lână, ouă etc., adică tot ce li se cere...

Și, cu toate acestea, noua putere, cu care au evitat conflictele directe, nu-i tolerează. Majoritatea mănăstirilor sunt închise, iar călugării alungați.

Clădirile vechilor ctitorii încep să moară de bătrânețe, ploaia și zăpada făcându-și lucrul lor, completat de ura administrației sovietice, dar și de nepăsarea oamenilor, astfel că atunci când au fost reîncepute, spre exemplu, la apelul săptămânalului *Literatura și Arta*, lucrările de restaurare a complexului monastic de la Căpriană, la care alături de restauratori în vara anului 1987 au participat aproape o sută de studenți și elevi, se părea că totul este zadarnic: un restaurator mi-a vorbit atunci că distrugerile sunt atât de mari, încât ar fi mai ușor să se facă mănăstirea din temelii decât să se refacă...

Icoanele mănăstirilor au fost scoase ilegal (unele „legal”, de o comisie a Ministerului Culturii, din dnii V. Obuh, L. Grigorașenco și alți „experți”, care vreme de decenii au dezbrăcat de icoanele cele mai valoroase toate bisericile și mănăstirile Moldovei, ca prezentând „valoare de artă”, dar însușindu-și-le brutal și vânzându-le diverșilor colecționari

din fosta U.R.S.S. ori din străinătate pe prețuri de nimic), ele înfrumusețând azi diverse muzee din Rusia ori din străinătate: într-o colecție de icoane din Köln am putut vedea la o expoziție „icoane rusești”, dar cu scris românesc, în alfabet chirilic, ele provenind, evident, din Basarabia.

Dezastrul prin care au trecut vechile ctitorii voievodale seamănă cu un pârjol tătarăsc care a durat aproape 40 de ani și din care, ca printr-o minune, s-au mai păstrat o iconiță, o carte veche, un sfeșnic...

Majoritatea lăcașurilor și-au redeschis ușile.

Pânzele de păianjen au fost date la o parte din altar, icoanele rămase nefurate au fost șterse de praf, clopotele – urcate în vechile clopotnițe, și după o pauză de peste 40 de ani satele au putut auzi din nou zvonirea curată a clopotelor plutind peste satele și orașele noastre... Și limba moșilor și strămoșilor a putut fi auzită iarăși din amvon. Fiindcă, așa cum zicea și Alexe Mateevici:

*Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă-n ceruri,
Să ne spuie-n hram și-acasă
Vecinicele adevăruri.*

Pentru multe suflete mănăstirile au devenit locuri de închinare, dar și de alinare.

La Căpriana am vorbit cu bătrânul călugăr-poet Varlaam (în mirenie Vasile Captare), care a fost arestat la 11 august 1953 în orașul Kemerovo și judecat pe 10 ani cu confiscarea averii, pentru vina foarte „gravă” de a compune versuri și cântece care, fiindcă erau alcătuite în limba română, aveau, evident, și „caracter antisovietic”, dar mai ales pentru „crima” de a păstra „unele reviste editate în anul 1934 în România”.

„M-am rugat Maicii Domnului, îmi povestea bătrânul călugăr de la Căpriana, care m-a ajutat să ies nici peste trei ani din iadul pușcăriei ... »

Mănăstirile sunt mândria de odinioară a Moldovei, de unde au pornit școlile noastre dintâi, unde au fost scrise multe din cărțile vechi ale Moldovei, unde a fost păstrată neatinsă făclia credinței, unde a fost consemnată, iar pe alocuri și făurită istoria zbuciumată a țării, ele stând ca niște cetăți în calea dușmanului, dar și ca niște ziduri sufletești, călugării lor devenind la nevoie și cărturari, și meșteri, și tipografi, și iconari, și agricultori, și zidari, și medici, dar și ostași.

De aceea, păgânii – când intrau în țară – îi distrugeau mai întâi lăcașurile sfinte, știind că un popor fără biserică, fără credință poate fi mai ușor îngenunchiat, mai lesne îndobitocit.

În ultimii ani vechile noastre ctitorii voievodale, neasemuitele mănăstiri și biserici strămoșești își redeschid ușile... Numai cele rase de pe fața pământului de buldozere și tractoare grele, învinse de iarba pământului și de nepăsarea noastră, își vor putea reveni mult mai greu.

Dar ici-colo, de peste văi și dealuri, se aude un zvon de clopot... Semn că mănăstirile noastre, care semănau odinioară cu niște stupi de hărnicie și evlavie, dau semne de viață. Ca și bisericile noastre strămoșești.

Iar lăcașuri-străvechi s-au păstrat destule și în spațiul vitregit dintre Prut și Nistru:

Biserica din *Vărzărești-Nisporeni*, ctitorie a lui Alexandru cel Bun (1420).

Biserica scobită în piatră de la *Țipova* (sec. XIII) și cea din stânca de la Orheiul Vechi, zisă „*Peștera*”, ctitorită de pârcălabul Bosie al Orheiului în anul 1675.

Biserica din *Căușeni*, reparată de voievozii Scarlat Gr. Ghica și Grigore Calimachi în secolul XVIII, dar care e mult mai veche, probabil din secolul XV.

Biserica lui Ștefan cel Mare de la *Chilia*, sfințită la 17 iulie 1478 și reclădită de Vasile Lupu între 1 mai 1648 și 1 mai 1658 (Vasile Lupu domnind până în 1653, deci, terminând-o urmașii săi).

Biserica lui Ștefan cel Mare din interiorul cetății de la *Cetatea Albă*, construită între 1481 și 1482, când era pârcălab Duma Herman...

Biserica de la *Cobâlea*, străjuită de un stejar falnic, ctitorită de Ștefan cel Mare.

Ctitoria *Sf. Dumitriu din Orhei*, zidită de Vasile Lupu în 1639.

Biserica *Sf. Nicolae din Ismail*, înălțată de Vasile Lupu în 1641.

Bisericile *Mazarachi* (sf. sec. XVIII) și „*Sfinții împărați Constantin și Elena*» (zidită în 1777) din Chișinău.

Biserica veche din *Bălți*, ctitorită în 1775 de Gheorghe Panoiti.

Alte biserici vechi: *Ocolina* (1745), *Redi-Cerășnovăț* (1772), *Grinăuți* (1775), *Izbiște-Orhei* (1778), *Vadul lui Isac* (1781), *Vadul lui Rașcov* (1787), *Unguri* (1790), *Sireți* (1790), *Otaci* (1793), *Tătărăuca Nouă* (1793), *Cara-cui* (1798), *Hrușova-Orhei* (1802), *Vadul lui Vodă* (1805).

Și multe altele.

Care se scutură din ruine și se refac cu încetul.

O țară care are credință este o țară salvată.

O țară care și-l recuperează pe Dumnezeu este o țară cu viitor. Continuă reparațiile complexului de la Căpriană, supravegheate

de *Compania „Căpriană”* (director – *Iurie Păvălucă*).

Se scutură de moloz și uitare și alte zidiri de fală ale Moldovei.

Să sperăm că într-un viitor nu prea îndepărtat le vom putea admira în toată strălucirea lor de altădată, așa cum le-au știut moșii și strămoșii noștri.

Mănăstirile basarabene sunt niște lecții de istorie, dar și de frumusețe.

Să pășim cu atenție pe podelele lor picurat de-a lung de veacuri cu ceară de lumânări, cu lacrimi și sânge...

Mănăstirile noastre vechi sunt ca niște mesaje adresate nouă de către generațiile care au trăit cu multe secole înaintea noastră.

Mesaje pe care ar urma, la rândul nostru, să le readresăm intacte sau completate și cu alte frumuseți generațiilor care vin. Semn că am trăit pe acest pământ. Semn că istoria continuă. Semn că neamul nostru nu are moarte.

De-o seamă cu istoria

De câte ori vin la Căpriană îmi zic că există ceva-n aerul Căprianiei, ce e numai al ei. Un ceva inexplicabil. Ea e ca o lecție de istorie, dar și una de frumuseți. Zidurile au aspect de cetate veche. Vițe și volburi vara se cațără, lunecă peste ziduri, dându-și drumul jos în cetate.

Trec pe ulița satului. Caut în privirile celor întâlniți pe răzeșii lui Ștefan cel Mare. Verdele frunzelor e același ca acum 500 de ani. Și urzica înflorește pe sub garduri ca pe timpul ilustrului voievod.

Și clopotele împrăștie parcă aceleași sunete peste lungă vale a Ișnovățului. Numai noi suntem alții... Am putea spune că la Căpriană timpul nu are început și nu are sfârșit. Aici timpul e tânăr și bătrân, în același timp, ca iarba și frunzele, ca râurile și ramurile.

*Tema mănăstirii Căpriană este mai veche în creația scriitorului. În cărțile de poezie *Zugravul anonim* (1985) și *Aripă sub cămașă* (1989) va insera poemele Căpriană și, respectiv, Reportaj de la Căpriană. Ultimele va fi dedicat „studentilor și elevilor care în vara anului 1988 au lucrat la restaurarea mănăstirii Căpriană”, răspunzând la apelul scriitorului, publicat în săptămânalul *Literatura și Arta*”.

„Studentii, sub un clopot fulgerat,
îmi povestesc de mănăstirea, plânsa,
și de tractoarele ce-au încercat,
dar n-au putut să treacă peste dânsa.

Stă mănăstirea-n iaz cu capu-n jos
și luna o retează de cupole –
și fiecare gând e-un gând frumos
și fiecare meșter e-un Manole...”

Eseul „Căpriană - o Putnă a Basarabiei” face parte dintr-o lucrare mai mare a scriitorului, la ora actuală – nepublicată, care a apărut fragmentar în săptămânalul *Literatura și Arta* din 7 august 1977 și în volumul „*Vai de capul nostru!*”, editat la Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 2001, p. 140-178.

Istoria mănăstirii Căpriana este însăși istoria Țării noastre.

Pentru prima dată locurile de la izvoarele Ișnovățului, unde e situată azi mănăstirea, sunt pomenite într-o gramotă a lui Alexandru cel Bun de la 25 aprilie 1420.

Printr-o carte domnească Alexandru-voievod, pentru „*dreaptă și credincioasă slujbă*”, îi dăruiește boierului său, vornicul Vena, mai multe sate pe Bucovăț, zicând:

„Iar hotarul acestor sate, ce sunt pe Bucovăț, începe de la mănăstirea lui Vărzar (prima atestare a mănăstirii Vărzărești – n.n.), pe deasupra prisăcii lui Acibco, pe deasupra Horodiștei la vârful Loznovei (Lozova – n.n.), la podului Gârlanici, de la fântâna mică la fântâna mare, iar de la fântâna mare pe deasupra, la poiana Târnaucăi, de la poiana LUI CHIPRIAN la moara pe Bâc... și în hotarul acesta să-și întemeieze prisăci câte va putea să-și întemeieze. Și îi întărim hotarele vechi pe unde au fost din veac...”

Pan Isaia Logofătul pune pecetea pe această carte domnească „*La Suceava, în anul 6928, aprilie 25 zile*”.

În această gramotă mai sunt pomenite localitățile Pitușca, Sadova, Cornești și altele, cele mai timpurii din Moldova (Suretul se păstrează la Arhiva Centrală de stat a Republicii Moldova, f.220, d.1, d. 12).

Poiana lui Chiprian e situată, cu aproximație, în locul unde se află azi mănăstirea Căpriana,

și a putut însemna și locul de pripășire al lui Chiprian, un pustnic poate care-și căuta pe la izvoarele râului Ișnovăț „loc de zidire și de pomenire”. Dacă nu începuse deja la porunca domnitorului Alexandru cel Bun, să zidească un lăcaș domnesc de închinare, de vreme ce în anul următor (1421) unuia dintre primii călători străini care ajung în Moldova, Ghillebert de Lannoy (1386-1462), trimis al ducelui de Burgundia (Franța), în drumul lui de la Camenița la Cetatea Albă (de aici urma să plece spre Ierusalim) Alexandru cel Bun nu-i dă întâlnire la Suceava (care călătorului francez nu-i venea deloc în drum), ci-i propune să se întâlnească... într-un sat al său de la jumătatea drumului dintre Camenița și Cetatea Albă:

„De acolo m-am dus în Moldova (căreia el îi zicea Valahia Mică «Wallachie la petite»), prin mari întinderi pustii și l-am găsit pe Alexandru-Vodă, domnul amintitei Valahii și Moldove la un sat al său numit „COZIAL” («Ung sien village nomme Cozial»), localitate pe care editorii lucrărilor călătorului francez Serrure și Potvin o identifică cu Căpriană (cu numele tradus în slavă, limbă a cancelariei domnești de atunci) (Vezi și «Călători străini prin țările române», B., 1968, v. I, p.45-61). Cam în acea perioadă era edificată și mănăstirea de pe Ișnovăț, zidire ctitorită și supravegheată de însuși voievodul țării, ca și Vărzăreștii.

La 10 februarie 1429 mănăstirea e gata, și într-o gramotă, al cărei original se păstrează

la mănăstirea Zografu de la muntele Athos (Grecia), Alexandru cel Bun vorbește de „mănăstirea de pe Vișnovet, unde este egumen Chiprian” pe care o dăruia, împreună cu cinci sate, o prisacă și câțiva țigani, șotiei sale cneaghinei Marina și fiilor lor: *„Din mila lui Dumnezeu noi Alexandru Voievodul, domn al țării Moldovei, facem cunoștință cu această carte a noastră, care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că am cugetat cu gândul nostru bun și cu, bunăvoința noastră și am dat soției noastre cneaghinei Marena mănăstirea de la Vișnevăț, unde este egumen Chiprian, ca să-i fie ei uric cu tot venitul și cu toate folosințele care ascultă de această mănăstire, ei și copiii lor ei, iubitului nostru Petru și altor fii și fice ale noastre care vor fi din cneaghina Marena, și copiilor lor, și nepoților lor și strănepoților lor, și răsărănepoților lor neclintit și nemișcat niciodată în veci.*

1429, februarie 10, Suceava”.

Vechea ctitorie voievodală a funcționat fără întrerupere peste 500 de ani. Dezastrul prin care a trecut după 1962, anul când a fost închisă, seamănă cu un pârjol tătarec care a durat aproape 40 de ani și din care, ca printr-o minune, s-au mai păstrat o iconiță, o carte veche, un sfeșnic... ,

Căpriană, cred, ar putea fi pe viitor un Matenadaran moldav, un centru științific al scrișului nostru vechi.

Dar și un loc de pelerinaj.

O Putnă a Basarabiei.

Pe la Căpriansa au trecut de-a lungul secolelor Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Alexandru Lăpușeanu, Miron Barnovschi, Istrate Dabija, Antioh Cantemir, Grigore Ghica...

Pietrele le mai țin minte pașii.

Unii dintre arborii bătrâni și-i mai amintesc.

Nu departe de mănăstire, în pădurea de pe Valea Ișnovățului, mai foșnește falnic un stejar uriaș, pe care oamenii din partea locului îl numesc Stejarul lui Ștefan cel Mare.

La poalele lui se spune că s-a odihnit după una dintre bătălii marile voievod.

Undeva, sub țărâna de la Căpriansa, își dorm somnul de veci unul dintre primii noștri poeți – Chiprian, unul dintre întâii noștri istorici – Eftimie, contemporanul acestuia – Anonimul de la Căpriansa, distinsul om de cultură Gavriil Bănulescu-Bodoni, alți cărturari...

Să pășim cu atenție prin locurile de acolo și înainte de a pune talpa să ne uităm unde călcăm: la Căpriansa pământul e plin de strămoși.

Căpriansa este un tom de istorie. Ea e ca un mesaj adresat nouă de către generațiile care au trăit cu multe secole înaintea noastră.

Mesaj pe care ar urma, la rândul nostru, să-l readresăm intact sau completat și cu alte frumuseți generațiilor care vin. Semn că am trăit pe acest pământ. Semn că istoria continuă.

LA ȚIPOVA*

Nistrul este un hotar, străjuit de cetăți și mănăstiri, care se succed pe malul drept al acestuia: Hotin, Călărași, Cosăuți, Rudi, Soroca, Japca, Saharna, Țipova, Tighina, Noul Neamț, Cioburciu, Palanca, Cetatea Albă...

Cruce și sabie... Cuvânt și tăcere... Apă și piatră... Aceasta e tara Nistrului...

Anume aici a luat naștere un fenomen arhitectural unic în Europa: *biserica-cetate*. De regulă, situată într-un loc inaccesibil, tăinuit, scobită în perete de stâncă, încăpătoare, ca să poată adăposti la vreme de restriște locuitorii satelor din preajmă, la cu fața orientată către răsăritul păgân, de unde se scurgeau puhoaietele de popoare barbare, locuitorii ei de-a lung de veacuri au fost deopotrivă: călugări și oșteni, preoți și străjeri, cărturari și cioplitori în stâncă...

Oamenii satelor de aici au stat și ei de pază vetrelor străbune cu o mână pe plug și alta pe sabie...

* E un fragment dintr-un eseu despre mănăstirea Țipova, publicat în săptămânalul *Literatura și Arta* din 27 martie 2003 și în volumul Paznic pe înălțimi (Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 2007, p.80-84.)

Unul dintre poemele sale intitulat Țipova, scris la 6 decembrie 1987 (publicat în *Literatura și Arta* din 12 iulie 2007) a anticipat cu aproape două decenii accidentul pe care l-a avut la 7 iulie 2007 în locurile de lângă această mănăstire, când s-a prăbușit de pe una dintre stânci de la o înălțime de nouă metri, ceea ce a necesitat mai multe luni de spitalizare și de recuperare. Acest moment dramatic din viața scriitorului l-a apropiat, cum mărturisește domnia sa, și mai mult de credință. În a treia zi de spital i s-a arătat în vis Icoana Făcătoare de Minuni a Sfântului Gheorghe de la Sfântul Munte Athos, pe care la acel moment o păstra în casă și ulterior a donat-o mănăstirii Zloți, căreia, crede scriitorul, îi datorează salvarea sa.

Nu întâmplător malul drept al Nistrului, mai priporos și ceva mai ridicat ca celălalt, seamănă de la Hotin până la mare cu un zid lung, ca de cetate, – zidul de apărare a Europei, i-am zice, – alcătuit dintr-o mulțime de mănăstiri și bastioane...

Cele mai vechi biserici și schituri românești par a fi cele de la Nistru.

Una dintre acestea e Țipova.

La Țipova călugărul Mihail îmi vorbește de cărți sfinte zidite în pereții mănăstirii, ca aceștia să nu se prăbușească. Pe care le mai caută și azi diverși căutători de comori.

Lângă una dintre bisericile cioplite în stâncă, călugărul ne îndeamnă să stăm cu tălpile pe un mormânt, pe care-l crede a fi al unui sfânt necunoscut, ca să ne întrebe: „Simțiți cum se zbate țărâna sub tălpi?!”

Undeva pe aici parcă și zărești – acoperită de licheni uscați și iarbă tânără – acea urmă uriașă, despre care părintele istoriei Herodot (490-429 Î. Hr.) vorbea în Cartea a patra a Istoriei sale „*Pe o stâncă lângă fluviul Tiras (denumirea veche a Nistrului – n.n.) oamenii arată urma lui Heracle, urmă ce seamănă cu talpa piciorului unui om, dar este lung de doi coti. Așa e această urmă*” .

Pe cărările de aici deslușești ca și cum urme de profeți.

Pe la Țipova poposise și unul dintre profetii Basarabiei, dinainte de 1940 – Bucur, un bărbat între două vârste, cu barbă neagră și cu o cruce mare pe piept, care umbla desculț pe zăpadă și pe care oamenii mai bătrâni îl mai țin minte trecând din sat în sat și profetind. Și pentru că după 28 iunie 1940 profetise că, puterea diavolului care se lățise dinspre Soare-Răsare va dura exact 50 de ani ca după aceea să piară în bezna istoriei, noile autorități l-au arestat și împușcat către sfârșitul aceluia an...

Nu departe de mănăstire, râul Țipova se prăbușește vuind, „țipând” de pe malurile abrupte, rostogolindu-se în prăpăstiile adânci, în cascade care îți creează impresia că ar cădea din cer.

Sub una dintre ele se află o nișă, unde, sub o lespede cu șapte găuri, se zice că ar fi fost înmormântat, aici la marginile vechii Tracii, poetul Orfeu, cel care împlânzea fiarele și tămăduia oamenii cu cântec de liră...

De sus, de pe pietre, Nistrul se vede ca din cer.

Cărările de la Țipova păstrează urme de călugări și preoți; de profeti și copii, de ciute și păsări...

Pe aici parcă zărești urmele sandalelor lui Iisus, înrourând iarba.

„A umblat pe aici și Mântuitorul, ți se va spune la Țipova, aerul acestor locuri este respirat de El...”

Ai impresia că aici cuvântul Lui a fost auzit de pietre și stânci, de arbori și ape, toate acestea păstrând reverberația lor.

Aerul e mai limpede și zărilor sunt mai adânci, iar cerul e mai aproape la Țipova...

Aici te convingi că o țară se poate scutura de sărăcie, doar îmbrățișând o înaltă spiritualitate.

Ferice de cei care vor învia înainte de moarte!

*Fiica poetului, Doina, și nepotul Ionuț Dobzeu
la mănăstirea Zloți*

LA METEORA*

Minunea numită Meteora începe lângă orașelul Kalambaka. Munții, de fapt, niște așchii de stâncă înfipite adânc în cer, au pe vârful lor clădite mănăstiri străvechi. Din cele 21 de mănăstiri zidite astfel doar 5 au acces către ele. Celelalte, situate undeva între cer și pământ, între Dumnezeu și oameni, sunt inaccesibile. Călugării urcă acolo cu funii prevăzute cu noduri când sunt tineri fără să mai coboare vreodată, fiind coborâți cu plasa împletită din frânghii abia după ce mor. Aici personalitatea este oțelită prin umilință, înălțată prin îngenunchere, îmbogățită prin lipsuri, împuternicită prin voință și neîntreruptă rugăciune.

În Mănăstirea Sfântul Varlaam slujba e în toi. Călugării de aici, obișnuiți, probabil, cu vizitatorii (iar în mănăstire poți pătrunde doar în anumite ore și-n anumite zile), nu ne mai observă. Cântecele lor grecești îți cutremură sufletul și te pomenești deodată cântând cu ei și fără să cunoști cuvintele;

„*Poo-ote-e-r-i-i-o-on soo-te-e-r-iu-u...*”
(„*Paharul mântuirii voi lua...*”)

Cântă cu ochii nedezlipiți de cărți și cu ge-

* Articolul „La Meteora” a fost scris după o călătorie a scriitorului în Grecia, la sfintele lăcașuri de pe muntele Meteora. A fost publicat în săptămânalul *Literatura și Arta* din 25 mai 2000 și în volumul „*Râul în căutarea mării*” (Craiova: Scrisul Românesc, 2003, p.166-173).

nunchii concreșcuți cu podeaua de piatră... Unii dintre ei n-au coborât jos, la lume, de zeci de ani. Alături sunt atelierele iconarilor și ale pictorilor de fresce, ale copiștilor care și acum transcriu cu litere suflate în aur sau tuș texte sfinte, ale legătorilor de cărți, ale cioplitorilor în lemn...

Marea Mănăstire Meteora e zidită pe vârful retezat al unui alt munte în forma unei cruci. Din cer, de la Dumnezeu, nu se vede clădirea, ci doar o uriașă cruce așternută pe munte. Ajungem la ea printr-un tunel scobit în stâncă, apoi urcând pe niște trepte răsucite în sus, ca să aprindem câte o lumânare în cer.

Pe un munte alăturat, o icoană uriașă e pictată la mijloc de perete. Se văd găurile unor chilii vechi, unde șed călugări bărboși ce trăiesc în rugăciune și post, puțina hrană trimițându-li-se de jos cu hârzobul, pentru care-și folosesc sarea din propria lacrimă, setea potolindu-și-o doar cu roua cerului...

La chiliile călugărilor, semănate de-a lungul muntelui, pot descinde doar alpiniștii.

Pe niște trepte înguste care urcă în cer ajungem și la mănăstirea Sfântul Ștefan. De acolo, de sus orașul de la poale se vede ca din cer. Case, munți, pietre înfipite în bolți – totul e icoană. Un râu aproape sec, nu-

mit Pinios, se prelinge ca o lacrimă dintre munți. Aici încep Munții Pindului, munții aromânilor. Muntele zeilor, Olimp, e și el al aromânilor. După ce a fost cucerit de oameni, vechea reședință a zeilor s-a umplut cu sate aromânești, îi întâlnești peste tot: în mănăstire, în prăvălii, în câmpie, pe străzi.

– Meteora mușata! îți zic ei. Ceea ce înseamnă că „Meteora-i frumoasă!”

Aromânii se consideră greci de limbă aromână... Când intră în biserică, ei își scot încălțările la intrare și intră desculți. Se roagă grecește și doar din când în când îi auzi îngânând: „Doamne, ghinucuvântează aromânii!”

La Meteora rugăciunile, ca și poezia, există în afara limbii. Acolo, între nori, m-am pomenit dintr-o dată, la o oră de seară, rostind o rugăciune fără de cuvinte. Așa cum se roagă, bănuiesc, arborii. Sau pietrele. Sau firul de iarbă.

Norii curg, undeva dedesubt. Clopotele bat din cer. Și călugării se roagă în bolți. Cerul e mai aproape de ei decât pământul. Prăpastia așezată de jur-împrejur îl face pe om să se orienteze către ceruri. Concentrația e maximă, bănuiesc.

Cine a fost măcar o dată la Meteora nu se poate să nu-și fi zis în sinea lui, acolo sus,

sub bolți: „Aici locuiește Hristos!”

Iar dacă nu l-ai găsit acasă în ora când ai pășit pragul lăcașurilor sale, se vede, îți mai spui, c-o fi coborât, pentru câteva sferturi de oră cu funia sa cu noduri jos între oameni sau, tot cu ea, s-o fi urcat, pentru o oră-două, în cerul de deasupra... și dacă ai fi avut mai mult timp să aștepți – precum călugării de la Meteora – te-ai fi întâlnit numaidecât cu Mântuitorul, cel despre care Sfântul Iustin mai zicea că „este cuvântul la care toți participă».

Când ieșeam din Kalambava, luna de peste munții rezezați ai Meteorii semăna cu o bucată de fier turtită, ca scoasă din cuptoarele zeului șchiop Hefaistos.

Meteora rămânea undeva în urmă. Undeva înainte. În istorie. În mit. În legendă. În amintire.

*Donație de icoane la biserica
„Chipul Mântuitorului Nefăcut de Mână” din Chișinău*

ESEURI TEOLOGICE

IISUS*

De două mii de ani Iisus e răstignit pentru păcatele omenirii și de aproape două mii de ani nu încetează să învie – pentru salvarea ei. Odată cu El învie natura, speranța, în fiecare dintre noi. Iisus ne-a făcut contemporani cu Dumnezeu.

El a fost Dumnezeu și Om în același timp.

Dumnezeu a coborât pe pământ, luând trup omenesc, ca să-l ajute pe om să se împlinească.

„Și Cuvântul s-a făcut trup și a locuit printre noi, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14).

Prin Moise și alți prooroci, Dumnezeu ne-a dăruit Legea și Dreptatea, dar omul s-a dovedit a fi prea slab pentru a le urma. Și atunci, Dumnezeu, decepționat de capacitățile omului de a respecta Legea și Dreptatea, de a fi corect, ascultător, drept, nepărtinitor, urmaș al adevărului, dar și din milă față de neamul omenesc, a trimis pe Fiul Său cu o completare la Legea Veche, căreia i-am putea zice Legea Iubirii.

„... iubirea este împlinirea legii” (Romani 13, 10).

* Eseul „Iisus” a apărut în săptămânalul *Literatura și Arta* din 8 aprilie 1999, fiind inclus și în volumul *„Însemnări de pe front”* (Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 202, p. 92-97).

„Dumnezeu este iubire” (Ioan 4, 8).

... *cine nu iubește pe fratele său rămâne în moarte*” (Ioan 3, 14). „... *dragostea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu*” (Ioan 4, 7).

Sunt, de fapt, două Testamente: unul al Dreptății și altul al Bunătății, care nu se contradic decât aparent. Prin Bunătate putem ajunge la Dreptate. Dumnezeu nu doar judecă, El și iartă. El nu este doar drept, ci și îngăduitor, El nu e doar aspru, ci și nesfârșit de bun.

Iisus sugerează că iubirea este Dreptatea, că Bunătatea este superioară Dreptății.

„...*Cunoștința însă îngâmfează, iar iubirea zidește*” (Corinteni 8, 1). Iisus propovăduiește Bunătatea și Iubirea, care nu știu să osândească, Blândețea Lui e pentru toți: îndrăciții se curăță, orbii văd, surzii aud, muții vorbesc, șchiopii aleargă.

El acordă alte definiții fericirii pământești. În „Testamentul Vechi” fericiți erau alții: „*Ferice de cei ce-și păzesc neprihănită calea, care urmează legea Domnului*” (Psalmul 118, 1), „*Fericiți cei ce păzesc poruncile Lui...*” (Psalmul 118, 1-2), „*Ferice de cel ce poartă grijă la cei săraci...*” (Psalmul 40, 1). „...*ferice de cel ce păzește legea!*” (Pilde, 29, 10).

Cuvintele Celui Trimis contradic convingerile majorității: „*Fericiți veți fi când vă vor*

ocări și vă vor prigoni și vă vor vorbi de rău!”,
„*Fericiți cei săraci!*”, „*Fericiți cei flămânzi!*”,
„*Fericiți cei amărâți!*”, „*Fericiți cei milostivi!*”,
„*Fericiți cei ce plâng!*”, „*Fericiți cei blânzi!*”,
„*Fericiți cei prigoniți pentru dreptate!*” (Ma-
tei 5,3, 12).

Prin iubire omul urmează să ajungă la Lege și Dreptate.

Noul Testament vine ca o rectificare, iar pe alocuri ca o sfidare (Iisus zice: „*Să nu stați împotriva celui rău; iar cine te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt!*”, (Matei 5, 318), pe când în Legea veche se spunea: „*Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte!*”, *Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău!*”) a Vechiului Testament, și abia apoi ca o continuitate. „*Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc!*” (Matei 5, 17), precizează Mântuitorul.

Noul Testament este împlinirea Vechiului Testament, Vechiul Testament căpătând putere și semnificație deosebită prin Noul Testament.

Religia lui Iisus este Iubire. Iubire pentru toți. Chiar și pentru cei care o merită mai puțin. „*Deci, dacă vrăjmașul tău este flămând, dă-i de mâncare, dacă-i este sete, dă-i să bea...*” (Romani 12, 20), „*Nu răsplățiți*

răul cu rău sau ocară cu ocară, ci, dimpotrivă, binecuvântați...” (Petru 3, 9).

„Iar eu vă zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei care vă vatămă și vă prigonesc “ (Matei 5, 44).

„De iubiți pe cei care vă iubesc, ce mulțumită vi se cuvine? Căci și păcătoșii iubesc pe cei ce-i iubesc” (Luca 6, 32).

„Vă dau poruncă nouă: Să vă iubiți unii pe alții, așa cum v-am iubit Eu, așa să vă iubiți și voi unii pe alții “. (Ioan 13, 34-35).

E greșit să vorbim de Iisus ca despre un Supra-Om, or, atunci ar trebui să neglijăm esența Sa divină.

Nici doar ca de un Fiu al lui Dumnezeu, or, atunci ar trebui să neglijăm experiența Sa omenească.

El e Dumnezeu întruchipat în Om trecând prin toate experiențele noastre, umilit la condiția acestuia. El se naște, respiră, vorbește, pășește pe pământ, flămânzește. Lui îi e frig, îi e frică, obosește, plânge, râde, suferă, iubește, se revoltă, se bucură, e ispitit, se învinge, e trădat, e adulat, e umilit, e prigunit, sângerează fiind bătut în cuie etc.

Experiența Sa a dovedit că omul poate urma Legea lui Dumnezeu, aceasta nefiind o povară imposibil de dus.

El n-a coborât pe pământ ca să se mântuiască singur, ci ca să ne ajute să ne salvăm împreună.

În Predica de pe Munte Mântuitorul se roagă de unul singur, parcă ar face o rugăciune colectivă. Fiul lui Dumnezeu nu zice: „*Tatăl Meu, carele ești în ceruri...*”, ci „*Tatăl Nostru, carele ești în ceruri...*” dându-ne de înțeles că Părintele Ceresc ne aparține deopotrivă... „*Mă sui la Tatăl Meu și la Tatăl Vostru...*” (Ioan 20, 17), mai zice Iisus. El face legătura dintre Cer și pământ, dintre oameni și Dumnezeu, dintre Împărăția Cerurilor și împărăția pământească, apropiindu-le, ca acestea să poată deveni un tot întreg.

Noul Testament a stat la baza istoriei europene în ultimele două milenii.

De multe ori mă gândesc – dată fiind istoria zbuciumată a neamului nostru când peste noi au trecut zeci de hoarde de barbari, gata să ne mai calce și azi în picioare – că am supraviețuit, ca popor, prin Iisus, prin puterea Iubirii, prin dragostea și toleranța cu care i-am răsplătit mereu pe cei care ne-au urât. (Păcat că n-au făcut-o și ei la fel, dar acesta e alt subiect).

Mai regret că neamul nostru a însușit doar o parte din perceptul Mântuitorului, or, pe lângă îndemnul să ne iubim vrăjmașii,

El ne-a mai îndemnat să-l iubim și pe aproapele nostru.

De două mii de ani Dumnezeu n-a lipsit din istorie.

De două mii de ani noi îl vedem pe Dumnezeu în Iisus.

De două mii de ani Iisus a rămas între oameni.

Un pastor, Richard Wurmbbrandt, fost deținut politic în închisorile României de după război, povestea și el că atunci când un credincios i s-a plâns că nu poate discuta cu Iisus Hristos, i-a spus acestuia: „imaginează-și că Iisus stă pe scaunul de lângă patul tău și spune-i tot ce ai dori să-i spui”.

Credinciosul a murit cu ochii către scaunul de lângă patul său, căruia timp de câțiva ani, cum era suferind, i-a spus toate durerile și frământările sale.

Iisus e cu cei bolnavi, cu cei suferinzi, cu cei flămânzi, cu cei nedreptățiți, cu cei prizoniți, cu cei care au nevoie de îmbărbătare și mângâiere. El e cu fiecare dintre noi. El e în fiecare dintre noi.

De două mii de ani Mântuitorul ne ajută să ne învingem necazurile, slăbiciunile, patimile, orgoliile, viciile, răcăcirile, defectele, ezitățile, să ne învingem pe noi înșine.

„Îndrăzniți!” ne îndeamnă Iisus. *Eu am biruit lumea*” (Ioan 16, 33).

TRĂDAREA LUI IUDA*

Dumnezeu i-a lăsat omului libertatea de a face binele și libertatea de a face răul.

De aici vine mântuirea și cazna fiecăruia dintre noi, care, cred, are legături directe cu una dintre rugăciunile cele mai importante ale creștinătății, cea formulată de regele Solomon.

Biblia scrie (I Regi 3 : 5-10): „Domnul s-a arătat în vis lui Solomon noaptea și Dumnezeu i-a zis: „Cere ce vrei să-ți dau”. Și înțeleptul Solomon I-a răspuns: „Dă dar robului tău o inimă pricepută, ca... să deosebească binele de rău!” Cererea aceasta a lui Solomon a plăcut Domnului”.

Solomon n-a cerut împărăției întinse, bogății fără număr, ajutor în războaie, ci capacitatea de a putea deosebi binele de rău.

Adică puterea de a distinge, de fapt, adevărul de minciună, înțelepciunea de prostie, dreptatea de nedreptate.

De multe ori îmi zic: atunci când Cel de Sus vrea să-l pedepsească pe cineva – îi ia vederea. Îi lasă cei doi ochi din frunte, dar îi ia vederea minții. Acesta nu mai poate distinge binele de rău, minciuna de adevăr, dreptatea de nedreptate.

*Publicat în săptămânalul *Literatura și Arta* din 29 aprilie 2009.

Și atunci judecata lui devine strâmbă. Deciziile pe care le ia sunt orientate contra sa, cu convingerea că ele îi fac bine.

Există popoare întregi, condamnate să se pedepsească astfel, care se roagă zilnic de pace, de sănătate, de pâine, uitând să se roage ca înțeleptul Solomon: „Doamne, ajută-ne să deosebim binele de rău”, pentru că de acolo i se trag, de fapt, tot necazul, nepacea, bolile și sărăcia, de care nu pot scăpa, ca de o pedeapsă nemeritată.

Așa se explică și comportamentul gloatelor din momentul răstignirii Fiului lui Dumnezeu.

Dumnezeu știa că Iisus va fi răstignit.

Și că Iuda va trăda.

Dar în planul istoriei cel sacrificat nu e Iisus, ci Iuda.

Fără Iuda lucrarea Lui ar fi ratat.

Dacă n-ar fi murit pe cruce și ar fi trăit până la adânci bătrâneți, Iisus ar fi fost, bănuim, un filosof ca atâția alții în istorie, care au dat rostire atâtor adevăruri divine, dar n-ar fi putut schimba lumea, așa cum a făcut-o Mântuitorul. Numele lui ar fi fost o vreme cunoscut, apoi – citat doar de cunoscători sau uitat.

Jertfa lui Iisus care a stat la baza creștinismului are loc cu concursul lui Iuda. Iuda

sărută ca să trădeze și ca să ucidă, sărutul fiind un alt simbol al dragostei propovăduite de Iisus.

Pilat din Pont își spală mâinile (spălatul păcatului cu apă), dar nu după ce se efectuează crima, ci mai înainte ca ea să se fi săvârșit, întru a-și motiva lașitatea, la fel de criminală ca și trădarea celui care și-a zis „ucenicul lui Hristos”.

Pentru ca să învieze, Iisus trebuia să parcurgă drumul de la propovăduirea învățaturii divine – la trădarea lui Iuda (prin implicarea directă a celui din urmă) și condamnarea lui Pilat (prin absolvirea falsă de orice implicare), ca etape ale urcării Sale la Cer.

Iisus și-a îndeplinit misiunea, pentru că cei doi și-au îndeplinit misiunea.

Toți trei fac parte din proiectul divin, de aceea Dumnezeu-Tatăl nu și-a ajutat Fiul, când Acela L-a strigat („Eli, eli, lama sabah-tani?” „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce m-ai părăsit?”) și nici nu l-a oprit pe trădător să sărute și nici pe laș să se spele pe mâini.

Dumnezeu i-a sacrificat fără milă pe cei doi mijlocitori, lăsați în înțelepciunea lor cu mintea oarbă, ca ei să nu facă distincție între bine și rău, între trădare și virtute, între lașitate și atitudine fermă și ne îndoim ca acolo în ceruri El i-ar fi absolvit cât de cât

de păcatul lor nesfârșit, mânia Lui, cel puțin cea reflectată în cărțile sfinte, împletindu-se, iremediabil, cu cea a semenilor lor pe parcursul celor două mii de ani, ca să descurajeze trădătorii și lașii de după ei.

Semn că Dumnezeu i-a ales într-un fel pentru lucrarea Sa din vreme, motivul fiind că cei doi aveau, la momentul selectării lor din mulțimea de alte sute și mii, trădarea și lașitatea în ei, ca un blestem.

E unicul argument pentru care Prea Bunul a fost și în clipa trădării, și în cea a spălării pe mâini ale acestora, dar și ulterior, atât de neîndurător cu ei: chiar dacă Iuda se grăbise să le înapoieze arhierilor și bătrânilor cei treizeci de arginți și chiar dacă Pilat a dat poruncă să se scrie pe crucea pe care fusese răstignit Fiul Domnului „Împăratul Iudeilor”, și nu „El a zis: Eu sunt împăratul iudeilor”, vină pentru care fusese condamnat la moarte.

Tot lui Pilat, când a întrebat mulțimea care-i striga să-l răstignească: „Dar ce rău a făcut?”, aceasta i-a dat un răspuns absurd prin lipsa lui de răspuns: „Răstignește-l!” Atât. Acesta e tot răul pe care-l făcuse El. Dar faptul că Pilat a vrut, cum scrie evanghelistul Marcu, să facă pe voie prostimii, nu-l absolvă deloc de păcatul lașității.

Prin exemplul lui Pilat Biblia așază lașitatea alături de păcatul trădării.

Tot în acele clipe de martiraj, apare primul creștin din istoria umanității: acesta e tâlharul din dreapta Mântuitorului care, în timp ce apostolii Săi îl părăsiseră, speriați de ostașii care îi vâna prin grădinile Ierusalimului, el e cel care a crezut în misiunea Lui dumnezeiască, zicându-i: „Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta!” Iar Iisus i-a zis: „Adevăr îți spun ție: astăzi vei fi cu Mine în Rai” (Evanghelia după Luca).

Iisus se deosebește de alți iluminați ai istoriei: Mahomed, Buda, Șiva ș.a. prin faptul că El este întruparea lui Dumnezeu.

Și prin aceea că a Înviat după moartea lui fizică.

Învierea este momentul cel mai important al unei drame divine, prin care Cel de Sus ne sugerează veșnicia lucrărilor Sale.

Nicolae Dabija cu sora Natalia și fratele Vladimir la mănăstirea Zloți

CUPRINS

ÎN LOC DE INTRODUCERE.....	3
DRUMUL CREDINȚEI.....	5
AȘCHII DE CER.....	11
POEZII CREȘTINE.....	52
PSALM.....	53
PSALM.....	54
DUMNEZEU.....	55
HOȚII.....	56
PARACLISER ÎN MUNȚI.....	57
PRICEASNĂ.....	59
RUGĂCIUNEA.....	61
MATEEVICI ALEXEI.....	62
RUGĂ.....	65
„BIBLICE”.....	66
1. IERUȘALEM.....	66
2. FEMEIA LUI LOT.....	67
3. SULAMITA.....	68
4. DANS.....	70
5. GRĂDINA GHETSIMANI.....	71
6. CÂND STEAUA.....	72
7. CIREȘI.....	72
URMELE LUI DUMNEZEU.....	73
DESPRE CONSTRUCȚIA POEMULUI.....	74
BISERICA DIN CĂUȘENI.....	75
A DOUA VENIRE.....	75
SCHIT.....	75
PSALM.....	76
VORONET.....	77
PSALM.....	78
INSCRIȚIE.....	80

LEGENDĂ HAGIOGRAFICĂ DIN	
SECOLUL XX.....	81
RĂZBOI.....	83
ÎN SEARA DINAINTE DE PAȘTE.....	84
MĂNĂSTIREA.....	84
FILE DE ROMAN: „TEMA PENTRU ACASĂ”	86
PĂRINTELE IOAN.....	87
I. RUGĂCIUNEA	92
II. ȚIGĂRILE LUI DUMNEZEU	101
III. SPOVEDANIA PĂRINTELUI IOAN	107
NUVELE	114
VAMEȘUL.....	114
AL TREISPREZECELEA APOSTOL.....	121
CARTEA PSALMILOR	127
PSALMUL 1.....	129
PSALMUL 3.....	130
PSALMUL 10.....	131
PSALMUL 27.....	132
PSALMUL 110	133
PSALMUL 113	135
PSALMUL 116	136
PSALMUL 123	137
PSALMUL 132	138
PSALMUL 136	139
PSALMUL 150	141
PSALM (AL 151-LEA, NECANONIC).....	142
PSALMUL 142	143
PAGINI DE LITERATURĂ ROMÂNĂ VECHĂ	145
ÎNCEPUTURILE POEZIEI NOASTRE	146
DRUMUL SPRE BISERICĂ	159
BIBLIOTECA COPILĂRIEI	160
LUMEA VĂZUTĂ DIN CLOPOTNIȚĂ.....	162
BUNICA VORBEA CU DUMNEZEU	167
DUMNEZEU S-A NĂSCUT ÎN ROMÂNIA... ..	175
PE URMELE LUI IISUS.....	177

MARI IERARHI ÎN VIAȚA SCRITORULUI	190
PARINTELE SERAFIM	191
NICODIM ONU, PREOTUL DIN SATUL NOU	211
PE DRUMUL CRUCII.....	217
MITROPOLITUL ANTONIE	223
LA NICULA.....	231
PĂRINTELE ANANIA.....	238
RESPECT PENTRU ÎNAINȚAȘI	243
PETRU MOVILĂ, CTITORUL.....	245
„LIMBA VECHILOR CAZANII...”	253
„ȘI EU ERAM UN SMERIT DOSOFTEI...”	258
„LIMBA NOASTRĂ-I FOC CE ARDE...”	263
PELERIN PE LA LOCURILE SFINTE.....	268
MĂNĂSTIRILE BASARABIEI.....	269
CĂPRIANA - O PUTNĂ A BASARABIEI	286
LA ȚIPOVA	291
LA METEORA	295
ESEURI TEOLOGICE	299
IISUS	299
TRĂDAREA LUI IUDA	305